

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2023, sp. zn. 28 Cdo 1897/2022, ECLI:CZ:NS:2023:28.CDO.1897.2022.3

Číslo: 30/2025

Právní věta:

Bezdůvodně obohacený, jenž nebyl v dobré víře, je povinen nahradit ochuzenému – mimo režim odpovědnosti za škodu – též zisk, jenž mu ušel v důsledku toho, že nenakládal s předmětem bezdůvodného obohacení (§ 3004 odst. 1, část věty první za středníkem, o. z.).

Spočívá-li bezdůvodné obohacení v užívání společné nemovité věci nad rámec spoluvlastnického podílu, je tuto náhradu nutno poměřovat hospodářskými výtěžky, jež by inkasoval ochuzený (nad rozsah peněžitých částek vycházejících z obvyklé úplaty za užívání obdobných nemovitostí) při nakládání se svým majetkem, a nikoliv hospodářskými výtěžky odpovídajícími případnému nakládání s peněžními prostředky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.01.2023

Spisová značka: 28 Cdo 1897/2022

Číslo rozhodnutí: 30

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Dobrá víra

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 3004 o. z.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně v části směřující proti výroku IV rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně, ze dne 13. 4. 2022, sp. zn. 59 Co 258/2021, pokud jím byl rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 20. 8. 2021, sp. zn. 14 C 44/2020, potvrzen v části výroku V, v níž byla zamítnuta žaloba o zaplacení 139 446,95 Kč; jinak dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně (dále jen „odvolací soud“), rozsudkem ze dne 13. 4. 2022, č. j. 59 Co 258/2021-234, rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti (dále jen „soud prvního stupně“) ze dne 20. 8. 2021, č. j. 14 C 44/2020-161, změnil ve výroku I tak, že zrušil spoluvlastnictví účastnic řízení k pozemku parc. č. st. 1, jehož součástí je stavba č. p. 2 – rodinný dům v M, a pozemku parc. č. 3, vše v k. ú. M, nemovité věci přikázal do výlučného vlastnictví žalované a zavázal ji zaplatit žalobkyni vypořádací podíl 1 700 000 Kč (výrok I rozsudku odvolacího soudu). Současně jej

potvrdil ve výroku IV, jímž bylo žalované uloženo zaplatit žalobkyni 194 200,89 Kč coby náhradu bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním předmětných společných nemovitostí v období od 24. 2. 2017 do 12. 3. 2020 nad rámec spoluvlastnického podílu, ve výroku V., kterým byla žaloba zamítnuta v části o vydání bezdůvodného obohacení ve výši 276 632,16 Kč vzniklého užíváním předmětných společných nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu v období od 10. 11. 2010 do 21. 1. 2011 a v období od 23. 1. 2013 do 23. 2. 2017 (z důvodu promlčení) a v části o náhradu ušlého zisku ve výši 139 446,95 Kč odpovídajícího zákonnému úroku z prodlení z přisouzeného bezdůvodného obohacení, jenž měl být (bez ohledu na případné prodlení žalované s úhradou dluhu) generován tím, že žalovaná vznikající bezdůvodné obohacení průběžně nevypořádávala, jakož i v nákladových výrocích VI, VII a VIII, vážících se k rozhodnutí o nárocích uplatněných z titulu bezdůvodného obohacení (výrok IV rozsudku odvolacího soudu); odvolací soud rovněž rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů, vážících se k rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (výroky II, III a V rozsudku odvolacího soudu).

2. Zamítnutí žaloby v části o zaplacení sumy 139 446,95 Kč odpovídající zákonným úrokům z prodlení z částek korespondujících bezdůvodnému obohacení vzniklému užíváním předmětných společných nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu, jejíž úhrady se žalobkyně – neuplatňujíc případné prodlení žalované – s odkazem na ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první za středníkem, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), domáhala coby užítka, který by byla získala, pokud by peněžitou náhradu za bezdůvodné obohacení měla k dispozici již v okamžiku jeho „vzniku“, odvolací soud odůvodnil tím, že žalobkyně v důsledku užívání společných nemovitostí žalovanou nad rámec spoluvlastnického podílu o užítka, jejichž náhrada je takto uplatňována, nepřišla; v situaci, kdy se žalovaná ani nedostala do prodlení s peněžitou náhradou vzniklého bezdůvodného obohacení, tudíž žalobkyni vznesený nárok na zákonné úroky z prodlení nepřiznal (z titulu prodlení žalované se žalobkyně uvedeného nároku ostatně ani nedomáhala).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolání žalobkyně. Měla za to, že se odvolací soud při posuzování podmínek, za nichž v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví mohou být účastníku vypořádávané nemovitosti přikázány do výlučného vlastnictví, odchýlil od závěrů plynoucích z rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. [22 Cdo 1942/2016](#), ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. [22 Cdo 1266/2019](#), ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. [22 Cdo 103/2019](#), ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. [22 Cdo 5353/2015](#), ze dne 28. 3. 2011, sp. zn. [22 Cdo 2598/2010](#), a ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. [33 Cdo 2711/2012](#), od usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. [22 Cdo 493/2018](#), a rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. [Cpj 8/72](#), publikovaného jako Rc 54/1973 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, nezohlednil-li dostatečně kritéria solventnosti účastníků řízení a účelného využití nemovitostí. Vytýkala současně, odkazujíc na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. [33 Cdo 2711/2012](#), že odvolací soud učinil oproti soudu prvního stupně odlišná skutková zjištění o solventnosti žalované, aniž zopakoval soudem prvního stupně provedené důkazy. Vznesla též otázku, zda ochuzenému spoluvlastníku (je-li předmět spoluvlastnictví druhou stranou užíván nad rámec spoluvlastnického podílu) náleží za podmínek uvedených v ustanovení § 3004 odst. 1 o. z. rovněž právo na vydání užítka, který by (bez ohledu na případné prodlení obohaceného s vypořádáním vznikajícího bezdůvodného obohacení) byl získal, a to ve výši odpovídající zákonným úrokům z prodlení z přisouzených náhrad bezdůvodného obohacení. Měla za to, že tato otázka nebyla dovolacím soudem doposud řešena. Argumentovala přitom tím, že v případě průběžné úhrady peněžitých náhrad odpovídajících vznikajícímu bezdůvodnému obohacení měla by možnost získat z obdržených peněžitých plnění výnosy. Konečně předesílala otázku, zda námitka promlčení uplatněného nároku na vydání bezdůvodného obohacení vznesená žalovanou

neodporuje dobrým mravům. Měla za to, že odvolací soud danou otázku vyřešil v rozporu s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010, sp. zn. [21 Cdo 740/2009](#). Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

4. Žalovaná navrhla, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl, případně zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

5. Podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), jímž je třeba poměřovat přípustnost dovolání proti napadenému rozhodnutí odvolacího soudu (jež nepatří do okruhu usnesení vyjmenovaných v § 238a o. s. ř.), „není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení dovolatelem vymezené otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak“.

6. Rozhodovací praxe odvolacího soudu reflektuje skutečnost, že v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jsou často dány skutečnosti umožňující s jistou mírou přesvědčivosti zdůvodnit přikázání věci každé ze stran sporu. Rozhodnutí ve věci je tak v zásadě na úvaze soudu, která však musí být řádně odůvodněna a nesmí být zjevně nepřiměřená. Při rozhodování o vypořádání podílového spoluvlastnictví je třeba vždy vzít do úvahy hlediska uvedená v § 1142 a násl. o. z., nejde však o hlediska jediná; to, komu bude věc přikázána, záleží na úvaze soudu, která může vyjít i z jiných než v zákoně výslovně uvedených kritérií, respektujících základní principy soukromého práva (nyní viz § 2 a násl. o. z.); srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. [22 Cdo 1450/2015](#) (uveřejněný pod č. 5/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Soud se tedy v rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví má zabývat výší podílů spoluvlastníků a účelným využitím věci, jeho rozhodnutí však může vyjít i z jiných skutečností (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2016, sp. zn. [22 Cdo 4178/2015](#)).

7. V rámci úvah o účelnějším využití přikázané věci je pak třeba upřednostnit využití věci spoluvlastníkem před využitím osobou spoluvlastníku blízkou (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2021, sp. zn. [22 Cdo 1575/2021](#)), resp. určujícími by měly být především materiální zájmy samotného účastníka a nikoli členů jeho rodiny (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. [22 Cdo 539/2007](#)). Pro rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k nemovitosti sloužící k bydlení spoluvlastníků je vždy významnou otázkou zajištění bydlení pro spoluvlastníky, kteří ztrácejí právní důvod k bydlení ve vypořádávané nemovitosti; má-li tedy jeden ze spoluvlastníků právní důvod k užívání jiné nemovitosti vhodné k bydlení (např. je jejím vlastníkem), jde o okolnost svědčící pro přikázání vypořádávané nemovitosti do výlučného vlastnictví druhého ze spoluvlastníků (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2020, sp. zn. [22 Cdo 2331/2019](#)). Smyslem požadavku solventnosti spoluvlastníka, jemuž je nemovitost přikazována do výlučného vlastnictví, je pak dosáhnout toho, aby každý ze spoluvlastníků obdržel majetkovou hodnotu odpovídající jeho spoluvlastnickému podílu a zamezilo se tomu, že spoluvlastník, kterému byla přiznána přiměřená náhrada, by při nesolventnosti spoluvlastníka, který se stal výlučným vlastníkem, musel náhradu vymáhat exekučně, a to ještě ne vždy úspěšně. Solventnost spoluvlastníka, jemuž má být věc přikázána do výlučného vlastnictví, má být v zásadě prokázána již k okamžiku vydání rozhodnutí soudu. Účastník tedy musí s finančními prostředky odpovídajícími přiměřené náhradě disponovat nebo musí relevantně prokázat, že je schopen si finanční prostředky opatřit (například závazným příslibem půjčky či poskytnutím úvěru). Toliko výjimečně je možné spoluvlastníku přikázat společnou věc, ačkoliv finančními prostředky nezbytnými pro vyplacení přiměřené náhrady nedisponuje, za

předpokladu, že z dokazování vyplyne jednoznačný závěr, že daný spoluvlastník potřebné finanční prostředky v přiměřené době získá (například probíhá-li dědické řízení, po jehož skončení by měl spoluvlastník patřičné finanční prostředky zdědit, či má-li finanční prostředky po omezenou dobu fixované na peněžním účtu, dluhopisovém listu apod.); srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. [22 Cdo 1942/2016](#).

8. Dovolací soud by pak úvahy soudů rozhodujících v nalézacím řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví mohl zpochybnit jen v případě, že by byly zjevně nepřiměřené (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2006, sp. zn. [22 Cdo 1900/2005](#)). Z toho se podává, že judikaturu ohledně kritérií pro přikázání věci některému ze spoluvlastníků nelze absolutizovat; je třeba vždy vážit každý konkrétní případ, ve kterém mohou s ohledem na další okolnosti věci nabýt jednotlivá kritéria jinou váhu než v jiných, dříve projednávaných věcech.

9. Jestliže tedy odvolací soud při rovnodílném spoluvlastnictví účastnic řízení akcentoval, že vypořádávané nemovitosti účelněji využije žalovaná, jež v nich bude bydlet se svým synem, přičemž nemá zajištěnu jinou možnost bydlení (zatímco dovolatelka hodlala je využít toliko k bydlení své dcery), k nemovitostem má užší vazbu, když je využívala dlouhodobě (již před vznikem podílového spoluvlastnictví) k bydlení své rodiny, a disponuje peněžními prostředky potřebnými k vyplacení vypořádacího podílu (za tímto účelem je do advokátní úschovy složena částka 1 700 000 Kč), a zrušuje spoluvlastnictví účastnic řízení proto nemovitosti přikázal do výlučného vlastnictví žalované, nejsou jeho úvahy nikterak nepřiměřené ani odporující výše citované rozhodovací praxi dovolacího soudu, na níž není důvodu čehokoliv měnit, a neodchylují se ani od judikatury označené dovolatelkou. Důvodem prokazování schopnosti vyplatit vypořádací podíl (solventnosti) přitom zjevně není komparace majetkových poměrů spoluvlastníků usilujících o přikázání věci do výlučného vlastnictví a z ní plynoucí znevýhodnění majetkově slabšího účastníka, nýbrž ochrana práva účastníka vylučovaného ze spoluvlastnictví na řádné vyplacení podílu.

10. Vytýká-li pak dovolatelka odvolacímu soudu, že učinil oproti soudu prvního stupně odlišná skutková zjištění o solventnosti žalované, aniž zopakoval soudem prvního stupně provedené důkazy, dlužno předně uvést, že tím upozorňuje na vadu řízení; ke zmatečností, jakož i k jiným vadám řízení, jež mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, ovšem dovolací soud přihlíží (jen) tehdy, je-li dovolání přípustné (srov. § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř.). Prostřednictvím vytýkané vady řízení tudíž na přípustnost dovolání usuzovat nelze. Výtka dovolatelky ostatně postrádá relevanci. Odvolací soud totiž své zjištění o schopnosti žalované uhradit vypořádací podíl nečerpal z důkazů provedených soudem prvního stupně, nýbrž z dokazování (transakční historie, přehled účtů a zůstatků) realizovaného v souladu s ustanovením § 205a písm. f) o. s. ř. za odvolacího řízení k prokázání skutečnosti nastalé po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně (dne 29. 3. 2022 byla do advokátní úschovy JUDr. I. P. složena částka 1 700 000 Kč určená k vyplacení vypořádacího podílu dovolatelce).

11. Ve vztahu k použití korektivu dobrých mravů Nejvyšší soud v obecné rovině dovozuje, že ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen – „obč. zák.“), jakož i ustanovení § 6 a § 8 o. z. (judikatura přijatá k výkladu rozporu s dobrými mravy podle § 3 odst. 1 obč. zák. je zásadně použitelná i při výkladu ustanovení § 6 a § 8 o. z. – srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. [26 Cdo 3382/2017](#)) jsou právními normami s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, jež přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě sám vymezil aplikovanou hypotézu ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Odpovídající úsudek soudu přitom musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními a současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují v konkrétním případě závěr, že výkon práv je s dobrými mravy skutečně v rozporu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2003, sp. zn. [21 Cdo 633/2002](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2014, sp. zn. [22 Cdo 1404/2014](#)). Otázku, zda výkon určitého práva je v souladu s dobrými

mravy, je současně třeba posuzovat individuálně s přihlédnutím ke všem zvláštnostem případu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. [28 Cdo 1174/2004](#)). Aplikaci zákonných ustanovení o zákazu výkonu práva v rozporu s dobrými mravy je pak dovolací soud oprávněn učinit předmětem svého přezkumu jen v případě zjevné nepřiměřenosti relevantních úvah soudů v nalézacím řízení (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2007, sp. zn. [28 Cdo 2160/2007](#), nebo ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. [28 Cdo 3513/2013](#)). Úzká provázanost s konkrétními skutkovými zjištěními totiž povětšinou brání tomu, aby Nejvyšší soud korigoval v tomto směru závěry nalézacích soudů, nelze-li jim vytknout zjevnou nepřiměřenost v jejich úvahách (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2014, sp. zn. [28 Cdo 3186/2014](#), ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. [28 Cdo 1094/2004](#), či ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. [28 Cdo 3879/2018](#)).

12. Ohledně námitky promlčení pak Nejvyšší soud odůvodnil a formuloval závěr, dle něž dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích, je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění námitky promlčení by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Tyto okolnosti by přitom musely být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. [25 Cdo 2905/99](#), ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1839/2000](#), uveřejněný pod číslem 59/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. [33 Odo 561/2006](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1860/2011](#)). Rozpor námitky promlčení s dobrými mravy je pak třeba dovozovat toliko z okolností, za kterých byla námitka promlčení uplatněna, nikoli z okolností a důvodů, z nichž je dovozován vznik uplatněného nároku (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. [25 Cdo 2648/2003](#), a ze dne 29. 7. 2010, sp. zn. [33 Cdo 126/2009](#)). O zneužití práva uplatnit námitku promlčení by přitom mohlo jít tam, kde žalobce podal žalobu po uplynutí promlčecí doby, jsa ovlivněn přístupem žalovaného k věci a spoléhaje na jeho předchozí příslib plnění (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2015, sp. zn. [25 Cdo 3319/2013](#), či ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. [28 Cdo 3879/2018](#)).

13. Jestliže tedy odvolací soud v zjištěných skutkových okolnostech projednávané věci – žalovaná dovolatelce dlouhodobě bránila v užívání společných nemovitostí; do nemovitostí neinvestovala – neshledal výjimečné důvody, pro něž bylo by namíste odepřít žalované pro rozpor s dobrými mravy právo uplatnit námitku promlčení vzneseného nároku na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu, nejsou jeho úvahy nikterak nepřiměřené ani odporující výše citované judikatuře, již není důvodu měnit. Ostatně již jen se zřetelem k tomu, že vůči žalované vedla v minulosti dvě soudní řízení o vydání bezdůvodného obohacení za předcházející období, měla dovolatelka v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* („právo přeje bdělým“) očividně dbát toho, aby svůj nárok – v situaci, kdy žalovaná vzniklý dluh nikterak neavizovala uhradit dobrovolně – uplatnila u soudu v promlčecí lhůtě. V projednávané věci tudíž vznesení námitky promlčení žalovanou nelze posuzovat jako projev zneužití práv na úkor dovolatelky.

14. Podané dovolání tedy ve výše naznačeném rozsahu předpoklady přípustnosti ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. nenaplnuje, dovolací soud je proto (v daném rozsahu) odmítl (§ 243c odst. 1 věty první o. s. ř.).

15. Zjišťuje, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (žalobkyní) zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.) a ve lhůtě stanovené § 240 odst. 1 o. s. ř., shledal však Nejvyšší soud dovolání přípustným (podle § 237 o. s. ř.) pro zodpovězení v

rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešené (dovolatelkou obsahově vymezené) otázky, zda ochuzený má ve smyslu ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první za středníkem, o. z. rovněž právo na náhradu užitku, který by byl získal, nakládal-li by s předmětem bezdůvodného obohacení.

IV. Důvodnost dovolání

16. Po přezkoumání napadeného rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 odst. 1 o. s. ř., jež takto provedl bez jednání, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání, jež je pro výše předestřenou právní otázku přípustné, není opodstatněné.

17. Dovolacímu přezkumu nepodléhá skutkový stav zjištěný soudy nižších stupňů, neboť s účinností od 1. 1. 2013 je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. jediným dovolacím důvodem nesprávné právní posouzení věci. Závěry dovolacího soudu o tom, zda důvod dovolání byl naplněn, tak musí být založeny na skutkových zjištěních učiněných v nalézacím řízení.

18. O nesprávné právní posouzení věci (naplňující dovolací důvod podle § 241a odst. 1, část věty před středníkem, o. s. ř.) jde tehdy, posoudil-li odvolací soud věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně vybranou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

19. Podle § 3004 odst. 1 o. z. obohacený, který nebyl v dobré víře, vydá vše, co obohacením nabyl, včetně plodů a užitků; rovněž nahradí užitek, který by ochuzený byl získal. Zcizil-li předmět bezdůvodného obohacení za úplatu, má ochuzený právo požadovat, aby mu byla podle jeho volby vydána buď peněžitá náhrada, anebo co obohacený zcizením utržil.

20. Oproti právní úpravě obsažené v ustanovení § 458 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013, došlo v režimu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 k rozšíření okruhu povinností obohaceného, jenž nebyl v dobré víře, jemuž je krom (restituční) povinnosti vydat ochuzenému předmět bezdůvodného obohacení (popř. peněžitou náhradu za něj), včetně jeho plodů a užitků z něj plynoucích, ukládáno též nahradit užitek, který by jinak ochuzený byl získal (§ 3004 odst. 1, část věty první za středníkem, o. z.).

21. Nejvyšší soud přitom již v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 ve své rozhodovací praxi formuloval a odůvodnil závěr, dle něhož rozhojnění majetku formou užívání cizí věci, potažmo společné věci nad rámec spoluvlastnického podílu, nelze ztotožňovat s užitky ve smyslu ustanovení § 458 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, jimiž je zde v souladu s klasickým civilistickým výkladem třeba rozumět hospodářské výtěžky, jež věci tvořící předmět bezdůvodného obohacení vydávají ze své povahy a které by v daném kontextu mohly být představovány zejména úplatami přijatými za jejich přenechání k užívání či požívání další osobě; užití cizí věci, potažmo společné věci nad rámec spoluvlastnického podílu, toliko pro vlastní potřebu nabytí těchto užitků samo o sobě negeneruje [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. [28 Cdo 814/2017](#); z odborné literatury viz např. Sommer, O. Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové. Praha: Všehrd, 1946 (reprint Praha: Wolters Kluwer, 2011). s. 186, Eliáš, K. In: Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde. 2008, s. 526, Thöndel, A., Zuklínová, M. In: Dvořák, J., Švestka, J., Zuklínová, M. a kol. Občanské právo hmotné 1. Praha: Wolters Kluwer, 2013. s. 379, Melzer, F., Tégl, P. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. Praha: Leges, 2014. s. 218-219].

22. Ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první za středníkem, o. z. („obohacený rovněž nahradí užitek, který by ochuzený byl získal“) jest pak se zřetelem k jeho dikci, smyslu a účelu vyložit tak, že se jím obohacenému, jenž nebyl v dobré víře, ukládá – mimo režim odpovědnosti za škodu – též

povinnost k náhradě zisku ušlého ochuzenému v důsledku toho, že nenakládal s předmětem bezdůvodného obohacení (s nímž zatím nakládal obohacený). K obdobnému závěru dospěla i odborná literatura (viz Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014), 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1984 – 1987; J. Petrov; BÍLKOVÁ, Jana. § 3004 [Rozsah vydání bezdůvodného obohacení a zlá víra]. In: BÍLKOVÁ, Jana. Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 491–492.).

23. V projednávané věci bezdůvodné obohacení žalované spočívalo v užívání společných nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu. Předmětem bezdůvodného obohacení byly tedy společné nemovitosti, přičemž bezdůvodné obohacení vznikalo výkonem užívacích práv k nim v rozsahu převyšujícím spoluvlastnický podíl. Užítky, jež by obohacená ve smyslu ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první před středníkem, o. z. byla povinna ochuzené vydat nad rámec peněžité náhrady odpovídající vzniklému bezdůvodnému obohacení (vycházející z peněžitých částek odpovídajících částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase za užívání obdobných nemovitostí, zpravidla formou nájmu, a kterou by nájemce za obvyklých okolností byl povinen plnit podle nájemní smlouvy – viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1999, sp. zn. [25 Cdo 2578/98](#), uveřejněný pod č. 53/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jehož konkluze jsou použitelné i v režimu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014; k tomu srov. zejména rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. [28 Cdo 3090/2018](#), a ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. [28 Cdo 3310/2018](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 4. 2019, sp. zn. [28 Cdo 311/2019](#), a ze dne 1. 12. 2020, sp. zn. [28 Cdo 3105/2020](#)), byly by pak odvozovány z případných obohacenou inkasovaných hospodářských výtěžků z užívaných nemovitostí (zejména z úplaty přijaté za jejich přenechání k užívání či požívání další osobě). Užitek, který by ochuzená ve smyslu ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první za středníkem, o. z. bývala byla získala, jest naopak odvozovat z hospodářských výtěžků z užívaných nemovitostí, o něž by při pravidelném běhu událostí rozmnožila svůj majetek, nakládala-li by s předmětem svého vlastnictví sama. Náhradu ve smyslu ustanovení § 3004 odst. 1, části věty první za středníkem, o. z. bylo by v tom případě tedy nutno poměřovat hospodářskými výtěžky, jež by nad rámec peněžitých částek vycházejících z obvyklé výše úplaty za užívání (zpravidla nájemného) – reprezentujících bezdůvodné obohacení vznikající již v důsledku užívání nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu – inkasovala „sama“ ochuzená při nakládání se svým majetkem, a nikoliv hospodářskými výtěžky odpovídajícími případnému nakládání s peněžními prostředky; předmětem bezdůvodného obohacení v projednávané věci nebylo totiž užití peněz bez odpovídajícího občanskoprávního titulu, nýbrž „nadlimitní“ užívání společných nemovitostí.

24. Odvozuje-li tedy dovolatelka v přítomném sporu uplatňovanou náhradu zisku ušlého jí v důsledku toho, že nenakládala s předmětem bezdůvodného obohacení, ze zákonné výše úroků z prodlení z částek korespondujících peněžité náhradě za bezdůvodné obohacení (vzniklé užíváním společných nemovitostí nad rámec spoluvlastnického podílu), a nikoliv z hospodářských výtěžků, jež jí ušly důsledkem toho, že nenakládala se svým spoluvlastnickým podílem, nelze jejímu žalobnímu žádání vyhovět (z důvodu „případného“ prodlení žalované s náhradou bezdůvodného obohacení dovolatelka uvedený nárok neuplatňuje). Ušlý zisk jako výnos z peněz, který by přinesly při obvyklém způsobu hospodaření, mohl by být nadto dán pouze tehdy, pokud by jej ochuzený, jemuž nebylo umožněno po určitou dobu disponovat s jeho penězi, při běžném nakládání s nimi za normálního běhu okolností skutečně dosáhl (například bylo-li prokázáno, že na základě smlouvy o běžném či vkladovém účtu měl mít tyto peníze úročeny u některé z komerčních bank a takový zisk mohl důvodně očekávat s ohledem na pravidelný běh věcí, avšak přišel o něj); srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2007, sp. zn. [25 Cdo 296/2006](#), publikovaný pod č. 39/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Pouze hypotetické konkluze o možném zúročení peněžité částky nelze tedy ani považovat za dostatečně dokládající (prokazující) ušlý zisk (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. [25 Cdo 422/2007](#), nebo ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. [25 Cdo 862/2008](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. [28 Cdo 96/2012](#), či ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. [30 Cdo](#)

[433/2017](#)).

25. Závěry odvolacího soudu, jenž nevyhověl žalobě v části o náhradu zisku (ušlého v důsledku toho, že dovolatelka nenakládala s předmětem bezdůvodného obohacení) odvozovanou ze zákonné výše úroků z prodlení z částek peněžité náhrady korespondující vznikajícímu bezdůvodnému obohacení, jsou tudíž věcně správné. Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. v naznačeném rozsahu zamítl.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2024, sen. zn. 29 ICdo 59/2023, ECLI:CZ:NS:2024:29.ICDO.59.2023.1

Číslo: 29/2025

Právní věta:

Rozvazovací podmínku lze sjednat i v dohodě o prominutí dluhu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.07.2024

Spisová značka: 29 ICdo 59/2023

Číslo rozhodnutí: 29

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Právní jednání (o. z.)

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 1995 o. z.

§ 548 o. z.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 247 ICm 249/2022, 104 VSPH 506/2022 (MSPH 88 INS 448/2021).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 29. 4. 2022, č. j. 247 ICm 249/2022-28, zamítl žalobu, kterou se žalobce (DOLCE VITA HARRACHOV APARTMENTS s. r. o.) domáhal vůči žalovanému (DMG stav a. s.) určení, že dílčí pohledávky č. 2 až 7 a č. 14 (v rozsahu částky 2.121.463,37 Kč) přihlášené žalovaným do insolvenčního řízení dlužníka (Design Mode Group s. r. o.) vedeného u insolvenčního soudu pod sp. zn. MSPH 88 INS 448/2021 nejsou po právu (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 31. 10. 2022, č. j. 247 ICm 249/2022, 104 VSPH 506/2022-57 (MSPH 88 INS 448/2021), potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Odvolací soud (ve shodě se soudem insolvenčním) vyšel z toho, že:

1) Žalobce popěrným úkonem ze dne 28. 1. 2022 popřel pravost (*in eventum* výši) dílčích pohledávek žalovaného přihlášených do insolvenčního řízení dlužníka z titulu neuhrazených cen za materiál a služby podle smlouvy o dílo ze dne 1. 11. 2019 (P48/2 ve výši 1.984.010,59

Kč, P48/3 ve výši 2.860.019,97 Kč a P48/4 ve výši 1.656.844,78 Kč, splatných 28. 1. 2021, 15. 12. 2020 a 17. 12. 2020), z titulu smlouvy o úvěru ze dne 23. 10. 2020 (P48/5 ve výši 476.845,95 Kč, P48/6 ve výši 561.273,85 Kč a P48/7 ve výši 306.357,17 Kč) a z titulu smlouvy o převzetí dluhu ze dne 20. 1. 2021 uzavřené mezi žalovaným, dlužníkem a společností 3D monolity s. r. o. (P48/14 ve výši 2.121.463,37 Kč, splatné do 30. 6. 2021).

Jako důvod popření uvedl, že dlužník uzavřel s žalovaným 18. 3. 2021 dohodu o prominutí dluhu, podle níž označené pohledávky zanikly; zaniklé pohledávky není možno „oživit“ naplněním rozvazovací podmínky sjednané v rámci této dohody.

2) V dohodě o prominutí dluhu si smluvní strany ujednaly, že žalovaný dlužníku promíjí dluhy odpovídající (výše uvedeným) pohledávkám, které následně žalovaný přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka (č. P48/2, 3, 4 a 14). Dlužník se zavázal vyvinout maximální úsilí k zajištění odvrácení úpadku a k pokračování činnosti podniku a k úhradě zbývajících neprominutých částí dluhu. V čl. 5.2 strany smlouvy sjednaly rozvazovací podmínku, podle níž v případě, že „na dlužníka bude vydáno rozhodnutí o úpadku“, bude rozvazovací podmínka splněna, dohoda o prominutí dluhu (od počátku) v plném rozsahu zaniká, a dlužník je povinen uhradit specifikované dluhy v plném rozsahu a za sjednaných podmínek.

3) Žalobce je přihlášeným věřitelem a insolvenční soud rozhodl o úpadku dlužníka usnesením ze dne 19. 10. 2021, č. j. MSPH 88 INS 448/2021-A-51.

4. Na tomto základě se odvolací soud – vycházející z § 545, § 547, § 548, § 574, § 580 odst. 1, § 588 věty první, § 1995 odst. 1 a § 2006 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), a z § 3, § 136 a § 173 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – shledal správnými i závěry insolvenčního soudu, podle nichž byla rozvazovací podmínka obsažená v dohodě o prominutí dluhu sjednána v souladu se smyslem a účelem zákona a svobodnou vůlí smluvních stran, včetně toho, že se dohoda o prominutí dluhu netýkala pohledávek P48/5 až 7.

Přitom zdůraznil, že:

a) Prominutím dluhu dochází ke zrušení dluhu, a tedy ke zrušení povinnosti dlužníka uspokojit právo věřitele na určité plnění (jeho pohledávky). Jde o zrušení části obsahu závazku týkající se určitého dluhu dlužníka a rozhodná je vůle věřitele, v jakém rozsahu dluh promíne. Prominout dluh nelze u závazku absolutně neplatného či závazku, který již zanikl splněním. Prominout dluh lze i podmíněně. Prominutí dluhu má na rozdíl od zrušení smlouvy za následek zrušení jen určitého dluhu dlužníka, věřitel může dluh prominout včetně úroku z prodlení a smluvní pokuty, může dluh prominout pouze ve výši jistiny nebo i jen její části.

b) V projednávané věci „došlo“ v jednom právním jednání k podmíněnému prominutí dluhu s rozvazovací podmínkou vázanou na rozhodnutí o úpadku dlužníka, tj. s tím, že právní následky prominutí dluhu pomínou, jestliže „dojde“ k rozhodnutí o úpadku dlužníka. Platební povinnost dlužníka promíjená (podmíněně) se týkala závazkového vztahu a představovala protiplnění za splnění závazku poskytnutého věřitelem (nešlo o jednostranný závazek dlužníka).

c) Sjednaná podmínka je typickou a přípustnou rozvazovací podmínkou; jde (též) o podmínku nejistou, když rozhodnutí o úpadku dlužníka bylo závislé na splnění předpokladů určených insolvenčním zákonem (osvědčení nebo prokázání úpadku) a mohlo být ovlivněno dalšími faktory (insolvenční řízení mohlo být zastaveno, popřípadě mohl být odmítnut insolvenční návrh). Jinak řečeno, nebylo jisté, zda bude vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka. Rozvazovací podmínka byla od počátku splnitelná, platná a žalovaný vysvětlil, že uzavřením dohody o

prominutí dluhu strany smlouvy sledovaly právě odvrácení dlužníkovu úpadku.

d) Námitka žalobce o nemravném jednání stran dohody o prominutí dluhu není důvodná, když insolvenční řízení lze považovat za poslední možnost, jak se vypořádat s nepříznivou platební situací dlužníka. Je-li dána vůle věřitelů jakkoli eliminovat úpadek dlužníka (což bylo i cílem dohody o prominutí dluhu), nelze takto podmíněnou dohodu o prominutí dluhu považovat za nemravnou. Dlužník dohodou nepřišel o žádný majetek (jeho majetková podstata se nezmenšila), naopak se (byť podmíněně) zbavil závazků vůči věřiteli, který rovněž uzavřel dohodu o prominutí dluhu s vědomím, že „nedojde-li k rozhodnutí o úpadku dlužníka“, účinky prominutí dluhu nepominou.

e) Dohoda o prominutí dluhu (včetně sjednané rozvazovací podmínky) neodporuje zákonu, jde o právní jednání učiněné v rámci smluvní volnosti, které neporušuje dobré mravy ani veřejný pořádek, svým obsahem a účelem neodporuje zákonu, je dovolené a platné.

f) Dílčí pohledávky P48/5, 6 a 7 nebyly předmětem dohody o prominutí dluhu; jejich popření žalobcem (založené na argumentu o jejich prominutí) nemělo reálný podklad.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které má za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení právní otázky (Nejvyšším soudem dosud nezodpovězené), zda lze v době, kdy je proti dlužníku zahájeno insolvenční řízení, sjednat v dohodě o prominutí dluhu rozvazovací podmínku v tom směru, že bude-li rozhodnuto o úpadku dlužníka, pozbývá dohoda všech právních účinků.

6. Dovolatel rekapituluje dosavadní průběh řízení a zdůrazňuje, že sjednání rozvazovací podmínky v dohodě o prominutí dluhu (v tom smyslu, že právní následky dohody již nastalé pominou, jestliže dojde ke splnění podmínky) není ze své podstaty možné (ani účelné), neboť by tím zcela došlo k popření samotného právního jednání, jímž je právě prominutí dluhu, tedy zánik závazku dlužníka vůči věřiteli. Je-li zánik práva nebo povinnosti vázán na nemožnou podmínku, k takové podmínce se nepřihlíží.

7. Současně dodává, že kdyby smluvní strany mohly v rámci smluvní volnosti sjednat rozvazovací podmínku, nebylo by možno k ní přihlížet pro její neplatnost v důsledku rozporu s dobrými mravy (viz okolnosti, které smluvní strany vedly k uzavření dohody, ve vazbě na insolvenční řízení dlužníka).

8. Konečně dovolatel namítá (s poukazem na průběh insolvenčního řízení), že v době sjednání dohody o prominutí dluhu dlužník i žalovaný věděli (měli vědět), že dlužník nemůže dostát svým závazkům a je v úpadku; sjednaná podmínka tak nebyla nejistá.

9. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

10. Žalovaný považuje dovolání za nepřípustné, popřípadě nedůvodné, přičemž snáší argumenty ve prospěch správnosti rozhodnutí odvolacího soudu a podrobně se vypořádává s námitkami uplatněnými v dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

11. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení právní otázky dovoláním otevřené, týkající se (ne)možnosti sjednat rozvazovací podmínku v dohodě o prominutí dluhu, dosud Nejvyšším soudem nezodpovězené.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

IV.

Důvodnost dovolání

13. Podle § 548 o. z. vznik, změnu nebo zánik práv lze vázat na splnění podmínky. Je-li zánik práva nebo povinnosti vázán na nemožnou podmínku, nepřihlíží se k ní (odstavec 1). Podmínka je odkládací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou. Podmínka je rozvazovací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky již nastalé pominou (odstavec 2). Neplyne-li z právního jednání nebo jeho povahy něco jiného, má se za to, že podmínka je odkládací (odstavec 3).

14. Podle § 1995 o. z., promine-li věřitel dlužníku dluh, má se za to, že dlužník s prominutím dluhu souhlasí, pokud neprojevil bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo plněním dluhu (odstavec 1). K prominutí dluhu dojde i v případě, že věřitel vydá dlužníku kvitanci nebo mu vrátí dlužní úpis, aniž dluh splnil; vydá-li věřitel kvitanci nebo vrátí-li dlužní úpis na celý dluh jednomu ze spoludlužníků, má se za to, že věřitel promnul dluh všem spoludlužníkům (odstavec 2).

15. Shora citovaná ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, platí beze změny od 1. 1. 2014.

16. Prominutí (v daných poměrech peněžitého) dluhu je právní jednání (dohoda věřitele a dlužníka), jehož důsledkem je zánik práva věřitele požadovat po dlužníku zaplacení (do té doby existujícího) dluhu; souhlas dlužníka s prominutím dluhu zákon předpokládá (stanoví domněnku souhlasu, která se neprosadí jen tehdy, projeví-li dlužník bez zbytečného odkladu nesouhlas výslovně nebo plněním dluhu).

17. Současně platí, že účinky právních jednání (vznik, změnu nebo zánik práv) lze vázat na splnění (odkládací nebo rozvazovací) podmínky, o níž není jisté, zda v budoucnu nastane (popřípadě kdy nastane). Obecně lze podmínku v právním jednání zásadně sjednat s výjimkou případů určených v § 1 odst. 2 o. z.; dále nelze podmínku sjednat v případě, kdy by to odporovalo podstatě „podmiňovaného“ právního jednání; nesmí jít ani o podmínku (v době právního jednání) nemožnou. Podmínka je rozvazovací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky již nastalé pominou.

18. Podmínka je vedlejším ustanovením v právním úkonu, kterým se účinnost právního úkonu, tj. skutečný vznik, změna či zánik subjektivních občanských práv a povinností, činí závislým na skutečnosti, která je subjektům právního úkonu v době jeho učinění neznámá (je pro ně nejistá). Srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sen. zn. [29 ICdo 62/2014](#), uveřejněného pod číslem 85/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. K tomuto významu výrazu „podmínky“ (v právním jednání) se Nejvyšší soud přihlásil i při výkladu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 (§ 548 o. z.); viz důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2024, sp. zn. [23 Cdo 1694/2023](#).

Obecně k (ne)možnosti sjednat rozvazovací podmínku v dohodě o prominutí dluhu.

19. Z pohledu věřitele je prominutí dluhu právní jednání „ve prospěch dlužníka“; je jen na vůli věřitele, zda se rozhodne prominout dlužníku jeho dluh, případně zda prominutí dluhu (jeho účinky) bude vázat na splnění podmínky. Bude-li právní jednání (prominutí dluhu) vázáno na splnění

odkládací podmínky, nastanou (vzniknou) účinky prominutí dluhu (spočívající v zániku dluhu) okamžikem jejího splnění; naopak, bude-li prominutí dluhu učiněno s rozvazovací podmínkou, při jejím splnění zaniknou (*ex nunc*) účinky prominutí dluhu (spočívající v zániku dluhu) a dluh se „obnoví“.

20. Bylo-li skutečnou vůlí stran dohody prominout dluh s tím, že účinky spočívající v zániku práva věřitele požadovat zaplacení dluhu pominou při splnění sjednané rozvazovací podmínky (zaniklé právo se „obnoví“), neshledává Nejvyšší soud důvody, pro které by takové ujednání nebylo možné (a platné). K tomu viz § 1 odst. 2, § 2, § 3 odst. 2 písm. d), § 545 a § 574 o. z.

21. Navíc, argumentace dovolatele o nemožnosti „obnovení“ zaniklého práva (o zániku již nastalých účinků prominutí dluhu) je nepřipadná (i) proto, že na základě týchž úvah by nebylo možné sjednat např. kupní smlouvu s rozvazovací podmínkou [i v tomto případě by totiž šlo při splnění rozvazovací podmínky o „obnovení“ (původně zaniklého) vlastnického práva prodávajícího].

22. V literatuře k možnosti sjednat v dohodě o prominutí dluhu rozvazovací podmínku srov. MELZER, E., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, str. 550.

K (ne)platnosti sjednané rozvazovací podmínky v poměrech dané věci.

a) Skutečnost, že žalovaný uzavřel s dlužníkem dohodu o prominutí dluhu poté, kdy bylo zahájeno (věřitelským návrhem podaným žalobcem dne 13. 1. 2021) insolvenční řízení na majetek dlužníka, ve spojení se skutkovými zjištění soudů nižších stupňů ohledně důvodu jejího uzavření [viz mimo jiné i body 3.3 a 3.4 dohody o prominutí dluhu obsahující prohlášení stran o plánované spolupráci na zakázkách věřitele v roce 2021 v hodnotě cca 19 miliónů Kč a závazek dlužníka vynaložit maximální úsilí k zajištění, že na dlužníka nebude prohlášen úpadek a že dojde k pokračování činnosti podniku dlužníka a k úhradě zbývajících částí dluhu (z titulu dohody o převzetí dluhu v rozsahu nedotčeném prominutím dluhu)], včetně chování žalovaného v průběhu insolvenčního řízení do rozhodnutí o jeho úpadku [viz např. vyjádření dlužníka ze dne 23. 3. 2021, včetně připojených dohod o prominutí dluhu (A-30)], nejsou způsobilé založit (dovolatelem akcentovanou) neplatnost rozvazovací podmínky pro rozpor s dobrými mravy (§ 580 o. z.).

K tomu srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sen. zn. [23 ICdo 56/2019](#), uveřejněného pod číslem 80/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jde-li o výklad pojmu dobré mravy, včetně posouzení souladu právního jednání s dobrými mravy, které vedou (i) v poměrech projednávané věci k závěru o tom, že žalobcem tvrzený rozpor sjednané rozvazovací podmínky s dobrými mravy není zjevně dán.

b) Sjednaná rozvazovací podmínka (rozhodnutí o úpadku dlužníka) splňuje požadavek nejistoty o tom, zda nastane. Skutečnost, že dne 13. 1. 2021 bylo zahájeno (insolvenčním návrhem žalobce) insolvenční řízení na majetek dlužníka, ani ve spojení s tvrzeními v něm obsaženými, včetně dalších skutečností, které vyšly najevo v insolvenčním řízení do 18. 3. 2021 (datum uzavření dohody o prominutí dluhu), bez dalšího neodstraňovaly stav nejistoty smluvních stran ohledně toho, zda insolvenční soud (následně) vydá rozhodnutí o úpadku dlužníka. Přitom sám dlužník připustil existenci svého úpadku (až) u jednání insolvenčního soudu, jež se konalo dne 4. 10. 2021 (A-48).

23. Pro úplnost (a bez vazby na shora uvedené) Nejvyšší soud dodává, že závěr odvolacího soudu, podle něhož nebyly pohledávky P48/5 až 7 předmětem dohody o prominutí dluhu, dovolatel nijak nezpochybnil.

24. Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněných dovolacích důvodů nepodařilo zpochybnit

správnost rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání zamítl jako nedůvodné [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2024, sp. zn. 24 Cdo 1375/2024, ECLI:CZ:NS:2024:24.CDO.1375.2024.1

Číslo: 28/2025

Právní věta:

Výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost dědice ve smyslu ustanovení § 1481 o. z. nemusí spočívat jen v přímém slovním vyjádření zůstavitele, nýbrž je třeba je spatřovat i v jiném jednání zůstavitele, z něž lze jednoznačně dovodit, že čin dědici odpustil.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.07.2024

Spisová značka: 24 Cdo 1375/2024

Číslo rozhodnutí: 28

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Dědická nezpůsobilost

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 1481 o. z.

§ 1486 o. z.

§ 1487 o. z.

§ 1489 odst. 2 o. z.

§ 243d písm. a) o. s. ř. ve znění od 30.09.2017

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. 11. 2022, sp. zn. 84 Co 138/2022.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Řízení ve věci pozůstalosti po M. H., zemřelé dne XY (dále též jen „zůstavitelka“), bylo zahájeno usnesením Okresního soudu v Teplicích ze dne 6. 4. 2021, č. j. 36 D 612/2021-2. Provedením úkonů v řízení o pozůstalosti po zůstavitelce byl pověřen Mgr. Petr Michal, notář v Teplicích (§ 101 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních).

2. Okresní soud v Teplicích usnesením ze dne 8. 10. 2021, č. j. 36 D 612/2021-64, určil obvyklou cenu majetku a jiných aktiv pozůstalosti částkou 608 074,26 Kč, výši dluhů a jiných pasiv pozůstalosti částkou 11 797 Kč a čistou hodnotu pozůstalosti částkou 596 277,26 Kč (výrok I) a potvrdil nabytí dědictví dle zákonných dědických podílů (jednou polovinou) pozůstalým dětem M. K. a L. R. jako dědicům ze zákona v první dědické třídě s tím, že za pasiva odpovídají podle poměru toho, co z pozůstalosti nabývají, k celé pozůstalosti (výrok II). Rovněž stanovil odměnu a výši

hotových výdajů soudního komisaře a způsob její úhrady oběma dědici (výrok III) a rozhodl, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok IV). Uvedl, že zůstavitelka byla vdova a nezanechala žádná právní jednání pro případ smrti, proto jsou jako dědici ze zákona povoláni pozůstalá dcera a pozůstalý syn, kteří dědictví neodmítli, když okolnosti, pro něž by byli dědicky nezpůsobilí, zjištěny nebyly, a kteří uplatnili výhradu soupisu, a proto odpovídají za dluhy zůstavitelky pouze do výše ceny nabytého dědictví. Jelikož zůstavitelka nezanechala žádné pokyny ohledně rozdělení pozůstalosti, tímto nepověřila ani třetí osobu a mezi dědici nedošlo k dohodě, soud jim potvrdil nabytí dědictví ze zákona dle ust. § 1697 odst. 3 občanského zákoníku (§ 185 odst. 1 písm. g/ zákona o zvláštních řízeních soudních).

3. K odvolání M. K. Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 16. 11. 2022, č. j. 84 Co 138/2022-168, změnil usnesení soudu prvního stupně ve výroku II. tak, že se potvrzuje nabytí dědictví jako jediné dědičce ze zákona L. R., která s uplatněním výhrady soupisu a bez nařízení dědické posloupnosti nabývá veškerý majetek tvořící pozůstalost (výrok I). Rovněž stanovil odměnu a výši hotových výdajů soudního komisaře a způsob jejich úhrady jedinou dědičkou (výrok II) a rozhodl, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok III). Konstatoval, že pozůstalá dcera v průběhu odvolacího řízení namítla, že pozůstalý syn byl v minulosti odsouzen za „ublížení na těle“ zůstavitelce, a proto se touto námitkou zabýval, neboť mohla vést k závěru o dědické nezpůsobilosti pozůstalého syna. Dodal, že skutečnost, že tuto námitku pozůstalá dcera vznesla až v odvolacím řízení, nebrání tomu, aby k ní ve svém rozhodování přihlédl, neboť v odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně (§ 28 odst. 2 z. ř. s.). Vyžádal si výpis z evidence trestního rejstříku fyzických osob, z něhož zjistil, že pozůstalý syn má v rejstříku trestů záznam o odsouzení rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 18. 3. 2016, sp. zn. 47 T 12/2016, následně si od tohoto soudu vyžádal stejnopis uvedeného rozsudku, v němž se podává, že pozůstalý syn byl pravomocně shledán vinným ze spáchání přečinu nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 trestního zákoníku, tedy úmyslného trestného činu, jehož se dopustil fyzickým napadením zůstavitelky a tím, že jí vyhrožoval zabitím, za což byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců. Dospěl k závěru, že za uvedené situace byl vázán tímto trestním rozhodnutím, a proto musel zohlednit dědičkou nezpůsobilost pozůstalého syna, ledaže by bylo zjištěno, že mu zůstavitelka jednání, pro které byl shledán vinným, „výslovně prominula“ (§ 1481 občanského zákoníku in fine). Jelikož pozůstalý syn v této souvislosti tvrdil, že mu zůstavitelka skutečně uvedené jednání prominula, odvolací soud si vyžádal trestní spis Okresního soudu v Teplicích sp. zn. 47 T 12/2016 a zjistil, že obsahuje prohlášení psané vlastní rukou zůstavitelky a datované dnem 22. 6. 2016, v němž zůstavitelka (mimo jiné) uvedla, že její syn s jejím vědomím podal žádost o přeměnu trestu na trest domácího vězení, a vyjádřila přesvědčení, že pobyt ve vězení mu pomohl se nad sebou zamyslet a že se ničeho podobného už nedopustí; zároveň vyslovila prosbu, aby bylo žádosti pozůstalého syna o přeměnu trestu vyhověno. Odvolací soud dále proto uvedl, že prohlášení zůstavitelky neobsahuje „výslovné“ prominutí jednání, kterého se pozůstalý syn dopustil vůči ní a pro které byl shledán vinným ze spáchání úmyslného trestného činu nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 trestního zákoníku, neboť prohlášení zůstavitelky se nijak nezaobírá jednáním pozůstalého syna, ani neobsahuje výslovné prohlášení o tom, že zůstavitelka pozůstalému synovi „odpouští“ či „promíjí“ konkrétně popsané jednání. Odvolací uzavřel, že v průběhu odvolacího řízení vyšly najevo skutečnosti, z nichž plyne, že jeden z v úvahu přicházejících dědiců (pozůstalý syn) se stal v důsledku závadného (obecně neakceptovatelného) chování, kterého se dopustil vůči zůstavitelce, dědicky nezpůsobilým, a proto nedědí. Vzhledem k tomu, že nemá potomka, na kterého by přešlo dědické právo, je jedinou dědičkou zůstavitelky pozůstalá dcera.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti usnesení odvolacího soudu podal M. K. dovolání, jehož přípustnost ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. odvíjí od vyřešení dvou dosud neřešených právních otázek. Namítá, že usnesení odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení jednak jeho dědické nezpůsobilosti (resp. prominutí jeho jednání zakládajícího dědickou nezpůsobilost), jednak návrhu pozůstalé dcery na doplnění dokazování v rámci odvolacího řízení za situace, kdy pozůstalá dcera nemá zájem o dědictví a dědictví se vzdala. Argumentuje tím, že odvolací soud „při výkladu výslovného prominutí ze strany zůstavitelky postupoval ryze formalisticky, kdy odhlédl od merita věci, tj. faktického prominutí ze strany zůstavitelky vůči jednání pozůstalého syna zakládajícího jeho dědickou nezpůsobilost, neboť lze mít důvodně za to, že se zůstavitelka snažila o to, aby pozůtalý syn byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody k ní do společné domácnosti“. Uvedl, že oproti pozůstalé dceři projevoval o matku opravdový zájem, zatímco ona se provdala do Bavorska a s matkou udržovala pouze sporadický telefonní kontakt, a že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody byl ve společné domácnosti s matkou po dobu následujících 5 let. Je toho názoru, že je zcela legitimní, aby vůle zůstavitelky byla dovozována jednak dle jejího doslovného vyjádření uvedeného v předmětné žádosti, jakož i účelu a obsahu tohoto vyjádření. Rovněž je přesvědčen, že jelikož ze strany pozůstalé dcery nedošlo k uplatnění skutečností vztahujících se k jeho dědické nezpůsobilosti v rámci projednání dědictví u soudu prvního stupně, neměla pozůstalá dcera již v rámci odvolacího řízení procesní postavení k navrhování nových důkazů, neboť se vzdala dědictví po zůstavitelce, a proto již neměla v rámci pozůstalostního řízení vystupovat jako účastník tohoto řízení. Pokud odvolací soud připustil tuto novotu v rámci tvrzení pozůstalé dcery, poškodil svým postupem práva pozůstalého syna na řádné projednání dědictví a připustil dokazování, které mělo proběhnout pouze v rámci jednání u soudu prvního stupně. Odvolací soud se přitom žádným způsobem nevypořádal s prohlášením pozůstalé dcery týkajícím se vzdání se dědictví. Navrhl, aby Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu (jakož i usnesení soudu prvního stupně) zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu v Teplicích k dalšímu řízení. Zároveň navrhl odložit vykonatelnost usnesení odvolacího soudu, neboť se odklad vykonatelnosti nedotkne právních poměrů jiné osoby než pozůstalého syna a neprodleným výkonem usnesení odvolacího soudu by mu hrozila závažná újma spočívající zejména v možnosti převedení vlastnického práva k předmětnému bytu, ve kterém dosud žije.

5. Ve vyjádření k dovolání L. R. souhlasila s rozhodnutím odvolacího soudu a uvedla, že není pravda, že by se dědictví vzdala, když byla pouze připravena je darovat synovi. Současně vyjádřila přesvědčení, že spolužití její maminky s pozůstalým synem bylo pod psychickým nátlakem z jeho strany, když „zůstavitelka neměla jenom to srdce ho nechat na ulici i za to všechno, jak se k ní choval a celou dlouhou dobu se nechal vyžívat“.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a zákona občanského soudního řádu) projednal dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka

posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. V projednávané věci bylo pro rozhodnutí odvolacího soudu významné (mimo jiné) vyřešení právní otázky, zda výslovné prominutí činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli lze spatřovat v písemné přimluvě zůstavitele za přeměnu zbytku nepodmíněného trestu odnětí svobody na trest domácího vězení odsouzeného potomka. Protože tato otázka hmotného práva nebyla v rozhodovací činnosti dovolacího soudu dosud řešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání M. K. je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

10. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

11. Vzhledem k tomu, že zůstavitelka zemřela dne XY, je třeba v řízení o pozůstalosti postupovat podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), a podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. ř. s.“).

IV. a) K výslovnému prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost

12. Podle ustanovení § 1481 o. z. je z dědického práva vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, povrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.

13. Kdy se jedná o počínání dědice ve smyslu ustanovení § 1481 o. z. *in fine*, závisí na posouzení individuálních okolností konkrétního případu.

14. Zatímco o. z. nově zakotvil, že zůstavitel může prominout čin zakládající dědickou nezpůsobilost pouze výslovně, podle všech předchozích hmotněprávních úprav platných na našem území dostačovalo prominutí konkludentní. Důvodová zpráva k o. z. k tomuto uvádí: „Dosavadní pravidlo o zhojení překážek dědění prominutím zůstavitele zůstává zachováno. Jde tu přece o soukromý poměr zůstavitele, který pořizuje o svém majetku, vůči jiné osobě, takže je namístě ponechat zůstaviteli rozhodující stanovisko. Úprava se však upřesňuje v tom směru, že se vyžaduje výslovné prominutí. Jde o reakci na poznatky z praxe, která v některých případech dospívá k závěru, že tu dědická nezpůsobilost není, s odkazem na faktické chování zůstavitele, třebaže interpretace takového chování je značně sporná a podsouvá mrtvému vůli, kterou zjevně neměl“.

15. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že M. K. byl rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 18. 3. 2016, č. j. 47 T 12/2016-46, který nabyl právní moci dne 18. 3. 2016, shledán vinným, že dne 16. 3. 2016 v době kolem 12:00 hod. v XY, v ul. XY, v bytě, který společně obývali, fyzicky napadl svou matku M. H., nar. XY, a to tak, že ji udeřil dlaní do levého ucha a tváře, přičemž jí poškodil náušnici v hodnotě 150 Kč, následně ji uhodil dlaní do pravé tváře a prsty obou rukou jí tiskl tváře a dále jí kroutil za zápěstí rukou, při tomto poškozené říkal, že ji zabije, což v poškozené vzbudilo důvodnou obavu, že by mohl svoje výhrůžky naplnit, poté, co svého jednání zanechal a z bytu odešel, poškozená vyměnila zámek

ve dveřích a odjela vypovídat na policii, podezřelý, po zjištění, že došlo k výměně zámku, dveře vyrazil, čímž jí způsobil škodu ve výši 700 Kč a do bytu se vrátil, čímž spáchal přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, a byl proto odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání 4 měsíců ve věznici s dozorem. Matka odsouzeného (zůstavitelka) dopisem ze dne 22. 6. 2016 adresovaným Okresnímu soudu v Teplicích v návaznosti na žádost odsouzeného syna M. K. vyjádřila přesvědčení, že „pobyt ve vězení mu pomohl se nad sebou zamyslet“ a že „se ničeho podobného už nedopustí“ a uvedla, že „mu nabídla možnost, že u ní může nadále bydlet“, že „jí v domácnosti hodně pomáhal“, že „to bylo vzhledem k jejímu věku 78 let velmi důležité“, že vyplnil i její samotu, protože nikoho jiného nemá“, že „má problémy s nohou, nemůže nosit předepsané boty a naléhavě potřebuje zajít na chirurgické oddělení“ a že „ve výkonu trestu se to léčit nedá“. Zároveň požádala soud, aby „její žádosti o trest domácího vězení vyhověl“.

16. Z provedeného dokazování nevyplývá, že by zůstavitelka dala jakkoliv jinak najevo, že svému synovi jeho jednání promíjí. Přitom přímluva zůstavitelky dopisem ze dne 22. 6. 2016 vypovídá o jejím vztahu k synovu chování k ní pouze tolik, že se lze domnívat, že doufá v jeho polepšení, přičemž do určité míry jí ho je zjevně líto, a proto mu nabízí i možnost u ní nadále bydlet. K naplnění zákonných předpokladů ustanovení § 1481 o. z. se musí jednat o počínání (prominutí) výslovné, jak jmenovitě ukládá nová hmotněprávní úprava (k tomu srov. právní názory vyjádřené např. in Šešina, M., Muzikář, L., Dobiáš, P. Dědické právo. Praktická příručka. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 225, anebo in Horák, O. Ke vztahu prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost a vydědění pro dědickou nezpůsobilost. Ad Notam č. 2, ročník 2022, s. 16 an.). Pro upřesnění výkladu slova „výslovně“, je otázkou, zda se tím míní pouhé vyjádření slovy, anebo zda lze tento výraz vyložit volněji, ve smyslu „jednoznačně“ (taktéž in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník. Sv. III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 513-514). S ohledem na výše uvedenou odbornou literaturu a v návaznosti na dosavadní právní závěry ustálené rozhodovací praxí dosavadní (i nyní do jisté míry použitelné) v tom smyslu, že musí být zjevné, že zůstavitel si byl vědom, že odpouští a co odpouští (k tomu srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2018, sp. zn. [21 Cdo 5238/2017](#), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2018, sp. zn. [21 Cdo 754/2018](#), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. [24 Cdo 614/2019](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2019, sp. zn. [24 Cdo 2500/2019](#)), dospívá dovolací soud k témuž. K prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost by mělo dojít především jednoznačným jednáním zůstavitele, které je vyjádřeno přímo, anebo je dostatečně prokazatelné (dovoditelné).

17. Pokud se týká formy prominutí, nejhodnotnější je forma písemná, třeba na zvláštní listině zůstavitelem podepsané, případně může být prominutí obsaženo v pořízení pro případ smrti, kterým zůstavitel současně takového dědice povolá za dědice své pozůstalosti. Není dáno zákonem, jaká konkrétní slova má zůstavitel užít („promíjím“, „odpouštím“ apod.). Důležité je, aby zůstavitel také uvedl skutek, který dědici promíjí. Výslovně prominutí však může být učiněno také ústní formou. V tomto případě bude obtížné dokázat, že se tak stalo, zejména pokud tomu nebyli přítomní svědci (srov. opět Šešina, M., Muzikář, L., Dobiáš, P. Dědické právo. Praktická příručka. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 230-231). Budiž dodáno, že prominutí bude v praxi zřejmě často uskutečňováno v rámci právního jednání zůstavitele v podobě pořízení pro případ smrti; otázkou zůstává, zda i povolání dědicky nezpůsobilé osoby za dědice nebo odkazovníka by se mohlo do budoucna vykládat jako výslovné prominutí podle § 1481 o. z., byl-li čin zůstaviteli prokazatelně znám (pro uvedený výklad srov. např. Horák, O. Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost? Ad Notam, ročník 2019, č. 1, s. 3 an.).

18. I kdyby tedy uvedené jednání zůstavitelky bylo možné hodnotit jako jakési odpuštění v osobní (resp. morální či mezilidské) rovině, zjevně nemá požadované dědicko-právní důsledky. Není proto namístě jej ve svém souhrnu považovat – jak vyplývá z výše uvedeného – za počínání, kterým zůstavitelka výslovně prominula svému synovi jeho čin povahy úmyslného trestného činu směřující

proti ní.

19. Pro úplnost, M. K. v průběhu jednání před odvolacím soudem dne 5. 10. 2022 (pozn.: L. R. se jednání nezúčastnila) tvrdil, že mu zůstavitelka jeho jednání prominula, přičemž prominutí vztahoval k předmětnému písemnému prohlášení, kterým zůstavitelka podpořila jeho žádost o přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Jak dále vyplývá z obsahu spisu (záznamu telefonického hovoru ze dne 17. 10. 2022), L. R. již ničeho nenamítala, prohlásila, že nemá zájem se dostavit k odvolacímu řízení a „nemá, co by dále řekla“. Z tohoto důvodu je zřejmé, že otázku prominutí činu M. K. nelze považovat za otázku mezi účastníky (skutkově) spornou, a proto v tomto konkrétním případě odvolací soud v řízení o pozůstalosti mohl bez dalšího přistoupit k interpretaci písemné přímluvy zůstavitelky z hlediska posouzení, zda ji lze hodnotit jako prominutí trestného činu M. K. (§ 169 z. ř. s.).

20. *Obiter dictum*, pouze je-li otázka, zda došlo k výslovnému prominutí, mezi účastníky (skutkově) sporná, soudy musí postupovat podle § 170 z. ř. s. (dříve ust. § 175 k odst. 2 o. s. ř. do 31. 12. 2013) a odkázat dědice, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako slabší, aby své právo uplatnil u sporného soudu [k tomu srov. právní názor vyjádřený např. v usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001, sp. zn. 24 Co 35/2001, publikovaném v časopise Ad Notam č. 3, ročník 2001, který je aplikovatelný i nyní].

IV. b) K odmítnutí dědictví

21. Podle ustanovení § 1486 o. z. odmítne-li dědic dědictví, hledí se na něho, jako by dědictví nikdy nenabyl.

22. Podle ustanovení § 1487 o. z. odmítnutí dědictví vyžaduje výslovné prohlášení vůči soudu. Dědictví lze odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví a o následcích odmítnutí (odstavec 1). Uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví právo odmítnout dědictví zaniká (odstavec 2).

23. Podle ustanovení § 1489 odst. 2 o. z. k odmítnutí dědictví se nepřihlíží, dal-li dědic již svým počínáním najevo, že chce dědictví přijmout. Nepřihlíží se ani k projevu vůle, kterým dědic odvolá své prohlášení, že dědictví odmítá, nebo neodmítá, anebo že dědictví přijímá.

24. Úkon odmítnutí dědictví lze učinit kdykoli po smrti zůstavitele, nejpozději však do konce lhůty stanovené v ustanovení § 1487 o. z. Může nastat situace, že dědic odmítne dědictví, aniž by čekal na vyrozumění soudu o dědickém právu. V případě, že je z projevu vůle dědice zřejmé, že si je vědom všech právních důsledků odmítnutí či neodmítnutí, resp. přijetí dědictví, je třeba i toto jeho „předčasné“ prohlášení považovat za závazné a neodvolatelné. V případě pochybností však bude nezbytné – zejména vzhledem k tomu, že důsledky odmítnutí dědictví jsou velmi závažné a nezvratné – aby i takovýto dědic byl následně o svém dědickém právu vyrozuměn (k tomu srov. Občanský zákoník IV. Komentář. Fiala, R., Drápal, L. a kol. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 52). Marným uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví právo odmítnout dědictví zaniká a dědic již nemůže dědictví odmítnout. Podle ustanovení § 1489 odst. 1 o. z. se také nepřihlíží k odmítnutí dědictví, dal-li dědic již svým počínáním najevo, že chce dědictví přijmout, a nepřihlíží se ani k projevu vůle, kterým dědic odvolá své prohlášení, že dědictví odmítá nebo neodmítá, anebo že dědictví přijímá (odstavec 2) [obdobně srov. právní názor vyjádřený např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. [24 Cdo 2832/2018](#), podle nějž nelze prohlášení odvolat ani v případě dodatečně objeveného majetku].

25. V projednávané věci z protokolu o jednání u soudního komisaře ze dne 4. 10. 2021 vyplývá, že soud vyrozuměl přítomné (L. R. a M. K.) o jejich dědickém právu a o tom, že mohou do jednoho

měsíce ode dne vyhlášení usnesení o potvrzení nabytí majetku spadajícího do pozůstalosti dědictví odmítnout. Dále se v něm podává, že účastníci uvedli, že nehodlají využít lhůtu k vyjádření o odmítnutí dědictví, ani nežádají o její prodloužení, a prohlásili, že dědictví neodmítají. L. R. následně mailem ze dne 8. 10. 2021 adresovaným soudnímu komisaři dědictví odmítla z vážných důvodů (obavy o nemožnost „dostat“ M. K. z bytu zůstavitelky).

26. Již vzhledem ke shora řečenému v bodě 24. nelze přisvědčit vznesené dovolací námitce, že „pokud pozůstalá dcera uvedla, že o dědictví nemá zájem, je možno toto vyložit tak, že se vzdává svého dědictví, a proto by již neměla v rámci dědického řízení vystupovat jako účastník“, že „toto procesní pochybení nelze zhojit v rámci dokazování před odvolacím soudem, když veškeré rozhodné skutečnosti“ – (pozn.: okolnosti o úmyslném trestném činu M. K. vůči zůstavitelce) – „nebyla pozůstalá dcera oprávněna uvést“, že pokud „odvolací soud připustil tuto novotu“, „poškodil svým postupem práva pozůstalého syna na řádné projednání dědictví“ a „připustil dokazování, které mělo proběhnout pouze v rámci jednání u soudu prvního stupně“.

27. Nadto, v daném případě odvolací soud (i soud prvního stupně) při posouzení otázky, zda L. R. platně odmítla dědictví a zda na ni mělo být pohlíženo, jako by dědictví nikdy nenabyla, jejíž nesprávnost dovolatel *de facto* namítá, postupoval v souladu s ustálenou judikaturou soudů (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2001, sp. zn. [21 Cdo 1351/2000](#) publikovaný v časopise Soudní judikatura pod č. 99, ročník 2001, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2012, sp. zn. [21 Cdo 4391/2009](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2018, sp. zn. [24 Cdo 2832/2018](#)). Za této situace proto nelze souhlasit s dovolatelem ani v tom, vytýká-li zejména odvolacímu soudu „procesní pochybení“ při posouzení návrhu L. R. na doplnění dokazování ve vztahu k dědické nezpůsobilosti M. K., když v tomto ohledu rozhodné okolnosti vyšly najevo sice až v průběhu odvolacího řízení, avšak do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti. Nakonec, již odvolací soud ve svém rozhodnutí dovolateli vysvětlil (bod 10.), že – jak vyplývá z § 28 odst. 1 z. ř. s. – v odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně.

28. Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu je – z hlediska uplatněných dovolacích důvodů – správné. Protože nebylo zjištěno, že by usnesení odvolacího soudu bylo postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání M. K. podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2024, sp. zn. 31 Cdo 881/2024, ECLI:CZ:NS:2024:31.CDO.881.2024.1

Číslo: 27/2025

Právní věta:

Uzavření smlouvy mezi poskytovatelem zdravotních služeb a zdravotní pojišťovnou, příp. mezi poskytovatelem sociálních služeb a zdravotní pojišťovnou, o poskytování a úhradě hrazených služeb (§ 17 odst. 1 a § 17a zákona č. 48/1997 Sb., ve znění účinném do 4. 8. 2013) nevylučuje možnost protiústavního zásahu do práva poskytovatele podnikat v případě, že ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních (sociálních) služeb nepokrývá ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí. Nelze *apriori* vyloučit, že konkrétní okolnosti uzavřené smlouvy mohou výjimečně prolomit důsledky plynoucí ze zásady *pacta sunt servanda* ve vztahu ke sjednané výši úhrad za poskytnutou péči.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.06.2024

Spisová značka: 31 Cdo 881/202

Číslo rozhodnutí: 27

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Podnikání, Příslušnost soudu funkční, Zastavení řízení, Zdravotní pojištění

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 17 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb. ve znění do 4. 8. 2013

§ 17 odst. 2 zákona č. 48/1997 Sb. ve znění do 4. 8. 2013

§ 17a zákona č. 48/1997 Sb. ve znění do 31. 12. 2017

§ 236 odst. 1 o. s. ř.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 11. 2022, sp. zn. 53 Co 307/2022, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení a zastavil řízení o „dovolání“ proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. 6. 2022, sp. zn. 11 C 156/2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Podanou žalobou se žalobkyně po žalované domáhá zaplacení částky 18 965 032 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že jde o doplacení rozdílu mezi náklady, které musela nutně vynaložit na poskytování hrazených služeb pojištěncům žalované v roce 2017, a úhradami ze strany žalované za totéž období v jednotlivých segmentech zdravotní péče, tedy doplatku, který jí dle jejího názoru náleží s ohledem na nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. [Pl. ÚS 19/13](#), a nález

Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#).

2. Obvodní soud pro Prahu 3 rozsudkem ze dne 21. 6. 2022, č. j. 11 C 156/2020-502, žalobu o zaplacení částky 18 965 032 Kč s příslušenstvím zamítl (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

3. Dle zjištění soudu prvního stupně byla mezi žalobkyní a žalovanou dne 31. 1. 2013 uzavřena smlouva o poskytování a úhradě hrazených služeb č. 1NEM_00011 (dále též jen „Smlouva“), na jejímž základě žalobkyně pojištěncům žalované poskytuje sjednané zdravotní služby a žalovaná tyto v mezích této smlouvy hradí. Soud prvního stupně dále uvedl, že z této Smlouvy plyne, že byla uzavřena v souladu s ustanovením § 17 odst. 1, 2 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (dále též jen „zákon č. 48/1997 Sb.“), a v souladu s vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 618/2006 Sb., kterou se vydávají rámcové smlouvy. K této Smlouvě byl pro rok 2017 uzavřen úhradový dodatek č. NEM/2017 ze dne 23. 2. 2017 ve znění dodatku KOMPL/2017 ze dne 7. 3. 2017. Soud prvního stupně shrnul, že v úhradovém dodatku byla sjednána výše úhrad a regulačních omezení a tato do značné míry vycházela z vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 348/2016 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulačních omezení pro rok 2017 (dále též jen „vyhláška č. 348/2016 Sb.“).

4. Žalobkyně se žalovanou jednala o znění úhradového dodatku před jeho uzavřením, a to konkrétně o navýšení předběžných měsíčních paušálních úhrad, což žalovaná akceptovala, přičemž žalovaná vnímala poddimenzovanost předběžné výše úhrady i s ohledem na úhradu zvláště účtovaných léčivých přípravků při centrové léčbě na specializovaných pracovištích, o čemž strany rovněž jednaly; v ostatním žalobkyně konstatovala připravenost k signaci základního úhradového dodatku. Ze zápisů z jednání nevyplývá žádný zásadní nesouhlas žalobkyně s textem úhradového dodatku ani její žádost o sjednání individuálně sjednané složky úhrady jinak, než je v úhradové vyhlášce.

5. Soud prvního stupně dále vyšel ze zjištění, že úhrada za zdravotní služby poskytnuté žalobkyní pojištěncům žalované za rok 2017 byla provedena dle úhradového dodatku. Žalobkyně opakovaně vyzvala žalovanou k úhradě rozdílu mezi tvrzenými nutně vynaloženými náklady na poskytnuté zdravotní služby a uhrazenou částkou za rok 2017 – nejdříve požadovala částku 40.334.693,58 Kč, posléze částku 18.965.032 Kč.

6. Soud prvního stupně rovněž uvedl, že hospodaření žalobkyně v roce 2017 skončilo se ziskem v hlavní činnosti i v hospodářské činnosti, což plyne z výročních zpráv samotné žalobkyně pro rok 2017 a pro rok 2018. Hospodaření žalobkyně s veřejnými prostředky za rok 2016 a 2017 bylo podrobeno kontrole Ministerstva zdravotnictví, přičemž z výsledku kontroly plynou závažná pochybení v hospodaření žalobkyně v předmětných letech, které vyústilo mimo jiné v trestní stíhání vedení nemocnice.

7. Při právním posouzení věci soud prvního stupně poukázal především na ustanovení § 17 zákona č. 48/1997 Sb. a ustanovení § 4 vyhlášky č. 348/2016 Sb. Zdůraznil, že z práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost neplyne právo na zisk. Stát je však povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům usilovat o jeho dosažení. Postup dle úhradové vyhlášky se uplatní v případě, pokud se poskytovatel a zdravotní pojišťovna za podmínky dodržení zdravotně pojistného plánu zdravotní pojišťovny nedohodnou o způsobu úhrady, výši úhrady a regulačních omezeních jinak. V této souvislosti odkázal na závěry nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. [Pl. ÚS 5/15](#), z nichž plyne, že se každý poskytovatel může se zdravotní pojišťovnou dohodnout na jiném způsobu výše úhrad.

8. Soud prvního stupně konstatoval, že žalobkyně svůj nárok odvozuje od nálezů Ústavního soudu. Pokud však poukazuje na závěry nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. [Pl. ÚS](#)

[19/13](#), ve vztahu k „nutně vynaloženým nákladům“, které by jí měly být uhrazeny, skutková situace v předmětném sporu je podstatně odlišná a odkaz na závěry uvedeného rozhodnutí je dle soudu prvního stupně nedůvodný, když v dané věci Ústavní soud upozorňoval na problém nastavení úhrady v rozporu se zásadou předvídatelnosti následnou změnou výše úhrady z vůle zdravotní pojišťovny. Naopak v tomto sporu sama žalobkyně uvedla, že měla k dispozici veškeré relevantní údaje a ukazatele před uzavřením úhradového dodatku, věděla, jaký objem péče zhruba v roce 2017 může očekávat, bylo jí známo znění úhradové vyhlášky a měla dostatek příležitostí o případných výhradách jednat se žalovanou, což ostatně činila. Pokud za těchto okolností žalobkyně akceptovala znění úhradového dodatku a obsahem jejího vyjednávání o případné změně způsobu určení úhrad byla pouze (či především) otázka nastavení úhrad ve vztahu k limitaci úhrady zvláště účtovaných léčivých přípravků při centrové léčbě na specializovaných pracovištích, nemůže se dle názoru soudu zpětně dovolávat skutečnosti, že takto stanovená úhrada je v rozporu se zákonem č. 526/1990 Sb., o cenách (dále jen „zákon o cenách“), a neumožňuje pokrýt ani výdaje s poskytováním služeb spojené. V řízení bylo naopak prokázáno, že byly stanoveny podmínky ocenění péče žalobkyně v roce 2017, strany před uzavřením dodatku o jeho textu jednaly, výše úhrady tak byla zcela předvídatelná.

9. Soud prvního stupně dále poukázal na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#), které jsou dle jeho názoru aplikovatelné na řešenou věc, podle nichž „uzavřela-li žalobkyně úhradový dodatek k zvláštní smlouvě, v němž byl ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb, je z povahy věci vyloučen protiústavní zásah do práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny), i kdyby ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb nepokrýval ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí, neboť žalobkyně tak učinila ze svobodné vůle“. Uvedl, že mezi účastníky došlo ke smluvnímu ujednání o ceně poskytnutých služeb a za tohoto předpokladu tak zde nemůže být prostor pro zásah do podnikání žalobkyně.

10. Ani odkaz žalobkyně na závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#), pak neshledal soud prvního stupně případným, když z tohoto nálezu vyplývá, že zásah soudu do cenového ujednání je namístě pouze tam, kde zákon počítá se stanovením výše úhrady na základě dohody stran a k této dohodě přesto nedošlo. Daný nálezh tak dopadá na skutkově odlišné případy.

11. Žalobkyně by tak dle soudu prvního stupně mohla být úspěšná pouze za předpokladu, že by byla dovozena neplatnost úhradového dodatku; taková situace rovněž nenastala. K námitce žalobkyně o adhezním charakteru úhradového dodatku pro rok 2017 soud poukázal na to, že pouze z toho, že smlouva má adhezní charakter (i pokud by tomu tak bylo), nelze učinit závěr o její neplatnosti; k této podmínce musí přistoupit další okolnosti uvedené v § 1800 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), ty však u úhradového dodatku pro rok 2017 dány nejsou. Důvodnou pak neshledal ani námitku neplatnosti úhradového dodatku pro rozpor se zákonem o cenách.

12. Soud prvního stupně tedy uzavřel, že žaloba není důvodná, jelikož a) prostor pro ingerenci soudu ohledně výše úhrady zdravotních služeb by byl pouze za situace, kdy by absentovala úhradová vyhláška a současně dohoda mezi stranami o úhradě zdravotních služeb, b) pokud byla mezi stranami uzavřena dohoda, je nutno takovou dohodu respektovat s odvoláním na ústavně chráněnou zásadu *pacta sunt servanda*, c) sjednaný úhradový dodatek pro rok 2017 byl soudem shledán platným, d) žalobkyně v řízení neprokázala, že by se nacházela v roce 2017 ve ztrátě.

13. K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

14. Odvolací soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a na skutkové i právní závěry v něm obsažené, podpořené dle jeho názoru také odkazem na zcela přílehlavou judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu.

15. Co se odvolacích námitek týče, odvolací soud nepřisvědčil argumentaci žalobkyně o neplatnosti úhradového dodatku pro rozpor se zákonem o cenách, když v tomto směru zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, s nímž se ztotožnil. Ve vztahu k námitce adhezní povahy úhradového dodatku pak odvolací soud uvedl, že jej nelze považovat za smlouvu uzavíranou adhezním způsobem v pravém slova smyslu, ale ani v případě, že by bylo možné uzavřít, že se na úhradový dodatek použijí ustanovení o smlouvách uzavíraných adhezním způsobem, skutečnost, že se jedná o adhezní smlouvu, ještě automaticky neznamená její neplatnost. Podmínky stanovené ustanovením § 1800 odst. 2 o. z. naplněny nejsou. Je proto správný závěr soudu prvního stupně, že dodatek je platný, a dále pak i to, že je pro účastníky závazný. Jelikož je úhradový dodatek platný, byla žalovaná povinna poskytnout úhradu podle něj a žalobkyně má právo pouze na takové plnění, nikoliv jiné.

16. Jako zcela přílehlavou pak odvolací soud shledal aplikaci závěrů vyslovených Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#), když Nejvyšší soud dle odvolacího soudu nerozlišuje, zda se jedná o úhradový dodatek zvláštní smlouvy či úhradový dodatek mezi poskytovateli zdravotních služeb a pojišťovnou, který nevzejde z dohodovacího řízení, ale je výsledkem individuálního kontraktačního procesu mezi poskytovatelem zdravotních služeb a pojišťovnou (postup podle § 17a a § 17 zákona č. 48/1997 Sb.). Žalobkyní odkazovaný náleze ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#), nejde na danou věc aplikovat, jelikož Ústavní soud vycházel z absence smluvního ujednání o ceně zdravotních služeb, tedy vycházel z toho, že tato cena byla stanovena přímo konkrétním právním předpisem (úhradovou vyhláškou) nebo její analogickou aplikací, jejímž účelem je určit obvyklou cenu plnění z důvodu absence ujednání ceny zdravotních služeb. Naopak ve věci řešené Nejvyšším soudem, shodně jako v této projednávané věci, se o přímou aplikaci úhradové vyhlášky nejedná. Uzavřela-li žalobkyně úhradový dodatek, v němž byl ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb, je z povahy věci vyloučen protiústavní zásah do práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny), i kdyby ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb nepokrýval ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí. Při tomto posouzení pak nebylo rozhodné samotné hospodaření žalobkyně, ani otázka nákladovosti služeb poskytovaných žalobkyní pojištěncům žalované.

17. Odvolací soud tak uzavřel, že se žalobkyně domáhala plnění, jehož opodstatněnost nebyla založena ani na smluvním ujednání, ani nevyplyvala z právního předpisu. To, co bylo mezi stranami ujednáno, plněno bylo, a požadavek na plnění nad rámec sjednaného postrádá z hlediska hmotněprávní úpravy své opodstatnění. Povinnost žalované zaplatit žalobkyni žalovanou částku (ani jinou částku) nevyplyvá z žádné (jiné) dohody uzavřené mezi stranami ani z právního předpisu. Považovala-li žalobkyně za právní titul k plnění údajné porušení práva na podnikání, nelze tomuto právnímu názoru přisvědčit s ohledem na výše uvedené.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

18. Proti rozsudku odvolacího soudu, a výslovně též proti rozsudku soudu prvního stupně, podala žalobkyně (dále též „dovatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), když rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a otázek, které dosud nebyly dovolacím soudem vyřešeny. Dovatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci dle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř.

19. Konkrétně dovatelka předkládá dovolacímu soudu následující otázky:

- 1) Zda mohou soudy neaplikovat výkladová pravidla ve smyslu § 266 zákona č. 513/1991 Sb.,

obchodní zákoník, a i přes tuto neaplikaci učinit závěr o obsahu smlouvy.

2) Zda mohou soudy za užití výkladu zjistit, který výklad smlouvy je ústavně a zákonně konformní, a přesto dojít k závěru, že správný je ten výklad smluvního ujednání, který ústavně a zákonně konformní není.

3) Zda mohou soudy aplikovat judikaturu Nejvyššího soudu, potažmo Ústavního soudu, zabývající se oblastí sociálních služeb, a z ní vyplývající závěry i na oblast zdravotních služeb v obecnějším rozsahu, než který je výslovně v takové judikatuře uveden.

4) Zda, je-li sjednána v úhradovém dodatku k rámcové smlouvě uzavřené dle § 17 zákona č. 48/1997 Sb. v souladu s vyhláškou o rámcových smlouvách dohoda o podřízení se právní úpravě přímo (nikoliv analogicky) aplikovatelné, přičemž je výslovně sjednáno, že individuální složka úhrady, bude-li sjednána, bude předmětem zvláštního dodatku, který nebyl uzavřen, případně není individuální složka úhrady řešena úhradovým dodatkem vůbec, je i na takový dodatek nutno nahlížet jako na dohodu o ceně.

5) Zda v případě, kdy by bylo možné považovat odkaz na přímo aplikovatelný právní předpis za sjednání dohody o ceně, je i za takových okolností vyloučena aplikace zákona o cenách.

20. Dovolatelka namítá, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu i Ústavního soudu při užívání výkladových pravidel pro zjištění obsahu vůle smluvních stran, když formálním konstatováním uzavření úhradového dodatku uvedl, že došlo ke sjednání ceny mezi smluvními stranami, přesněji, že došlo k individuálnímu kontraktačnímu procesu. V úhradovém dodatku uzavřeném mezi žalobkyní a žalovanou bylo ujednáno, že úhrada se bude řídit tím, co stanoví úhradová vyhláška. Z dodatku neplyne pro skutečnou vůli stran jiný důsledek, než jaký plyne v případě jeho neuzavření. Dle dovolatelky je zcela absurdní, aby uzavřením úhradového dodatku došlo pouze k jediné změně, a to zbavení se případných práv na ochranu před systémovým přenášením nákladů za poskytovanou zdravotní péči ze státu na poskytovatele zdravotních služeb bez jakékoliv kompenzace. Žalobkyně od počátku tvrdí, že cena sjednána nebyla, cena byla stanovena úhradovou vyhláškou. Žalobkyně a žalovaná úhradovým dodatkem pouze podřídily úhradu za poskytnuté zdravotní služby právní úpravě, nejedná se o dohodu o ceně, individuální cena sjednána nebyla. Soudy nesprávně dospěly k závěru, že byla individuálně sjednána cena jen proto, že byl uzavřen úhradový dodatek.

21. Dovolatelka poukazuje na judikaturu Ústavního soudu (mj. nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#)), z níž dle jejího názoru plyne ochrana před protiústavním přenášením nákladů za poskytované zdravotní služby. Namítá, že kritéria vyžadovaná touto judikaturou tvrdila a navrhovala důkazy k jejich prokázání a že povinností žalované je financování zdravotních služeb alespoň v rozsahu nutně vynaložených nákladů. Aplikací úhradových mechanismů dle úhradové vyhlášky dochází též k právním regulacím a ochranným mechanismům před přenášením nákladů spojených s poskytováním zdravotních služeb, jak bylo opakovaně judikováno (např. nález pléna Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. [Pl. ÚS 19/13](#), či nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. [Pl. ÚS 5/15](#)).

22. Odvolací soud dle dovolatelky zcela nesprávně vyložil rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#), a nesprávně posoudil otázku oprávněnosti požadavku na úhradu nezbytně nutně vynaložených nákladů v ceně obvyklé.

23. Dovolatelka brojí též proti tomu, že odvolací soud odmítl regulaci zákona o cenách. Dle jejího názoru se měl zabývat tím, zda ujednání úhradového dodatku není s tímto zákonem v rozporu. Pokud by totiž bylo možné vyloučit aplikaci ochranných mechanismů judikovaných Ústavním soudem, pak je

otázkou, zda je takové ujednání platné právě s ohledem na zákon o cenách.

24. Dovolatelka shrnuje, že odvolací soud vyřešil otázku sjednání výše úhrady za poskytnuté zdravotní služby odlišně od ustálené rozhodovací praxe, když bez ohledu na obsah úhradového dodatku dospěl k závěru, že jen jeho uzavřením došlo k vyloučení možné protiústavnosti, i když úhradový dodatek toliko podvoluje stanovení způsobu a výše úhrady přímo (nikoliv analogicky) aplikovatelné právní úpravě.

25. Konečně pak dovolatelka odvolacímu soudu vytýká neprovedení důkazů, nevypořádání se s námitkami a argumentací účastníka řízení a další nedostatky odůvodnění.

26. K dovolání žalobkyně se žalovaná vyjádřila tak, že navrhuje, aby jej Nejvyšší soud odmítl jako nepřipustné, příp. zamítl, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je správné.

III.

Připustnost dovolání

27. Nejvyšší soud (jako soud dovolací dle § 10a o. s. ř.) postupoval v dovolacím řízení a o dovolání žalobkyně rozhodl podle o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II. a XII. zákona č. 286/2021 Sb.).

28. Tříčlenný senát č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu věc projednat a rozhodnout o podaném dovolání, dospěl – s ohledem na závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2023, sp. zn. [II. ÚS 565/21](#) – při posouzení otázky právního významu ujednání o úhradě zdravotních služeb k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#). Proto tříčlenný senát č. 23 podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), rozhodl o postoupení věci k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále též jen „velký senát“). Velký senát věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 tohoto zákona.

29. Nejvyšší soud předně uvádí, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (srov. § 236 odst. 1 o. s. ř.). Žalobkyně však svým dovoláním výslovně napadá nejen rozsudek odvolacího soudu, ale i rozsudek soudu prvního stupně. Občanský soudní řád neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Jelikož nedostatek funkční příslušnosti je neodstranitelným недостатkem podmínky řízení, Nejvyšší soud řízení o „dovolání“ proti rozsudku soudu prvního stupně podle § 243b ve spojení s § 104 odst. 1 věta první o. s. ř. zastavil (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. [29 Odo 265/2003](#), uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 47/2006).

30. Nejvyšší soud se dále zabýval dovoláním směřujícím proti rozhodnutí odvolacího soudu.

31. Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud zkoumal, zda dovolání obsahuje zákonné obligatorní náležitosti dovolání a zda je přípustné.

32. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

33. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od

ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

34. Protože dovolání může být podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

35. Dovolatelka předně namítá [otázky pod bodem 1) a 2)], že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe při výkladu úhradového dodatku, když dovodil, že došlo ke sjednání ceny, přesněji, že došlo k individuálnímu kontraktačnímu procesu. Dovolatelka dovozuje, že z dodatku neplyne pro skutečnou vůli stran jiný důsledek, než jaký plyne v případě jeho neuzavření. Rovněž v rámci otázky pod bodem 4), dovolatelkou označené jako dovolacím soudem dosud neřešené, argumentuje tím, že žalobkyně a žalovaná úhradovým dodatkem pouze podrídily úhradu za poskytnuté zdravotní služby právní úpravě, nejedná se o dohodu o ceně, individuální cena sjednána nebyla.

36. Dovolatelka však pomíjí, že Nejvyšší soud ve vztahu k přezkumu závěrů odvolacího soudu, které byly výsledkem interpretace právního úkonu, opakovaně vychází z toho, že výsledek, k němuž odvolací soud dospěl na základě zjištěného skutkového stavu věci a za užití zákonných interpretačních pravidel při odstraňování pochybností o obsahu právního úkonu (o skutečné vůli stran jimi projevené), není řešením otázky hmotného práva v intencích § 237 o. s. ř., jež by bylo možno porovnávat s rozhodovací praxí dovolacího soudu. Od ustálené judikatury by se odvolací soud mohl odchýlit pouze v postupu, jímž k takovému výsledku (k závěru o obsahu právního úkonu) dospěl, např. že by nevyužil příslušné výkladové metody či že by jeho úvahy při jejich aplikaci byly zatíženy chybou v logice (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. [32 Cdo 192/2014](#), ze dne 28. 4. 2014, sp. zn. [32 Cdo 952/2014](#), a ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. [23 Cdo 563/2019](#)). Obdobně pak platí, že výsledek výkladu právního jednání není (nemůže být) řešením otázky hmotného či procesního práva v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešené (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. [32 Cdo 1684/2018](#), ze dne 12. 10. 2021, sp. zn. [28 Cdo 2631/2021](#), a ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. [23 Cdo 2954/2021](#)).

37. Dovolací soud rovněž poukazuje na to, že skutkové závěry odvolacího soudu a samotné hodnocení důkazů odvolacím soudem (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze (ani v režimu dovolacího řízení podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013) úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/2014, nebo usnesení ze dne 16. 11. 2017, sp. zn. [23 Cdo 4300/2017](#), či ze dne 12. 9. 2018, sp. zn. [23 Cdo 1913/2018](#)). Dovolání je podle § 241a odst. 1 o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek, a současně se musí jednat o právní otázku, na jejímž vyřešení je napadené rozhodnutí založeno. Od 1. 1. 2013 nelze v dovolání úspěšně zpochybnit skutková zjištění odvolacího soudu (posouzení správnosti nebo úplnosti skutkových zjištění přípustnost dovolání nezakládají); dovolací soud tak musí vycházet ze skutkových zjištění učiněných v nalézacím řízení (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. [28 Cdo 1539/2013](#), ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. [28 Cdo 1803/2014](#), nebo ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. [22 Cdo 807/2018](#)).

38. V nyní projednávané věci ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, s nimiž se odvolací soud zcela ztotožnil, plyne, že v úhradovém dodatku byla sjednána výše úhrad a regulačních omezení a tato do značné míry vycházela z úhradové vyhlášky č. 348/2016 Sb., že žalobkyně se žalovanou jednala o znění úhradového dodatku před jeho uzavřením, a to konkrétně o navýšení předběžných měsíčních paušálních úhrad, což žalovaná akceptovala, a že ze zápisů z jednání nevyplývá žádný

zásadní nesouhlas žalobkyně s textem úhradového dodatku.

39. Argumentace dovolatelky tak nemůže založit přípustnost dovolání, když ve skutečnosti směřuje do výsledku interpretace úhradového dodatku, do zpochybnění skutkových zjištění soudů nižších stupňů a do důsledků, které soudy s uzavřením úhradového dodatku spojily (k tomu blíže viz níže).

40. Dovolatelka rovněž namítá, že soudy nesprávně posoudily otázku aplikace zákona o cenách [otázka pod bodem 5)]. Dle jejího názoru bylo nutné zkoumat, zda ujednání úhradového dodatku s tímto zákonem není v rozporu. Dovolatelka však přehlíží, že na posouzení takové otázky, jak byla formulována v dovolání, napadené rozhodnutí nezáviselo.

41. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným pro řešení otázky, k níž se vztahuje argumentace v dovolání předestřená jak ve vztahu k otázce pod bodem 3), tak i k dalším otázkám předloženým v dovolání, a to otázky právního významu ujednání o úhradě zdravotních služeb, která má být dovolacím soudem posouzena jinak.

IV.

Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

42. Dovolání je též důvodné.

43. Podle § 17 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění účinném do 4. 8. 2013, za účelem zajištění věcného plnění při poskytování hrazených služeb pojištěncům uzavírají Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky a ostatní zdravotní pojišťovny, zřízené podle jiného právního předpisu, smlouvy s poskytovateli o poskytování a úhradě hrazených služeb. Smlouvu o poskytování a úhradě hrazených služeb lze uzavřít pouze pro zdravotní služby, které je poskytovatel oprávněn poskytovat. Smlouvy se nevyžadují při poskytování a) neodkladné péče pojištěnci, b) zdravotních služeb pojištěncům ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu zabezpečovací detence poskytovatelem určeným Vězeňskou službou a c) zdravotních služeb pojištěnci, který je ve výkonu ochranného léčení nařízeného soudem, jde-li o zdravotní služby poskytované v souvislosti s onemocněním, pro které je pojištěnec povinen se léčení podrobit.

44. Podle § 17 odst. 5 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění účinném do 4. 8. 2013, nestanoví-li tento zákon jinak, hodnoty bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení se vždy na následující kalendářní rok dohodnou v dohodovacím řízení zástupců Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky a ostatních zdravotních pojišťoven a příslušných profesních sdružení poskytovatelů jako zástupců smluvních poskytovatelů. Svolavatelem dohodovacího řízení je Ministerstvo zdravotnictví. Dojde-li k dohodě, posoudí její obsah Ministerstvo zdravotnictví z hlediska souladu s právními předpisy a veřejným zájmem. Je-li dohoda v souladu s právními předpisy a veřejným zájmem, vydá ji Ministerstvo zdravotnictví jako vyhlášku. Nedojde-li v dohodovacím řízení k dohodě do 120 dnů před skončením příslušného kalendářního roku nebo shledá-li Ministerstvo zdravotnictví, že tato dohoda není v souladu s právními předpisy nebo veřejným zájmem, stanoví hodnoty bodu, výši úhrad hrazených služeb a regulační omezení na následující kalendářní rok Ministerstvo zdravotnictví vyhláškou. Vyhláška podle věty čtvrté a páté se použije, pokud se poskytovatel a zdravotní pojišťovna za podmínky dodržení zdravotně pojistného plánu zdravotní pojišťovny nedohodnou o způsobu úhrady, výši úhrady a regulačních omezeních jinak.

45. Podle § 17a zákona č. 48/1997 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2017, za účelem zajištění věcného plnění při poskytování ošetrovatelské péče pojištěncům umístěným v zařízeních sociálních služeb poskytujících pobytové sociální služby uzavírají Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky a ostatní zdravotní pojišťovny zřízené podle zvláštního zákona zvláštní smlouvy s poskytovateli sociálních služeb. Příslušná zdravotní pojišťovna zvláštní smlouvu uzavře, pokud o to

poskytovatel sociálních služeb požádá a současně prokáže, že ošetrovatelská péče bude poskytována zdravotnickými pracovníky poskytovatele sociálních služeb, kteří jsou způsobilí k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštních právních předpisů.

46. V rozsudku ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#), se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda v případě, kdy výše úhrad z veřejného zdravotního pojištění ujednaná ve zvláštní smlouvě dle § 17a zákona č. 48/1997 Sb. znemožňuje pobytovému zařízení sociálních služeb pokrytí nezbytných nákladů na ošetrovatelskou péči, kterou toto zařízení poskytuje pojištěncům zdravotní pojišťovny, s níž uzavřelo zvláštní smlouvu, je takováto zvláštní smlouva pro porušení ústavně zakotveného práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny) neplatná.

47. Dovolací soud v daném rozhodnutí poukázal na to, že pokud si smluvní strany smlouvy uzavírané v režimu § 17a zákona č. 48/1997 Sb. neujednají způsob stanovení ceny zdravotních služeb, je na soudu, aby cenu zdravotních služeb stanovil, přičemž podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu tak lze učinit za pomoci analogické aplikace úhradové vyhlášky (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sp. zn. [23 Cdo 1988/2014](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 101/2018).

48. Ve vztahu k nálezu Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#), dle něhož „je-li výše úhrady za zdravotní péči stanovena soudem z důvodu absence právní úpravy, byť analogickým použitím předpisu nejbližšího..., stále platí, že je možno tuto cenu stanovit též s ohledem na prokázané nutně vynaložené náklady tak, aby byla umožněna jejich návratnost v zájmu dodržení čl. 26 odst. 1 Listiny“, dovolací soud v rozhodnutí sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#) uvedl, že tento závěr nálezové judikatury nelze vykládat odděleně od skutkového stavu, který byl v tam projednávané věci zjištěn, a sice že si smluvní strany zvláštní smlouvy cenu zdravotních služeb neujednaly. Ze zcela jednoznačné formulace vyplývá, že se týká pouze případů, je-li cena zdravotních služeb stanovena přímo konkrétním právním předpisem (úhradovou vyhláškou) nebo její analogickou aplikací, jejímž účelem je určit obvyklou cenu plnění z důvodu absence ujednání ceny zdravotních služeb; v posuzované věci se o přímou aplikaci úhradové vyhlášky nejedná. Dodal, že *de facto* ztotožnit přímou, potažmo analogickou aplikaci úhradové vyhlášky se smluvním ujednáním ceny, které i v těchto poměrech je založeno na shodné vůli smluvních stran (i ohledně ceny zdravotních služeb), nelze, a pokud se žalobkyně dovolává aplikace citovaného závěru nálezové judikatury i pro posuzovanou věc, ačkoliv si s žalovanou v úhradovém dodatku zvláštní smlouvy ujednaly způsob stanovení ceny zdravotních služeb, pak tuto nálezovou judikaturu dezinterpretuje. Zásada *pacta sunt servanda*, základní zásada soukromého práva a právního řádu vůbec, je také předmětem ústavní ochrany (k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. [II. ÚS 3292/09](#), bod 37).

49. Dovolací soud poukázal rovněž na to, že Ústavní soud v usnesení ze dne 15. 6. 2001, sp. zn. [IV. ÚS 407/99](#), dovodil, že protiústavní zásah do práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny) je vyloučen, je-li hodnota bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení výsledkem dohodovacího řízení (§ 17 zákona č. 48/1997 Sb.). Přestože dohodovací řízení se jako institut vztahuje (pouze) na financování zdravotních služeb poskytovaných poskytovateli zdravotních služeb, se zvláštní smlouvou jej pojí společný účel (k účelu dohodovacího řízení srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. [Pl. ÚS 19/16](#), bod 53), kterým – stručně vyjádřeno – je ujednat způsob stanovení ceny zdravotních služeb. Nejvyšší soud v daném rozhodnutí proto konstatoval, že také v rozhodovací praxi Ústavního soudu byl při řešení svou podstatou totožné otázky, tj. zda ujednaná hodnota bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení může zasáhnout do ústavně zaručeného práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny), zaujat přístup shodný.

50. V rozhodnutí sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#) pak dovolací soud dospěl k závěru, že uzavřela-li žalobkyně úhradový dodatek ke zvláštní smlouvě, v němž byl ujednan způsob stanovení ceny zdravotních služeb, je z povahy věci vyloučen protiústavní zásah do práva podnikat (čl. 26 odst. 1

Listiny), i kdyby ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb nepokrýval ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí, neboť žalobkyně tak učinila ze svobodné vůle poté, co při využití svých potřebných schopností (§ 5 odst. 1 o. z.), které lze u ní vzhledem k její profesionalitě důvodně předpokládat, odborně a kompetentně zhodnotila podmínky v návrhu obsažené.

51. Ústavní stížnost podanou proti rozsudku sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#) přitom Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 27. 7. 2021, sp. zn. [III. ÚS 1471/21](#), s tím, že ji shledal zjevně neopodstatněnou. Ústavní soud konstatoval, že v posuzované věci nebylo namístě aplikovat stěžovatelkou uvedené judikaturní závěry Ústavního soudu určené výhradně k vyřešení absence způsobu stanovení výše úhrady za zdravotní péči poskytovanou poskytovatelem péče. Uvedený závěr se podává zejména z nálezu Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#), z něhož vyplývá, že soud je povolán ke stanovení ceny ošetrovateľské a rehabilitační péče poskytnuté pojištěncům umístěným v zařízeních sociálních služeb s pobytovými službami, nebyla-li tato cena mezi pobytovým zařízením sociálních služeb a zdravotní pojišťovnou pro konkrétní období platně sjednána. Ústavní soud dále uvedl, že hledat spravedlivé řešení určení ceny poskytnuté zdravotní péče je věcí obecných soudů až v případě, kdy se pojišťovna (zde vedlejší účastnice řízení) a poskytovatel péče (zde stěžovatelka) na této ceně nedohodnou, což však není nyní posuzovaný případ, neboť oba subjekty příslušnou smlouvu, resp. úhradový dodatek, uzavřely a tento úhradový dodatek nebyl shledán neplatným.

52. Výše zrekapitulované závěry týkající se důsledků uzavření úhradového dodatku vyslovené v rozsudku sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#) jsou přitom aplikovatelné i na úhradové dodatky uzavírané ke smlouvám dle § 17 zákona č. 48/1997 Sb.

53. V aktuálním nálezu ze dne 25. 9. 2023, sp. zn. [II. ÚS 565/21](#), kterým bylo zrušeno usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2020, č. j. [23 Cdo 3328/2020-272](#), a rovněž rozhodnutí soudů nižších stupňů, se Ústavní soud zabýval ústavní stížností stěžovatelky jakožto zdravotnického zařízení, která se domáhala dlužných úhrad za zdravotní péči poskytnutou pojištěncům vedlejší účastnice (zdravotní pojišťovny) v letech 2016 a 2017. Stěžovatelka uzavřela s vedlejší účastnicí smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče, přičemž k těmto smlouvám byly pro rok 2016 a 2017 uzavřeny úhradové dodatky, v nichž si stěžovatelka s vedlejší účastnicí sjednaly úhradu poskytnuté zdravotní péče podle vyhlášky č. 273/2015 Sb. (pro rok 2016) a podle vyhlášky č. 348/2016 Sb. (pro rok 2017). Ústavní soud zrekapituloval, že žalobní tvrzení a klíčová argumentace stěžovatelky spočívala v tom, že výše úhrad od vedlejší účastnice neměla pokrývat ani stěžovatelkou účelně vynaložené náklady na péči o pojištěnce vedlejší účastnice a neměla jí umožňovat dosažení přiměřeného zisku. Jinak řečeno, esencí argumentace stěžovatelky bylo, že zastropované platby od vedlejší účastnice, které sice mohou odpovídat smluvním ujednáním a úhradovým vyhláškám, mají být v konkrétních poměrech souzené věci co do jejich výše za účelem ochrany jejího práva podnikat prolomeny (o žalované peněžní částky).

54. Ústavní soud v rozhodnutí sp. zn. [II. ÚS 565/21](#) (v bodě 25) především odkázal na závěry dosavadní judikatury řešící ústavní souvislosti cenové regulace a limitace úhrad ve zdravotnictví, od kterých nespatořoval důvod jakkoliv se odchýlit v dané věci. Uvedl, že v nálezu pléna ze dne 22. 10. 2013, sp. zn. [Pl. ÚS 19/13](#), ve kterém s negativním výsledkem posuzoval ústavnost tzv. úhradové vyhlášky pro rok 2013, výslovně připustil možné dopady poskytování zdravotní péče za regulované úhrady do práva na podnikání poskytovatelů zdravotní péče (viz zejm. body 68 až 77), přičemž v bodě 72 nálezu se přihlásil k tezi, že cenová regulace i v tak specifické oblasti, jakou je zdravotnická péče, má určité ústavněprávní meze, když uvedl „...že ačkoliv z práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost neplyne právo na zisk, stát je povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům usilovat o jeho dosažení. Tento závěr se v plné míře uplatní i ve specifických poměrech podnikání v oblasti poskytování zdravotní péče, kde jsou v některých odbornostech hrazeny zdravotní výkony převážně nebo dokonce výlučně z veřejného zdravotního pojištění. Důsledkem jsou tak požadavky ve vztahu k regulaci úhrad za poskytnuté výkony, které by při normálním běhu věcí,

odhlédnův od případných rizik přirozeně spojených s podnikáním, měly umožňovat (nikoliv zajišťovat) víc než jen pokrytí nákladů poskytovaných služeb. Z hlediska práva na podnikání by naopak byla nepřijatelná taková úprava, která by tyto náklady, byť jen částečně, systémově přenášela na poskytovatele...". Dále pak uvedl, že obdobně Ústavní soud nahlížel na možné zásahy cenové regulace do práva podnikat i ve vztahu k tzv. úhradové vyhlášce na rok 2015 v nálezu pléna ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. [Pl. ÚS 5/15](#) (viz část VIII a zejm. body 54 až 57). V rovině individuální ústavní stížnosti se Ústavní soud problematikou limitací plateb v zdravotnictví zabíral v nálezu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#) (viz zejm. oddíl VII. b), v němž rozvedl, že „sám technický způsob výpočtu úhrad pro určitý segment zdravotní péče, samotná výše hodnoty bodu či případné limity úhrad nemají samy o sobě ústavní rozměr. Ten může být dán až konkrétní výši částky, kterou je péče hrazena, ať už je tato částka vymezena prováděcím předpisem (úhradovou vyhláškou), nebo stanovena soudem analogickým použitím pravidel v úhradové vyhlášce stanovených. Ústavní hranici, která by připouštěla v posuzovaném případě derogační zásah Ústavního soudu, netvoří samotný technický způsob určení ceny plnění, resp. způsob, jak k ceně plnění obecné soudy dospěly, nýbrž až případný výsledek tohoto určení ceny posuzovaný v kontextu a podmínkách konkrétního případu. Referenčním kritériem pro posouzení ústavnosti či protiústavnosti výše ceny plnění bude čl. 26 odst. 1 Listiny, jehož porušení stěžovatelka taktéž namítá...". V témže oddílu tohoto nálezu dále uvedl, že v minulosti „...zrušil právní úpravu z důvodu, že obsahuje určité úhradové limity, přičemž v ní zároveň nejsou obsaženy záruky kompenzace při přecherpání stanoveného objemu zdravotní péče, pokud by se poskytovatel péče dostal do výše předvídané situace spočívající v nemožnosti pokrýt z úhrad za zdravotní péči náklady této péče. Ústavní soud v řízení o abstraktní kontrole právních předpisů z povahy věci neposuzuje konkrétní případ. Z uvedeného nálezu [pozn. z nálezu sp. zn. [Pl. ÚS 19/13](#)] nelze dovodit, že v každém jednotlivém případě musí aplikace pravidel z úhradové vyhlášky, ať již přímo, či analogicky, způsobovat protiústavní důsledky, neboť ty jsou závislé na kontextu použití pravidel upravených v právním předpise, tedy vždy na konkrétních skutkových okolnostech posuzovaného případu. Protiústavní důsledky mohou nastat právě až ve chvíli, kdy bude tvrzeno a prokázáno, že úhrada za zdravotní péči není způsobitelná pokrývat ani, nutně vynaložené náklady' na tuto péči. To nelze prokázat pouhým doložením rozdílu mezi cenou fakturovanou a cenou skutečně vyplacenou ani doložením rozdílu mezi cenou plnění v rozhodném roce a v letech předcházejících". V závěrečné pasáži daného rozhodnutí Ústavní soud konstatoval, že „... nárok poskytovatele zdravotní péče, má-li být před obecnými soudy, resp. následně v řízení o ústavní stížnosti úspěšný, musí být z hlediska závěrů Ústavního soudu uvedených v nálezech sp. zn. [Pl. ÚS 3/2000](#) a sp. zn. [Pl. ÚS 19/13](#) opřen o tvrzení a prokázání těch předpokladů, na kterých Ústavní soud staví možnou protiústavnost cenové regulace". V nedávné době se k těmto závěrům Ústavní soud opětovně přihlásil v plenárním nálezu sp. zn. [Pl. ÚS 49/18](#) ze dne 26. 4. 2022 (k tomu viz zejm. body 201 a 202) a v řízení o individuální ústavní stížnosti např. v usnesení sp. zn. [IV. ÚS 1702/18](#) ze dne 4. 5. 2022 (viz zejm. bod 20). Tato koncepční východiska jsou dle názoru Ústavního soudu obecně platná směrem ke všem poskytovatelům poskytujícím zdravotní péči za úhrady od zdravotních pojišťoven z prostředků plynoucích ze systému zdravotního pojištění, kteří jsou zároveň podnikateli – jejich použitelnost se nejeví nijak zvláště podmíněná skutkovými, smluvními či jinými specifickými okolnostmi věcí, v nichž byly Ústavním soudem vysloveny.

55. Z citovaného nálezu sp. zn. [IV. ÚS 2545/16](#) [viz oddíl VII. b)] současně i pro poměry nynější žalobkyně vyplývá, že „[j]akkoli cílem příspěvkových organizací, tedy i stěžovatelky, není dosahování zisku, resp. jejich účelem není podnikání, lze část právních závěrů Ústavního soudu uvedených výše vztáhnout i na tyto organizace, tedy i stěžovatelku, konkrétně závěr o nepřijatelnosti takové právní úpravy, která by náklady zdravotní péče, byť jen částečně, systémově přenášela právě na poskytovatele zdravotní péče.“

56. Ústavní soud poté v rozhodnutí sp. zn. [II. ÚS 565/21](#) ve vztahu k závěrům soudů nižších stupňů v tam řešené věci uzavřel, že lidskoprávní argumentaci stěžovatelky nelze bez dalšího uspokojivě

vyřešit pouhými poukazy na vedlejší účastníci splněná smluvní ujednání a na existenci úhradových vyhlášek, z nichž plyne mechanismus limitace plateb, zvláště je-li stěžovatelkou tvrzena určitá systémovost daného jevu (dva po sobě jdoucí roky). Akceptace takto široce pojatého, paušalizovaného a mezi okolnostmi nerozlišujícího závěru obecných soudů by ve svém důsledku znamenala, že je-li mezi poskytovatelem a příslušnou zdravotní pojišťovnou uzavřena obvyklá smlouva a tato smlouva je co do její litery ze strany pojišťovny plněna (v souladu s úhradovými vyhláškami, což nemusí být ani sporné), bude zastropovaná výše úhrad za poskytnutou péči vždy a za všech okolností konečná a neprolomitelná (snad vyjma úhrad provedených na základě jednostranných rozhodnutí zdravotních pojišťoven nebo na základě *ad hoc* dohod uzavřených později s poskytovateli). Takový závěr se při absenci vskutku silné argumentace na jeho podporu jeví jako přehnaně absolutistický až extrémní a z nálezové prejudikatury Ústavního soudu uvedené v bodě 25 tohoto nálezu neplyne (ba naopak). Právní situace v této oblasti vznikající mohou být vysoce individuální a podstatně komplexnější.

57. Nejvyšší soud tedy vzhledem k výše uvedeným závěrům Ústavního soudu uzavírá, že již nadále nemohou být aplikovatelné závěry vyslovené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [32 Cdo 3546/2020](#), o kategorickém vyloučení možnosti protiústavního zásahu do práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny) v případě uzavření úhradového dodatku, i kdyby ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb nepokrýval ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí. Naopak, z výše uvedeného nálezu Ústavního soudu plyne, že i v situaci, kdy je uzavřen úhradový dodatek a je dle něj plněno, je nutno zohlednit závěry vyplývající z nálezové judikatury Ústavního soudu řešící ústavní souvislosti cenové regulace a limitace úhrad ve zdravotnictví (viz body 25, 34 a 35 nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2023, sp. zn. [II. ÚS 565/21](#)).

58. Odvolací soud své právní posouzení dosud založil na závěru, že je rozhodné, že žalobkyně s žalovanou uzavřela úhradový dodatek, v němž byl ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb, a v takovém případě je vyloučen protiústavní zásah do práva podnikat, i kdyby ujednaný způsob stanovení ceny zdravotních služeb nepokrýval ani nezbytné náklady na jejich poskytnutí. To, co bylo mezi stranami ujednáno, plněno bylo a požadavek na plnění nad rámec sjednaného postrádá z hlediska hmotněprávní úpravy své opodstatnění.

59. Uvedený závěr odvolacího soudu s ohledem na výše uvedené nemůže toliko s touto argumentací obstát, neboť nelze *apriori* vyloučit, že konkrétní okolnosti uzavřené smlouvy mohou výjimečně prolomit důsledky plynoucí ze zásady *pacta sunt servanda* ve vztahu ke sjednané výši úhrad za poskytnutou péči. Vzhledem k vázanosti dovolacími důvody však Nejvyšší soud sám k takovému individuálnímu posouzení uzavřené smlouvy z pohledu aktuálních závěrů vyplývajících z nálezové judikatury Ústavního soudu přistoupit nemohl.

60. Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), a aniž se zabýval zbývajícími dovolacími námitkami, rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil včetně závislého výroku o náhradě nákladů řízení.

61. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 věta první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2024, sp. zn. 24 Cdo 924/2024, ECLI:CZ:NS:2024:24.CDO.924.2024.1

Číslo: 26/2025

Právní věta:

Zákonné omezení pořizovací volnosti v době, kdy byl zůstavitel v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, anebo kdy jinak přijímal jeho služby, se nevztahuje na situaci, kdy je za závětního dědice povolán asistent sociální péče (§ 83 zákona č. 108/2006 Sb.), který poskytuje zůstaviteli příležitostné sociální služby nemající kontinuální a intenzivní charakter, pokud v takovém případě nevzniká stav závislosti zůstavitele na asistentovi coby osobě povolané za dědice nebo odkazovníka ve smyslu § 1493 o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.06.2024

Spisová značka: 24 Cdo 924/2024

Číslo rozhodnutí: 26

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědické substituce (náhradnictví) (o. z.), Dědictví (o. z.), Závěť porýzená veřejnou listinou (o. z.)

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 1493 odst. 1 o. z.
§ 1646 odst. 1 písm. a) o. z.
§ 1646 odst. 1 písm. b) o. z.
§ 243e odst. 1 o. s. ř.
§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.
§ 83 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2023, sp. zn. 28 Co 244/2023, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 2. 3. 2023, sp. zn. 23 C 63/2020, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. V řízení o pozůstalosti po J. K., zemřelé dne XY v Psychiatrické nemocnici Bohnice, (dále jen „zůstavitelka“), rozhodl Obvodní soud pro Prahu 8 usnesením ze dne 30. 1. 2020, č. j. 20 D 784/2019-79, tak, že se pozůstalé dceři E. L. W. ukládá, aby do dvou měsíců od právní moci tohoto usnesení podala u tohoto soudu proti M. N. žalobu na určení, že je dědičkou zůstavitelky. Důvodem

pro podání žaloby byla jednak pozůstalou dcerou tvrzená neplatnost závěti pořízené zůstavitelkou dne 7. 8. 2018 (z důvodu nedostatku formy veřejné listiny) ve prospěch dědice M. N., neboť závětní dědic ve vztahu k zůstavitelce vykonával funkci asistenta sociální péče, a tudíž nebyl osobou způsobilou po ní dědit (ve smyslu ust. § 1493 odst. 1 o. z.), jednak okolnost, že nejsou dány důvody pro její vydědění uvedené v listině sepsané zůstavitelkou dne 18. 12. 2014.

2. Žalobou podanou dne 12. 3. 2020 se žalobkyně domáhala vydání rozsudku, kterým by soud určil, že je dědičkou zůstavitelky a že (naopak) žalovaný není dědicem zůstavitelky. Žalobu odůvodnila tím, že zůstavitelka závětí ze dne 7. 8. 2018 ustanovila výlučným dědicem veškerého svého majetku žalovaného, že ji zůstavitelka prohlášením o vydědění ze dne 18. 12. 2014 za účasti dvou svědků vydělila a vyloučila z práva na její povinný díl, což odůvodnila tak, že o ni neměla projevovat zájem, který by jako potomek projevovat měla, a neměla jí poskytnout pomoc v nouzi. Zůstavitelka vydědění vztáhla i na potomky žalobkyně. Podle žalobkyně zůstavitelka nepravdivě tvrdila, že přes 20 let trvá negativní vztah se žalobkyní, že nedocházelo k žádným návštěvám, přáním k jmeninám a narozeninám ani k setkání k příležitosti svátku jako jsou Vánoce, Velikonoce atd. K tomu žalobkyně uvedla zejména, že již v roce 1991 byla nucena se vystěhovat se svými dcerami V. a K. z domu svých rodičů v XY č. XY v XY, neboť vyvrcholily hrubosti zůstavitelky vůči ní, že byt v prvním patře zůstal následně prázdný a bylo tomu tak do doby, než zůstavitelka s manželem dům dne 23. 8. 2015 prodali, že po smrti manžela se žalobkyně ocitla se třemi nezletilými dcerami bez prostředků, přičemž měla jen invalidní důchod ve výši 2 779 Kč. Dále uvedla, že je sice pravdou, že jí v té době rodiče nepravděpodobně finančně vypomáhali, když je však požádala, zda-li by se nemohla nastěhovat do bytu v 1. patře, bylo to rodiči odmítnuto, že od doby, kdy se odstěhovala do XY s nejmladší dcerou A., pomoc jejím rodičům poskytovaly její dcery K. a V., že má od roku 2017 invalidní důchod 3. stupně, který jí byl přiznán po roční pracovní neschopnosti, že dcery rodičům žalobkyně vypomáhaly i po odstěhování žalobkyně do XY, že ještě ke konci roku 2018 byla K. uvedena jako kontaktní osoba včetně souhlasu zůstavitelky se sdělováním jejího zdravotního stavu, že však v březnu 2019, když byla zůstavitelka v nemocnici, vyloučila nejen K., ale i žalobkyni a ostatní vnučky z možnosti získávat informace o jejím zdravotním stavu. Dále žalobkyně tvrdila, že závěť je neplatná a svědčí jí „zákonný díl dědictví dle zákonné posloupnosti“ (vzhledem k neplatnosti prohlášení o vydědění). Nadto, žalovaný nemůže být dědicem zůstavitelky s odkazem na znění § 1493 odst. 1 o. z., neboť žalovaný vykonával funkci sociálního pracovníka zůstavitelky, a to nejprve na základě smlouvy o poskytnutí pomoci ze dne 5. 2. 2018 (na dobu určitou do 31. 8. 2018) a posléze ze dne 22. 11. 2018 na dobu neurčitou, a byl za sociální péči placen částkou 4 400 Kč měsíčně.

3. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 2. 3. 2023, č. j. 23 C 63/2020-332, určil, že žalobkyně je dědičkou zůstavitelky (výrok I.) a že žalovaný není jejím dědicem (výrok II.) a je povinen ve lhůtě 3 dnů od právní moci rozsudku zaplatit žalobkyni náklady řízení ve výši 66 247,50 Kč. Na základě provedeného dokazování dospěl k závěru, že „vztahy v rodině žalobkyně, resp. vztahy mezi ní a rodiči (zůstavitelkou) byly velmi vyhrocené a nestandardní“, že „tomu tak bylo především s ohledem na chování zůstavitelky vůči žalobkyni“, že „žalobkyně byla svými rodiči v dětství psychicky týrána“, že „stejným způsobem se zůstavitelka chovala i ke svým vnučkám“, že „původcem špatných rodinných vztahů byla zůstavitelka“, že však „žalobkyni bránily i další objektivní důvody v tom, aby se o rodiče starala více“, že „jednak jde o její psychické onemocnění, které se projevilo po smrti jejího manžela, jakož i o to, že od roku 2010 bydlí v XY“. Konstatoval, že „do doby, než došlo k úmrtí manžela žalobkyně, tato s rodiči byla jednoznačně v přiměřeném kontaktu, navštěvovali se o narozeninách a různých svátcích, žalobkyně i na víkend jezdila k rodičům a když bylo potřeba něco většího, jako malování apod., rodičům pomáhala“, a proto „chování žalobkyně k zůstavitelce, ve světle jejich předchozích vztahů, bylo přiměřené a nedosahovalo takové úrovně“, aby naplnilo dikci ustanovení § 1646 odst. 1 písm. a) a b) o. z. Současně rozhodl o tom, že „žalovaný není dědicem zůstavitelky, protože byl v době sepsání závěti v postavení asistenta sociálních služeb a závěť neměla formu veřejné listiny“. Argumentoval tím, že „z dikce zákona vyplývá, že asistent je vlastně postaven

na roveň zařízení, kde se poskytují sociální služby, když tyto služby vlastně nahrazuje“, a že „žalovaný sice nebyl zaměstnancem žádného takového zařízení ani jeho vlastníkem, ale jeho vztah se zůstavitelkou byl obdobný vztahu mezi sociálním zařízením a jeho uživateli“.

4. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 25. 10. 2023, č. j. 28 Co 244/2023-383, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a žalovanému uložil zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 7 150 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku. Odvolací soud vycházel z toho, že „soud prvního stupně správně poukázal na okolnost, že institut asistenta sociální péče byl do právního řádu zakomponován především proto, aby se mohlo dostat péče i těm osobám, které bydlí v místech, kde jiné sociální služby nejsou tak dostupné, a současně umožnit osobám, potřebujícím pomoc, zůstat ve svém prostředí“, že „z dikce zákona tedy vyplývá, že asistent je postaven na roveň zařízení, kde se poskytují sociální služby, když tyto služby vlastně nahrazuje“, že „ustanovení § 1493 odst. 1 o. z. pamatuje právě na situace, kdy osoby, které jsou adresátem takové péče, jsou již z povahy věci náchylnější k úkonům jako je např. závět ve prospěch takového zařízení nebo osoby, která takovou sociální péči poskytuje“, že „občanský zákoník zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, blíže nespecifikuje“, a proto „se soud prvního stupně správně obrátil pro zjištění, o která zařízení nebo sociální služby může jít, na příslušné zákony, v daném případě na zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování a zákon o sociálních službách“. Dospěl proto rovněž k závěru, že „jestliže závět neměla formu veřejné listiny, není žalovaný dědicem zůstavitelky“. Zároveň konstatoval, že v daném případě je zcela nepochybné, že vztahy mezi zůstavitelkou a žalobkyní byly konfliktní, proto nelze připisovat k tíži žalobkyně, že o zůstavitelku neprojevovala opravdový zájem. Jak správně dovodil soud prvního stupně, bylo tomu tak především s ohledem na chování zůstavitelky vůči žalobkyni (zůstavitelka změnila kontaktní osobu, kterou byla dcera žalobkyně, za žalovaného), žalobkyni také bránily i další objektivní důvody v tom, aby se o rodiče starala více, jednak jde o její psychické onemocnění, které se projevilo po smrti jejího manžela, jednak od roku 2010 bydlí mimo XY, což je překážka intenzivnějšímu styku mezi příbuznými. Nelze také dovodit, že žalobkyně zanechala zůstavitelku a jejího manžela v nouzi bez pomoci. Podotkl, že nouzí se nerozumí jen nouze peněžité, ale i zanechání bez pomoci, neplnění své zákonné povinnosti zajistit svým rodičům slušnou výživu (rodiče měli dostatek peněžních prostředků a měli zabezpečené bydlení). Podle odvolacího soudu lze tedy uzavřít, že chování žalobkyně nedosahovalo takové úrovně, aby naplnilo dikci shora citovaného ustanovení § 1646 odst. 1 písm. a) a b) o. z.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost dovozuje z toho, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, zda se ustanovení § 1493 odst. 1 o. z. vztahuje rovněž na povolání za dědice toho, kdo nespravuje, není zaměstnán ani jinak nepůsobí v zařízení zdravotních nebo sociálních služeb, ale s kým zůstavitel uzavřel smlouvu podle ustanovení § 83 odst. 3 věty první zákona o sociálních službách (z. s. s.). Má za to, že soudy nižších stupňů v projednávané věci zjevně nepřipustně dotvořily právo analogickou aplikací ustanovení § 1493 odst. 1 o. z. na povolání dovolatele za dědice, že rozšířily zákonný zákaz testovat soukromou listinou dle citovaného ustanovení o osoby, které nespádají pod žádnou z kategorií v něm uvedených, avšak které se zůstavitelem kvůli příspěvku na péči uzavřeli smlouvu podle ustanovení § 83 odst. 3 věty první zákona o sociálních službách, třebaže se zůstavitelem mají zjevně osobní, nikoliv profesionální vztah. Podle něj soudy nižších stupňů pochybily, pokud ztotožnily poskytovatele sociálních služeb (§ 79 z. s. s.) s tzv. asistentem sociální péče (§ 83 z. s. s.), neboť je zjevné, že oba instituty mají rozdílný charakter, poskytovatel sociálních služeb (profesionál) má s příjemcem péče zcela odlišný vztah oproti tzv. asistentovi sociální péče (laik), rovněž důvody, proč příjemci péče volí jeden či druhý institut, se diametrálně liší, když v posuzované věci byl důvodem blízký vztah s dovolatelem. Navíc,

vzhledem k principu tematické různosti právních předpisů je nepřijatelné nekriticky přenášet pojmy napříč právním řádem, tím spíše z práva veřejného do práva soukromého, naopak je třeba při interpretaci práva – a o to víc při aplikaci práva cestou analogie zákona – dbát smyslu, účelu a vůbec kontextu konkrétního právního předpisu včetně jeho působnosti, systematiky, zásad apod. Pokud odvolací soud nepřihlíží ke skutečnému vztahu mezi zůstavitelem a osobou, v jejíž prospěch testuje, a namísto toho paušálně aplikuje pojmosloví z. s. s., spatřuje dovolatel v takovém postupu nesprávné posouzení věci a co více, kdyby odvolací soud opravdu zjišťoval obsah pojmu „zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby“, jistě by došel k tomu, že v ustanovení § 34 odst. 1 z. s. s. (výčet zařízení sociálních služeb) není asistent sociální péče uveden, a tudíž by ani tak neměl spadat mezi osoby uvedené v § 1493 odst. 1 o. z. Nadto, toto ustanovení je třeba vykládat ve shodě s ústavním pořádkem a se zásadami, na nichž občanský zákoník spočívá (§ 2 odst. 1 o. z.), v daném případě zejména se základní zásadou autonomie vůle garantovanou v čl. 2 odst. 3 Listiny. Připomněl rovněž účel ustanovení § 1493 o. z., které sleduje především předcházení případům zneužití psychické či fyzické závislosti zůstavitele na péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické či sociální služby, s tím, že kontinuální a intenzivní péči zjevně nelze rozumět péči poskytovanou v rozsahu jednotek hodin týdně, konkrétně 4 hodiny týdně, jak je uvedeno ve smlouvě mezi zůstavitelkou a dovolatelem. Poukázal také na to, že nelze dovozovat závislost zůstavitelky na dovolateli, když měla zajištěné bydlení a životní potřeby v nadstandardní Rezidenci RoSa, Střelničná č. 1680/8, Praha 8. Shrnul, že prizmatem soukromého práva se vztah dovolatele a zůstavitelky v žádném případě nepodobal vztahu zařízení sociálních služeb s jejich klienty, ostatně v dosavadním řízení nebylo sporu o tom, že dovolatel pečoval o zůstavitelku proto, že to slíbil svému kolegovi a příteli (předemřelému manželu). Je také přesvědčen, že soud zcela opomenul zásadní právní otázku, zda žalobkyně svým jednáním po pořízení listiny o vydědění založila důvodnost vydědění. Namítá, že soud nejenže tuto právní otázku vůbec nenastolil, ale dokonce z odůvodnění zcela vynechal období po pořízení listiny o vydědění (zejména poslední dva roky zůstavitelčina života). Dle dovolatele soudy nesplnily ani minimální požadavky, které procesní právo klade na odůvodnění závěrů o skutkovém stavu, tím spíše, přihlíží-li soudy k tvrzením a důkazům jen jedné z procesních stran. Závěrem namítá, že celá řada soudy převzatých závěrů o skutkovém stavu včetně vzájemného nezájmu zůstavitelky a žalobkyně vychází z nesprávně rozloženého důkazního břemene, když z odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů a z průběhu dokazování se podává, že snad mělo být na dovolateli, aby tvrdil, vysvětloval a prokazoval obsah listiny o vydědění nebo aby prokazoval, že zůstavitelka stála o kontakt se žalobkyní. Navrhl, aby dovolací soud rozhodl o tom, že se rozsudky obou soudů zruší a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 8 k dalšímu řízení.

6. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání žalovaného navrhla, aby dovolací soud dovolání zamítl a přiznal jí náhradu nákladů dovolacího řízení. Ztotožnila se s odůvodněním soudů nižších stupňů ohledně posouzení asistenta sociální péče a uvedla, že v daném případě byl dovolatelem tento institut zneužit, když žalovaný ve skutečnosti na péči, kterou poskytoval zůstavitelce, nepotřeboval žádné zmocnění (i výběry z veškerých účtů zůstavitelky tato činila sama a dovolatel ji pouze doprovázel a autem vyvezl). Je přesvědčena, že z provedených důkazů je zjevná manipulace dovolatele vůči zůstavitelce ke konci života, kdy zůstavitelka oslabená nemocí odvolala své zmocnění dané vnučce K. vůči nemocnici, důsledkem čehož zůstavitelka nenastoupila do rehabilitačního zařízení v Českém Dubu, rodinou obtížně sehnáního místa, a to na doporučení ošetřující lékařky, nýbrž zemřela v LDN v Bohnicích. Pro žalobkyni i její dcery bylo šokem, když se dozvěděly o vydědění, po smrti zůstavitelčina manžela; K. přesto i nadále za babičkou docházela a pomáhala se vším, co bylo potřeba.

Je mj. přesvědčena, že dovolatel způsobil, že zůstavitelka nedožila důstojně, což zcela odmítala.

III.

Připustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání žalovaného podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. Z hlediska skutkového stavu (správnost skutkových zjištění přezkumu dovolacího soudu nepodléhá) bylo v projednávané věci (mimo jiné) zjištěno, že zůstavitelka listinou ze dne 18. 12. 2014 vyděla svou dceru (žalobkyni) z okruhu zákonných dědiců pro případ své smrti a vydědění vztáhla i na její potomky. Uvedla, že důvodem je již dlouho trvající negativní vztah její dcery k ní a neprojeování žádného opravdového zájmu o ni, který by jako dcera projevovat měla tak, jak je uvedeno v ustanovení § 1646 odst. 1 písm. b) o. z., a že dalším důvodem vydědění je skutečnost, že její dcera jí neposkytla v době pro ni nejtěžší potřebnou pomoc v nouzi tak, jak je uvedeno v ustanovení § 1646 odst. 1 písm. a) o. z. Doplnila, že negativní vztah s dcerou trvá již přes dvacet let, kdy nedocházelo k žádným návštěvám, přáním k jmeninám, narozeninám ani k setkání u příležitosti svátků jako jsou Vánoce, Velikonoce atd., a že se o změnu tohoto stavu pokoušela několikrát, nicméně bezúspěšně. Důvody pro vydědění své dcery zůstavitelka ještě dále podrobněji rozvedla. Zůstavitelka rovněž dne 7. 8. 2018 pořídila za přítomnosti dvou svědků (advokáta Mgr. Jana Vargy a J. V.) závěť, v níž dědicem veškerého svého majetku ustanovila pana M. N. (žalovaného) a prohlásila, že tuto poslední vůli učinila zcela svobodně, dobrovolně, nikoliv pod nátlakem, bez ovlivňování, vědoma si jejích důsledků, a nikoliv ve stavu nouze. V tomto posledním pořízení zcela opomenula (nijak nezminila) svou dceru. Konečně dne 5. 2. 2018 zůstavitelka (jako uživatel pomoci) uzavřela s panem M. N. (jako asistentem sociální péče) smlouvu o poskytnutí pomoci na dobu určitou do 31. 12. 2018 a dne 22. 11. 2018 byla mezi tímž asistentem a uživatelem pomoci (zůstavitelkou) uzavřena smlouva o poskytnutí pomoci podle ustanovení § 83 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění zákona č. 366/2011 Sb., a to v rozsahu pomoci při zvládání základních životních potřeb zůstavitelky při nákupech, jednání v peněžních ústavech, pojišťovnách a na úradech, v místě poskytování pomoci, kterým je domácnost uživatele a „dle potřeby uživatele“, a v čase poskytování pomoci „dle potřeby, předpoklad 4 hodiny týdně“. Smlouva ze dne 22. 11. 2018 nabyla účinnosti okamžikem jejího podpisu oběma smluvními stranami a byla uzavřena na dobu neurčitou. Z protokolu ze dne 15. 8. 2019 „o otevření bezpečnostní schránky z vlastnictví zesnulé J. K.“ současně vyplývá, že zůstavitelka do své smrti bydlela v bytě (označeném jako „Jednotka“) v Domě pro seniory s pečovatelskou službou – Rezidenci RoSa Kobylisy s. r. o., se kterou uzavřela Smlouvu o poskytování bytovacích a asistenčních služeb.

11. Za tohoto skutkového stavu bylo pro rozhodnutí o dědickém právu po zůstavitelce významné vyřešení právní otázky, zda je třeba aplikovat ustanovení § 1493 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), o formě pořízení pro případ smrti v době, kdy byl zůstavitel v péči zdravotnického nebo sociálního zařízení, rovněž na situaci, kdy je závětí povolán za dědice zůstavitele asistent sociální péče. Protože tato otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalovaného je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

12. Po přezkoumání dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání je opodstatněné.

IV. a) K pořízení zůstavitele pro případ smrti v době, kdy byl v péči zařízení

13. Podle § 1493 odst. 1 o. z. pořídil-li zůstavitel pro případ smrti v době, kdy byl v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a povolal-li za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí, je povolání těchto osob za dědice nebo odkazovníka neplatné, ledaže se tak stalo závětí učiněnou ve formě veřejné listiny.

14. Mohl-li zůstavitel po ukončení péče takového zařízení nebo po uplynutí doby, kdy jinak přijímal jeho služby, bez obtíží pořídit ve formě veřejné listiny, odstavec 1 se nepoužije, pokud jde o neplatnost závěti nebo dovětku (odstavec 2).

15. Podle § 83 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), se nevyžaduje registrace, poskytuje-li osobě pomoc osoba blízká nebo asistent sociální péče, který tuto činnost nevykonává jako podnikatel.

16. Asistentem sociální péče podle odstavce 1 může být pouze fyzická osoba, která je starší 18 let věku a zdravotně způsobilá. Zdravotní způsobilost se posuzuje podle § 29 odst. 1 písm. e/ (odstavec 2).

17. Podle odstavce 3 asistent sociální péče je povinen poskytovat pomoc osobně a s osobou, které poskytuje pomoc, uzavřít písemnou smlouvu o poskytnutí pomoci. Náležitostmi smlouvy je označení smluvních stran, rozsah pomoci, místo a čas poskytování pomoci a výše úhrady za pomoc. Pro uzavření smlouvy o poskytnutí pomoci platí obdobně ustanovení § 91 odst. 6.

18. Ustanovení § 1493 o. z. přináší omezení zůstavitelovy svobody v tom směru, že může ve prospěch určitého okruhu osob pořídit jen kvalifikovanou formou závěti (ustanovuje-li dědice) či dovětku (povolává-li odkazovníka) v podobě veřejné listiny, tedy zejména notářským zápisem (§ 3026 odst. 2 o. z.). Dřívější právní úpravy dědického práva ustanovení obdobné nynějšímu ustanovení § 1493 o. z. neobsahovaly. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení o. z. uvádí, že právní důsledky pořízení pro případ smrti, lidské i majetkové, vyžadují projev poslední vůle učiněný v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně a bez závislosti na jiných osobách a že z těchto důvodů se navrhuje stanovit, že neplatné je povolání za dědice osoby, která spravuje zařízení poskytující zdravotnické nebo sociální služby nebo která je v něm zaměstnána, stalo-li se tak pořízením pro případ smrti učiněným v době, kdy se zůstavitel nalézal v péči takového zařízení nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a že se navrhuje výjimka pro případ pořízení ve formě veřejné listiny, protože taková závěť je výlučným projevem vůle zůstavitele a osoba, která sepisuje veřejnou listinu o závěti, má povinnost přesvědčit se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení, proto odpadá obava z nepřijatelného zůstavitelova ovlivňování. Odborná literatura k ustanovení § 1493 o. z. uvádí, že jeho účelem je působit preventivně a předcházet případům zneužití závislosti zůstavitele na osobě, již povolává za svého dědice nebo odkazovníka. Zákonné omezení pořizovací volnosti zůstavitele se vztahuje jen na případy, kdy zůstavitel pořizuje o svém majetku pro případ smrti v době, kdy je v péči zařízení, které mu poskytuje zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímá služby tohoto zařízení. Důvodová zpráva nestanoví žádné bližší podrobnosti ohledně typu zařízení či druhu služeb, které toto zařízení zůstaviteli poskytuje, na něž ustanovení dopadá. Lze se domnívat, že půjde o

zařízení, v nichž jsou poskytovány zdravotní či sociální služby podle zvláštních zákonů (zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů). Přehled zařízení sociálních služeb zřízených pro poskytování sociálních služeb je uvedený v § 34 zákona o sociálních službách, jsou jimi například domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, chráněné bydlení, azylové domy, zařízení pro krizovou pomoc, terapeutické komunity, sociální poradny, centra sociálně rehabilitačních služeb atd. Osobami, na něž se zpřísněná forma závěti vztahuje, jsou pak správce zařízení (tedy vlastník nebo provozovatel zařízení), zaměstnanec nebo osoba, která v zařízení jinak působí (tedy na základě jiného než základního pracovněprávního vztahu) [srov. Fiala, R., Drápal, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 69 a 70].

19. Pojem „zařízení“ nutno vykládat extenzivně a podřazovat pod něj nejen právnické osoby (např. nemocnice, polikliniky, léčebny dlouhodobě nemocných, hospice, domovy pro seniory či domovy se zvláštním režimem), ale též podnikající fyzické osoby (např. samostatně působící lékaře). Tento závěr potvrzují např. i údaje v Národním registru poskytovatelů zdravotních služeb. Za „zařízení“ je však nutno považovat např. i zařízení, jež provozuje svou činnost bez příslušného oprávnění, nebo zařízení, které se obsahem své činnosti blíží činnosti zařízení shora uvedených (Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1569).

20. Je však řada zdravotních a sociálních služeb poskytovaných ambulantně, kdy je zůstavitel doma a do některých zařízení takového charakteru dochází, popřípadě jejich pracovníci, případně dobrovolníci, dochází za zůstavitelem do jeho bytu. V souladu s názory v odborné literatuře lze říci, že i závěť ve prospěch takových zařízení a osob v nich zaměstnaných nebo jinak působících, učiněná ve formě soukromé listiny, není platná (např. Šešina, M., Muzikář, L., Dobiáš, P. Dědické právo. Praktická příručka. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 41). Dochází však také k situacím, kdy zůstavitel žije ve svém bytě a přijímá v něm určité služby poskytované sociálními zařízeními, společnostmi a jejich zaměstnanci nebo dobrovolníky nebo dochází denně, případně občas, do nějakého centra sociálních služeb k přijetí určité služby a poté jde zase domů. Může jít např. o dovoz obědů, zajišťování úklidu, ošetřování apod. Také jsou již organizace, jež monitorují pomocí elektronického zařízení na dálku stav zůstavitele a zjistí-li, že upadl na zem nebo že se delší dobu nehýbá, vyšlou na místo svého pracovníka nebo zdravotníka, kteří zůstaviteli pomohou a příp. jej ošetří. Odborná literatura i v těchto případech zastává stanovisko, že bude závěť zůstavitele neplatná, když povolal za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje, nebo je v něm zaměstnána, nebo v něm jinak působí a nebude sepsána ve formě notářského zápisu (Švestka, J., Dvořák, J., Fiala J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 82).

21. Péčí nebo jiným přijímáním služeb je nutno rozumět jakékoliv přijímání zdravotnických nebo sociálních služeb, které však – z povahy věci – musí mít kontinuální a intenzivní charakter [celodenní nepřetržitá péče, pravidelná každodenní péče (dovoz obědů, mytí, úklid) apod.]. Právě kontinuálnost a intenzita zde totiž dávají vzniknout určitému stavu závislosti, o kterém hovoří § 1493. Obdobný názor se vyskytuje i v odborné literatuře. Kontinuální a intenzivní péčí lze těžko rozumět např. péčí praktického lékaře, kterého zůstavitel navštíví jednou za rok, nebo péčí sociální poradny, jejíchž služeb zůstavitel několikrát využil (Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1569).

22. Podle Stanoviska Ministerstva práce a sociálních věcí k upřesnění vymezení pozice asistenta sociální péče a jeho činnosti v souladu se zákonem o sociálních službách došlo zavedením institutu asistenta sociální péče zákonem č. 366/2011 Sb. k doplnění a zpřesnění podmínek pro poskytování péče osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby osobou, která není poskytovatelem sociálních služeb nebo osobou blízkou. Cílem zavedení tohoto institutu je především zajistit dostupnost

potřebné pomoci v oblastech s málo dostupnými sociálními službami terénního charakteru a současně umožnit lidem, kteří potřebují pomoc jiné fyzické osoby, aby mohli i nadále zůstat ve svém přirozeném domácím prostředí bez nutnosti využívat pobytových zařízení sociálních služeb.

23. Podle zákona o sociálních službách mohou kromě asistentů sociální péče poskytovat péči osobám závislým na péči jiné fyzické osoby poskytovatelé sociálních služeb zapsaní v registru poskytovatelů sociálních služeb, osoby blízké, dětský domov, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu.

24. K pozici asistenta sociálních služeb v systému sociálních služeb se vymezují rovněž autoři Svejkský, J., Polčák, S., Průša, L. a kol. s tím, že se jedná o kvazisociální (pseudosociální) službu, nepatřící mezi velkokapacitní zařízení, naopak spíše mezi komunitní typ služby, kde by o klienty mělo být postaráno v domácím prostředí. Sociální zařízení domácího typu zatím současná právní úprava nezná (blíže srov. Právo pro obce, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 304 – 306). Opět je zde zmiňován záměr zákonodárce zajistit při zavedení institutu asistenta sociální péče dostupné terénní sociální služby (pozn.: obdobně jako jsou např. služby pečovatelské), a to v domácím prostředí těm, kteří by se jinak museli stát klienty pobytové služby.

25. Lze tedy shrnout, že všechny výkladové metody, odborná literatura i rozhodovací praxe soudů v oblasti sociální péče směřují ke shodnému závěru, že při posuzování toho, zda byla podmínka kontinuálnosti a intenzity péče splněna, je třeba zkoumat, v jakém rozsahu se asistent o opečovávaného staral. Jednou z indicií, na jejichž základě lze rozsah poskytované péče hodnotit, může být i počet dalších osob, o něž se asistent ve spolku staral (srov. obdobně např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 1. 2024, č. j. [8 Ads 390/2021-52](#), uveřejněný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 4571/2024 Sb.).

26. Již z obsahu smlouvy o sociální pomoci uzavřené mezi žalovaným a zůstavitelkou v posuzovaném případě je více než zřejmé, že rozsah pomoci nemohl dosáhnout potřebné intenzity ani kontinuálního charakteru přijímaných služeb, spočíval-li v čase poskytování pomoci „dle potřeby, předpoklad 4 hodiny týdně“ a v rozsahu pomoci „při nákupech, jednání v peněžních ústavech, pojišťovnách a na úřadech“. Navíc lze v daném případě polemizovat i s tím, zda žalovaný v pozici asistenta sociální péče ve vztahu k zůstavitelce vůbec naplňoval výše nastíněný záměr tohoto sociálního institutu, byla-li zůstavitelka až do své smrti klientkou Rezidence RoSa Kobyličky s.r.o. (Domu pro seniory s pečovatelskou službou v Praze 8, Střelnická ulici č. 680/8), kde je poskytována řada nadstandardních služeb mj. i v oblasti zdraví, nevyjímaje zprostředkování ošetrovatelských služeb a „sociálních služeb dle zákona o sociálních službách 108/2006 Sb.“. Z obsahu spisu v posuzované věci se rovněž podává, že žalovaný neměl žádný vztah k Rezidenci RoSa Kobyličky s. r. o. (zařízení nespravoval, nebyl v něm zaměstnán ani zde jinak nepůsobil).

27. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že péče žalovaného o zůstavitelku zcela zjevně nepředstavovala péči „sociálního zařízení“, a tudíž nelze aplikovat ani ustanovení § 1493 odst. 1 o. z. o neplatnosti závěti zůstavitelky ve prospěch žalovaného (z důvodu, že nebyla učiněna formou veřejné listiny).

28. Je přitom třeba zdůraznit, že to, zda se jedná o pořízení pro případ smrti v době, kdy je zůstavitel v péči zdravotnického nebo sociálního zařízení, je nutno vždy posuzovat podle okolností konkrétního případu (*ad hoc*). Uvedené v poměrech projednávané věci navíc znamená taktéž zohlednění specifik vývoje sociálních služeb v domácím prostředí, zvláště pak dosavadní absence sociálních zařízení domácího typu. *Pro futuro* však nelze vyloučit ani trend směřující k rozvoji sociálních institutů postavených na roveň zařízení poskytujícímu sociální služby v zákonném smyslu, tedy i asistentů sociální péče, kteří by poskytovali služby v předpokládané intenzitě, kontinuálně a s patřičnou organizací (obdobně jako sociální zařízení).

IV. b) K vydědění nepominutelného dědice podle ust. § 1646 odst. 1 písm. a) a b) o. z.

29. Podle ustanovení § 1646 odst. 1 o. z. ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vydědění z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v jeho právu zkrátit. Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl, c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo d) vede trvale nezřízený život.

30. Pro platnost vydědění z důvodu uvedeného v citovaném ustanovení pod písm. a) je podle dosavadní judikatury soudů, která je i nadále použitelná (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. [24 Cdo 2440/2021](#)), nezbytné, aby se zůstavitel ocitl v situaci, kdy pro zdravotní či jiné potíže nastalé v důsledku onemocnění či věku, případně pro potíže způsobené jinými okolnostmi (například přírodní katastrofou, požárem, povodní) potřebuje pomoc, nebo kdy není schopen sám si, bez cizí pomoci, obstarat své základní životní potřeby (zdravotní, hygienické aj.). Současně musí jít o situaci, kdy o uvedené potřeby zůstavitele není postaráno jinak, kdy potomek má reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout a kdy zůstavitel potomkem nabídnutou pomoc neodmítne. Neposkytnutí pomoci zůstaviteli ze strany potomka přitom musí odporovat dobrým mravům (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. [21 Cdo 3772/2007](#)).

31. Zájem, který by potomek měl o zůstavitele projevoval, je třeba posuzovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu; je-li skutečnost, že potomek trvale neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevuje zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 1997 sp. zn. 2 Cdon 86/97, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod č. 21, ročník 1998, nebo rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 8. 1996, sp. zn. [6 Co 10/96](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 23, ročník 1998). Skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. [21 Cdo 688/2006](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 8, ročník 2008).

32. Je třeba předeslat, že dovolatel svou argumentací cílí ke zpochybnění důvodu vydědění žalobkyně spočívajícího v neprojevování opravdového zájmu o zůstavitelku, a to zejména s ohledem na období posledních dvou let zůstavitelčina života, přičemž je přesvědčen, že soudy měly „posoudit dva roky trvající absolutní nezájem žalobkyně o zůstavitelku jako skutečnost, která zjevně naplňuje exheredační důvod neprojevování opravdového zájmu“.

33. Dovolací soud má však (obdobně jako soud prvního stupně i soud odvolací) za to, že podmínky naplnění důvodu vydědění žalobkyně pro neprojevování opravdového zájmu o zůstavitelku nebyly splněny, zejména již proto, že – jak bylo v řízení prokázáno – vztahy mezi zůstavitelkou a žalobkyní byly dlouhodobě konfliktní, velmi vyhrocené a nestandardní a že tomu tak bylo především s ohledem na chování zůstavitelky vůči žalobkyni, neboť žalobkyně byla již v dětství svými rodiči psychicky týrána. V posuzované věci proto chování žalobkyně k zůstavitelce lze při zohlednění jejich předchozích vztahů považovat za přiměřené a nenaplnující dikci ustanovení § 1646 odst. 1 písm. a) o. z. [ani písmene b/ citovaného ustanovení, k tomu srov. níže]. Polemiky o tom, zda by soudy dospěly v tomto ohledu k jiným závěrům, pokud by se zaměřily i na poslední dva roky před smrtí zůstavitelky a „nevystavěly by skutkový stav na výpovědích rodinných příslušníků žalobkyně, kteří mají informace o sporu pouze od žalobkyně“, nejsou namístě, jelikož z obsahu spisu v žádném ohledu nevyplývá, že by

soudy jmenovitě toto období opomenuly, ani že by závěry soudů ohledně opravdového zájmu o zůstavitelku měly (mohly) být jiné, a naopak z předmětných svědeckých výpovědí E. V., M. K. a M. V. ze dne 29. 7. 2021 a 18. 11. 2021 se nepodává žádná bližší charakteristika vztahu zůstavitelky se žalobkyní, nýbrž pouze to, že svědkyním bylo řečeno, že je zůstavitelka bezdětná, příp. že má dceru, ale manžel o ní nechce mluvit (čl. 123 *verte* a 149 *verte*). V neposlední řadě z těchto svědeckých výpovědí vyplývá nejen dovolatelem zřejmě míněná absence kontaktu žalobkyně se zůstavitelkou v období dvou let před její smrtí (která je mj. i důsledkem předchozích vztahů), ale taktéž zcela zásadním způsobem dlouhodobě vyhraněný postoj zůstavitelky vůči žalobkyni. Chování žalobkyně k zůstavitelce nelze přičítat pouze k tíži žalobkyně, bylo-li prokázáno, že zůstavitelka sama k této situaci významně přispěla (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012, sp. zn. [21 Cdo 3329/2010](#)).

34. Dovolací soud souhlasí i s názorem odvolacího soudu, že nebyly splněny ani další podmínky naplnění důvodu vydědění žalobkyně pro neposkytnutí pomoci zůstavitelce, zejména již proto, že se nejednalo o situaci, kdy o základní životní potřeby zůstavitelky nebylo postaráno jinak. V posuzované věci zůstavitelka zjevně nebyla v životní situaci, kdy by se ocitla bez potřebné pomoci (měla dostatek peněžních prostředků a zabezpečené bydlení v Rezidenci RoSa Kobylisy s. r. o.), nejprve se o ni staral manžel, po jeho úmrtí vnučka K. a posléze žalovaný. V neposlední řadě nelze dospět ani k tomu, že by žalobkyně (invalidní důchodkyně) měla reálnou možnost zůstavitelce potřebnou pomoc osobně poskytnout. Těžko lze vyžadovat po potomku, který bydlí a pracuje daleko od svého předka, aby s ním pravidelně jezdil za lékařem, na nákupy apod. I když takový potomek může tyto potřeby zajistit i jiným způsobem, nelze mu to v předmětné věci přičítat k tíži, neboť zůstavitelka pomoc žalobkyně (objektivně) nepotřebovala, bylo-li o ni postaráno (tak, že nevyhledávala jinou pomoc) [k tomu srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021, sp. zn. [24 Cdo 2440/2021](#)]. Jak již uvedl i odvolací soud, žalobkyni bránily i další objektivní důvody v tom, aby se starala o zůstavitelku více, jednak její psychické onemocnění, které se projevilo po smrti jejího manžela, jednak okolnost, že od roku 2010 bydlí mimo XY (bod 14. odůvodnění), v XY vzdáleném od XY cca 180 km.

35. Dovolací soud rovněž nesdílí přesvědčení dovolatele o „nesprávně rozloženém důkazním břemeni“, které by mělo vyplývat z odůvodnění rozhodnutí soudů nižších stupňů a z průběhu dokazování, konkrétně „že snad mělo být na dovolateli, aby tvrdil, vysvětloval a prokazoval obsah listiny o vydědění nebo aby prokazoval, že zůstavitelka stála o kontakt se žalobkyní“. Přitom o tom, že dědické právo žalobkyně bylo od počátku považováno za slabší, svědčí (mimo jiné) již samotný odkaz dědického soudu k podání žaloby učiněný usnesením ze dne 30. 1. 2020, č.j. 20 D 784/2019-79, podle jehož odůvodnění se dědické právo pozůstalé dcery jeví se zřetelem k okolnostem případu jako méně pravděpodobné a v souladu se kterým byla také žaloba v předmětném sporném řízení žalobkyní podána (a řízení o určení dědického práva žalobkyně tak bylo i nadále vedeno).

36. Vznáší-li pak dovolatel v této souvislosti také námitku „selektivního“ dokazování soudy (ohledně zjištění skutkového stavu především na základě výpovědí rodinných příslušníků žalobkyně), dovolací soud připomíná, že dovolacím důvodem podle § 241a odst. 3 o. s. ř. lze napadnout výsledek činnosti soudu při hodnocení důkazů, na jehož nesprávnost lze usuzovat – jak vyplývá ze zásady volného hodnocení důkazů – jen ze způsobu, jak k němu soud dospěl. Nelze-li soudu v tomto směru vytknout žádné pochybení, není možné ani polemizovat s jeho skutkovými závěry. Soud prvního stupně i soud odvolací v odůvodnění svých rozsudků jasně (byť z pohledu dovolatele „nedostatečně“ a navíc „vnitřně rozporně“) vyložily, jakými úvahami byly vedeny při hodnocení důkazů. Nad rámec již řečeného z obsahu spisu vyplývá, že soud prvního stupně přistupoval příkladmo k výpovědím účastníků řízení „toliko k dokreslení situace, kterou předestřeli již vyslechnutí svědci“, včetně E. V., M. K. a M. V., a že si byl vědom toho, že „tyto mají velmi omezenou důkazní hodnotu“. Z obsahu

spisu se dále podává, že odvolací soud rovněž dospěl k tomu, že soud prvního stupně byt „stručně“, avšak „jasně“ vyložil, z jakých skutkových zjištění vycházel, „podrobně“ věc posoudil po právní stránce, a jeho rozhodnutí je proto přezkoumatelné. Dovolací soud s řečeným souhlasí a dodává, že vzhledem k uvedenému tedy skutkové hodnocení soudů obou stupňů nelze označit ani za vnitřně rozporné. K problematice implicitně namítané nepřezkoumatelnosti Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 100, ročník 2013, vyložil, že měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně pak lze říci, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele.

37. Nejvyšší soud nemůže přisvědčit dovolateli ani v tom, že „nedostatečným odůvodněním rozhodnutí obecných soudů“ bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces. Jak bylo vyloženo výše, odvolací soud nerozhodl v rozporu s označenými rozhodnutími Nejvyššího soudu, přičemž existenci základních práv nelze vykládat tak, že má konkrétní účastník právo na určitý výsledek řízení. Právo na spravedlivý proces nelze interpretovat jako právo na úspěch ve věci.

38. Z uvedeného vyplývá, že závěry soudů obou stupňů v otázce, zda byly naplněny důvody vydědění žalobkyně zůstavitelkou, jsou správné (souladné s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu).

39. Je-li závěť ve prospěch žalovaného platná, avšak žalobkyně není v posledním pořízení nijak zmíněna, přestože nebyla vyděděna důvodně, spočívá její dědický nárok v právu na povinný díl a lze jej uplatnit v řízení o pozůstalosti, případně (nebylo-li uspokojeno v řízení o pozůstalosti) žalobou nepominutelné dědičky o zaplacení povinného dílu.

40. Protože je rozsudek odvolacího soudu založen na nesprávném právním posouzení věci (v otázce, zda žalovaný je závětním dědicem zůstavitelky), čímž je současně naplněn dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř., a jelikož Nejvyšší soud současně neshledal, že by byly splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí nebo zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozsudku odvolacího soudu, nemohl postupovat jinak než rozsudek odvolacího soudu zrušit (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 8) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá a § 243g odst. 1 věta první o. s. ř.). V dalším řízení jsou soudy obou stupňů vázány vysloveným právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 věta první ve spojení s § 226 o. s. ř.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2345/2023, ECLI:CZ:NS:2024:27.CDO.2345.2023.1

Číslo: 25/2025

Právní věta:

Místem plnění sjednaným ve smlouvě může být i účet věřitele, vedený pro něj poskytovatelem platebních služeb.

Je-li místo plnění významné pro určení místně příslušného soudu a je-li místem plnění bankovní účet, pak pro účely určení místní příslušnosti soudu je zapotřebí vycházet ze sídla pobočky příslušné banky (vedoucí sjednaný účet), a není-li zde takové pobočky, ze sídla banky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.02.2024

Spisová značka: 27 Cdo 2345/2023

Číslo rozhodnutí: 25

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Akcie, Akciová společnost, Menšinový společník (akcionář) [Společník], Příslušnost soudu místní, Spojení věcí ke společnému řízení, Veřejný návrh

Dotčené předpisy:

Předpisy: čl. 7 odst. 1 bod a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012

§ 159a odst. 2 o. s. ř.

§ 1954 o. z.

§ 1957 o. z.

§ 329 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 390 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 395 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2023, sp. zn. 14 Cmo 32/2023, tak, že změnil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 22. 12. 2022, sp. zn. 54 Cm 454/2019, tak, že místní nepříslušnost Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích se nevyslovuje a věc se nepostupuje Krajskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se vůči žalované, jakožto hlavní akcionářce společnosti Iveco Czech Republic, a. s. (dále jen „společnost“), domáhá dorovnání protiplnění podle § 328, § 390 a § 395 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“].

2. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích usnesením ze dne 22. 12. 2022, č. j. 54 Cm 454/2019-79, vyhověl námitce nedostatku místní příslušnosti vznesené žalovanou a vyslovil svou místní nepřislušnost (výrok I.) s tím, že věc bude po právní moci rozhodnutí postoupena Krajskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému (výrok II.).

3. Soud prvního stupně – odkazuje na článek 7 odst. 1 písm. a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. 12. 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení Brusel I bis“) – dovodil, že projednávaná věc spadá do mezinárodní příslušnosti (pravomoci) soudů České republiky.

4. Místní příslušnost, plynoucí z téhož článku nařízení Brusel I bis, pak dovodil s odkazem na § 1955 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), dle kterého má být peněžitý dluh plněn v místě bydliště nebo sídla věřitele. Jelikož má žalobce (jakožto věřitel) bydliště v obvodu Krajského soudu v Praze, je v projednávané věci podle soudu prvního stupně místně příslušný Krajský soud v Praze.

5. Vrchní soud v Praze k odvolání žalobce ve výroku označeným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

6. Odvolací soud přisvědčil závěrům soudu prvního stupně, včetně toho, že místní příslušnost je třeba určit s použitím § 1955 odst. 1 o. z. Oproti žalobci nepovažoval odvolací soud za relevantní okolnost, že podle smlouvy měl žalovaný plnit na bankovní účet žalobce; užití § 1957 o. z. nepovažoval za přílehlavé, dovozuje, že opačný závěr by popíral smysl a účel článku 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis, neboť sídlo poskytovatele platebních služeb či jeho příslušné pobočky, které by v takovém případě připadaly v úvahu, nejsou místem, ke kterému by věřitel měl vztah.

7. Za nepodstatnou pak odvolací soud považoval i námitku žalobce, podle níž v paralelně vedeném řízení (o žalobě jiného akcionáře, týkající se téhož práva na dorovnání) u soudu prvního stupně pod sp. zn. 55 Cm 47/2020 byla věc předložena k rozhodnutí o místní příslušnosti Nejvyššímu soudu, jenž usnesením ze dne 27. 5. 2021, č. j. [32 Nd 84/2021-117](#), určil dle § 11 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), jako místně příslušný soud, u něhož bylo řízení zahájeno, tedy Krajský soud v Hradci Králové – pobočku v Pardubicích.

8. Dané řízení sice skutečně představuje i podle odvolacího soudu „řízení ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů ve smyslu § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř., u něhož je vyloučeno vedení více řízení o žalobách jiných žalobců, nýbrž musí být vedeno řízení jedno a to řízení, které bylo u soudu zahájeno nejdříve“, nicméně prvním řízením je právě řízení v projednávané věci, neboť bylo zahájeno (žaloba byla podána) o téměř hodinu dříve než ve věci vedené pod sp. zn. 55 Cm 47/2020.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení:

- 1) otázky místní příslušnosti českého soudu v řízení o dorovnání protiplnění dle § 329 odst. 3 z. o. k. v případě, kdy žalovanou stranou je zahraniční právnická osoba se sídlem v jiném členském státě Evropské unie (jež zčásti doposud nebyla dovolacím soudem řešena a zčásti ji

odvolací soud posoudil v rozporu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu), a

2) otázky nutnosti vedení jediného řízení o všech takto podaných žalobách minoritních akcionářů (již odvolací soud posoudil v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu).

10. Dovolatel má za to, že v projednávané věci mělo být místo plnění ve smyslu článku 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis určeno v souladu s českým právem s ohledem na obsah smlouvy, uzavřené mezi dovolatelem a žalovanou. Ve smlouvě bylo přitom sjednáno, že žalovaná zaplatí kupní cenu akcií na bankovní účet dovolatele. S ohledem na závěry rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2013, sp. zn. [31 Cdo 3065/2009](#), uveřejněného pod číslem 42/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 42/2013“), je možné místo plnění určit dohodou stran o bankovním účtu, na který bude dlužník plnit. Místem plnění tedy dle českého práva není bydliště dovolatele, jak nesprávně dovodily soudy nižších stupňů.

11. Jelikož podle dovolatele nelze u bankovního účtu určit konkrétní místo v rámci České republiky, je třeba vycházet z úpravy místní příslušnosti v § 86 odst. 2 nebo 3 o. s. ř.

12. Dovolatel dále namítá, že odvolací soud měl s ohledem na skutkové okolnosti případu zohlednit usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2021, č. j. [32 Nd 84/2021-117](#), a dát pokyn, aby řízení dovolatele bylo spojeno s řízením o žalobě J. H. podané vůči stejné žalované, které již probíhá u Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích. V něm již Nejvyšší soud postupem dle § 11 odst. 3 o. s. ř. určil, že žalobu v zájmu hospodárnosti řízení projedná právě Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích.

13. Odvolací soud (byť sám dovozuje, že o těchto žalobách je nutné vést jediné řízení) nedává návod, jak nedokonalou procesní úpravu místní příslušnosti u žalob podle § 329 odst. 3 z. o. k. vyložit a dosáhnout toho, aby o všech podaných žalobách bylo vedeno jediné řízení.

14. Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu změnil tak, že usnesení soudu prvního stupně se mění tak, že se námitka místní nepřislušnosti vznesená žalovaným zamítá.

15. Žalovaná považuje dovolání za nepřipustné a navrhuje, aby je Nejvyšší soud odmítl, příp. jako nedůvodné zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou, splňující podmínku podle § 241 odst. 1 o. s. ř.; odvolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

17. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení dovolatelem formulovaných otázek, v judikatuře Nejvyššího soudu dosud v souvislostech otevřených v dovolání neřešených.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že v projednávané věci je dána mezinárodní příslušnost českých soudů. Jelikož je tomu tak již (přinejmenším) proto, že žalovaná při prvním úkonu ve věci (ani později) nevznesla námitku nedostatku mezinárodní příslušnosti (článek 26 nařízení Brusel I bis), nezabýval se Nejvyšší soud dále otázkou, zda mezinárodní příslušnost svědčí českým soudům i na základě jiných ustanovení označeného nařízení.

19. Místní příslušnost však odvolací soud neposoudil správně, dovodil-li, že při aplikaci článku 7 odst. 1 písm. a) nařízení Brusel I bis je třeba v situaci, kdy je pro smlouvu o koupi akcií rozhodné české právo, vyjít bez dalšího z § 1955 odst. 1 věty druhé o. z., aniž zohlednil obsah smlouvy.

20. Úprava místa plnění v § 1955 odst. 1 větě druhé o. z. je dispozitivní; uplatní se pouze v případě, že místo plnění nebylo sjednáno ve smlouvě (§ 1954 věta druhá o. z.). Sjednaným místem plnění přitom může být i účet poskytovatele platebních služeb věřitele [srov. § 1957 odst. 1 o. z., v literatuře např. VANČUROVÁ, K. § 1954 [Určení místa]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1, a v judikatuře Nejvyššího soudu např. [R 42/2013](#), jehož závěry se v tomto ohledu prosadí i při výkladu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014].

21. Je-li místem plnění bankovní účet, pak pro účely určení místní příslušnosti soudu je zapotřebí vycházet ze sídla pobočky příslušné banky (vedoucí sjednaný účet), a není-li zde takové pobočky, ze sídla banky (srov. obdobně např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. 9. 2018, Helga Löber proti Barclays Bank PLC, [C-304/17](#), bod 35, při posuzování místa, kde došlo ke škodné události ve smyslu článku 7 odst. 2 nařízení Brusel I bis).

22. Závěr odvolacího soudu, který bez dalšího aplikoval pro určení místa plnění § 1955 odst. 1 větu druhou o. z. a pominul obsah smlouvy (podle které měla žalovaná kupní cenu zaplatit na účet dovolatele), je proto nesprávný.

23. Vzhledem k tomu, že se soudy dosud (s ohledem na jimi přijaté právní závěry) nezabývaly otázkou, kde má sídlo pobočka banky, vedoucí účet dovolatele, bylo by namíste napadené usnesení zrušit a odvolacímu soudu uložit, aby tuto okolnost zjistil a posléze rozhodl v souladu s výše podaným výkladem. S ohledem na níže uvedené je však v projednávané věci nutné postupovat odlišně.

24. Řízení o dorovnání přiměřeného protiplnění podle § 395, § 328 odst. 3 a § 390 odst. 3 až 6 z. o. k. je řízením ve věcech předjímaných v § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř. Jak se přitom podává z ustálené judikatury Nejvyššího soudu (viz usnesení ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. [27 Cdo 2169/2022](#), uveřejněné pod číslem 15/2024 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a ze dne 16. 5. 2023, sp. zn. [27 Cdo 971/2023](#)), smysl a účel právní úpravy § 390 z. o. k. ve spojení s § 83 odst. 2 písm. c) a § 159a odst. 2 o. s. ř. vyžaduje, aby o všech žalobách podaných jednotlivými vlastníky účastnických cenných papírů (o všech věcech) probíhalo (ze zákona) jediné společné řízení ústící v jedno konečné rozhodnutí o věci samé.

25. Jelikož Nejvyšší soud již usnesením ze dne 27. 5. 2021, sp. zn. [32 Nd 84/2021](#), určil, že místně příslušným soudem pro řízení o dorovnání protiplnění poskytnutého hlavním akcionářem (žalovanou) za akcie společnosti je Krajský soud v Hradci Králové – pobočka Pardubice, musí žalobu dovolatele projednat, společně s ostatními žalobami podanými vlastníky účastnických cenných papírů (menšinovými akcionáři), kteří akceptovali veřejný návrh žalované, tentýž soud (k němuž dovolatel žalobu podal). Námitka nedostatku místní příslušnosti, vznesená žalovanou, tudíž není důvodná.

26. Řešení dovoláním otevřené otázky, na které napadené rozhodnutí spočívá, není správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem; Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), usnesení odvolacího soudu podle § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. změnil.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2024, sp. zn. 23 Cdo 1694/2023, ECLI:CZ:NS:2024:23.CDO.1694.2023.1

Číslo: 24/2025

Právní věta:

Právní úprava fikce splnění podmínky podle § 549 odst. 2 o. z. se (analogicky) uplatní i pro posouzení záměrného zmaření splnění podmínky veřejného příslibu odměny příslibujícím.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.05.2024

Spisová značka: 23 Cdo 1694/2023

Číslo rozhodnutí: 24

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Veřejný příslib

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 2884 o. z.
§ 549 o. z.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 1. 2023, sp. zn. 4 Co 34/2022, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 5. 2022, sp. zn. 23 C 99/2018, ve výrocích I a III, a věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně rozsudkem (v pořadí již třetím) ze dne 17. 5. 2022, č. j. 23 C 99/2018-391, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 12 143 294,80 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 8,5 % p.a. z částky 11 171 056,22 Kč od 16. 5. 2018 do zaplacení a dále spolu s úrokem z prodlení ve výši 9 % p.a. z částky 972 238,58 Kč od 27. 9. 2018 do zaplacení (výrok I), co do částky 2 715 727,20 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 8,5 % p.a. z částky 2 715 727,20 Kč od 16. 5. 2018 do zaplacení žalobu zamítl (výrok II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok III).

2. Rozhodl tak v řízení vedeném o žalobě, kterou se žalobce domáhal zaplacení původně částky 24 515 883 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, neboť žalovaná dle tvrzení žalobce, aniž by uzavřela se žalobcem jako kolektivním správcem práv s autorským právem souvisejících licenční smlouvu, provozovala ve svých autobusech v období od 1. 1. 2015 do 31. 8. 2018 rozhlasové a televizní vysílání.

3. V části řízení, která se týkala nároku žalobce za období od 1. 1. 2015 do 18. 11. 2015 ve výši 4 828

353 Kč a za období od 1. 1. 2018 do 31. 8. 2018 ve výši 4 828 508 Kč, bylo již o žalobě pravomocně rozhodnuto (v pořadí prvním) rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 21. 5. 2019, č. j. 23 C 99/2018-88, ve spojení s rozsudkem odvolacího soudu ze dne 28. 5. 2020, č. j. 7 Co 27/2019-191, proti němž byla dovolání žalobce a žalované v tomto rozsahu odmítnuta rozsudkem dovolacího soudu ze dne 26. 11. 2020, č. j. [27 Cdo 2309/2020-239](#) (dále též jen „předchozí rozsudek dovolacího soudu“).

4. V řízení tak nadále zbyl nárok žalobce za období od 19. 11. 2015 do 31. 12. 2017 ve výši 14 859 022 Kč, o němž soud prvního stupně rozhodl shora uvedeným rozsudkem ze dne 17. 5. 2022.

5. K odvolání žalované proti výrokům I a III tohoto rozsudku soudu prvního stupně odvolací soud rozsudkem ze dne 5. 1. 2023, č. j. 4 Co 34/2022-430, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I a III potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně. Soudy uzavřely, že v předmětném období žalovaná umožňovala ve svých autobusech příjem rozhlasového a televizního vysílání, přičemž tak činila bez uzavření licenční smlouvy se žalobcem. Žalované tak vzniklo na úkor žalobce (resp. na úkor nositelů práv, jež žalobce kolektivně spravuje) bezdůvodné obohacení, přičemž výši tohoto bezdůvodného obohacení soudy určily dle § 40 odst. 4 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve výši dvojnásobku odměny, která byla obvyklá za poskytnutí licence v době neoprávněného užití. Při určení obvyklé odměny pak soudy vycházely ze sazebníku dalšího kolektivní správce práv, a to Ochranného svazu autorského pro práva k dílům hudebním, z.s. (dále též jen „OSA“).

7. Soudy dále dospěly k závěru, že žalobce dne 21. 12. 2017 veřejně vyhlásil, že v případě, kdy oprávněný (uchazeč) měl do 31. 12. 2017 uzavřenou licenční smlouvu se žalobcem nebo kolektivním správcem OSA a zároveň oprávněný (uchazeč) uzavřel jedinou licenční smlouvu prostřednictvím kontaktního místa OSA po 1. 1. 2018, má takový oprávněný (uchazeč) právo na odměnu ve formě závazku žalobce nevymáhat zpětně své nároky.

8. Odvolací soud v dovoláním napadeném rozsudku uzavřel, že v důsledku závazného právního názoru dovolacího soudu v jeho předchozím rozsudku o tom, že žalovaná druhou podmínku, spočívající v uzavření jediné licenční smlouvy prostřednictvím kontaktního místa OSA po 1. 1. 2018, nesplnila, když žalovaná po tomto datu žádnou licenční smlouvu prostřednictvím kontaktního místa (mimo jiné) se žalobcem neuzavřela, se v řízení nelze nadále zabývat obranou žalované založenou na tvrzení, že druhou podmínku je třeba považovat za splněnou z důvodu jejího záměrného zmaření ze strany žalobce ve smyslu § 549 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti oběma výrokům rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, které považuje za přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení otázek hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a pro otázky hmotného a procesního práva, které nebyly dovolacím soudem dosud vyřešeny, a to konkrétně otázek:

- i) zda může být některá z podmínek veřejného příslibu splněna fikcí na základě zmaření jejího splnění příslibujícím ve smyslu § 549 odst. 2 o. z.,
- ii) zda lze úmyslné neumožnění splnění druhé podmínky veřejného příslibu učiněného

žalobcem (tj. uzavření jediné licenční smlouvy prostřednictvím kontaktního místa OSA po 1. 1. 2018) ze strany žalobce právně posoudit jako její zmaření a v tomto důsledku jako splnění dané podmínky fikcí ve smyslu ustanovení § 549 odst. 2 o. z.,

iii) zda je odchýlením se od závazného právního názoru dovolacího soudu situace, kdy soudy nižších stupňů interpretují rozhodnutí dovolacího soudu příliš extenzivním způsobem, kterým podstatným způsobem rozšiřují právní posouzení dovolacího soudu v závazném právním názoru dovolacího soudu,

iv) zda lze pro určení obvyklé autorské odměny kolektivního správce aplikovat v době, kdy daný sazebník neobsahoval konkrétní sazbu pro daného uživatele, pozdější sazebník daného (stejného) kolektivního správce, který konkrétní sazbu pro daného uživatele již obsahuje,

v) zda lze při určení obvyklé autorské odměny žalobce vycházet ze sazebníku OSA ve smyslu judikatury Nejvyššího soudu (rozsudků ze dne 21. 12. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1759/2011](#), a ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. [30 Cdo 2715/2015](#)) i za situace, kdy lze obvyklou autorskou odměnu žalobce určit i z pozdějších sazebníků již obsahujících konkrétní sazbu pro žalovanou, která se v letech mění pouze o inflaci a významně se liší od sazby OSA aplikované analogicky dle uvedené judikatury,

vi) zda je v souladu s čl. 102 Smlouvy o fungování EU aplikace sazby jiného kolektivního správce, kterou v dané době žádný uživatel danému kolektivnímu správci nehradil, a která je v porovnání se sazbami hrazenými srovnatelnými uživateli a/nebo v porovnání s aktuálními sazebníky daného kolektivního správce nepřiměřená, pro určení obvyklé autorské odměny, resp. zda takový postup není postupem, kterým vnitrostátní soud aprobejuje zneužití dominantního postavení kolektivního správce v podobě aplikace nepřiměřených a nerovných obchodních podmínek.

10. Žalovaná dále namítla, že soudy v dalším řízení (po vydání předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané ve věci) neprovedly jí navržené důkazy k prokázání tvrzení o obsazenosti provozovaných autobusů za období do 31. 12. 2017 a o obvyklé výši autorské odměny z důvodu uplatnění těchto důkazů po tzv. koncentraci řízení, ačkoli dosavadní dokazování bylo vedeno výlučně k období roku 2018.

11. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a o. s. ř.) a navrhuje, aby dovolací soud změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že se žaloba zamítá, případně aby rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I a III, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

12. Žalobce se k podanému dovolání vyjádřil tak, že navrhuje, aby dovolací soud dovolání žalované pro nepřipustnost odmítl, případně aby je jako nedůvodné zamítl.

III.

Připustnost dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zkoumal, zda je dovolání přípustné.

14. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

15. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí

odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

16. Podle § 241a odst. 2 o. s. ř. v dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh).

17. Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodů uplatněných v dovolání. Jestliže je dovolání přípustné, přihlédne k případným vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

18. Dovolatelka napadá rozsudek odvolacího soudu v rozsahu obou výroků. Dovolací soud – s přihlédnutím k obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) – zohlednil, že proti nákladovému výroku napadeného rozsudku dovolání ve skutečnosti nesměřuje, neboť ve vztahu k uvedenému výroku postrádá dovolání jakékoli odůvodnění. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. ostatně ani dovolání proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení není přípustné.

19. Přípustnost dovolání nezakládají otázky dovolatelky iv) až vi), neboť tyto otázky již byly dovolacím soudem vyřešeny, a to i v dovolatelkou citovaných rozsudcích Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1759/2011](#), a ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. [30 Cdo 2715/2015](#), přičemž odvolací soud postupoval v souladu se závěry uvedenými v těchto rozhodnutích. Dovolatelka nepředkládá dovolacímu soudu otázky neřešené, nýbrž pouze polemizuje se způsobem, jakým odvolací soud (jakož i soud prvního stupně) přistoupil ke zjištění obvyklé výše licenční odměny. V dané věci navíc způsob zjištění obvyklé výše licenční odměny prostřednictvím sazebníku OSA aproboval dovolací soud ve svém předchozím rozsudku ve věci (v jeho odmítací části), přičemž ústavní stížnost žalované proti tomuto rozsudku (proti jeho odmítací části) byla Ústavním soudem odmítnuta usnesením ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. [III. ÚS 404/21](#), pro zjevnou neopodstatněnost (srov. zejm. bod 13). Proto postupovali odvolací soud při zjištění obvyklé výše licenční odměny pro období od 19. 11. 2015 do 31. 12. 2017 (kdy sazebník žalobce rovněž neobsahoval sazbu odměny za užití předmětů ochrany provozováním rozhlasového nebo televizního vysílání v autobusech) v souladu se závěry shora uvedených rozhodnutí, včetně předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané věci, nikterak se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu neodchýlil.

20. Rovněž otázka ii) přípustnost dovolání nezakládá. Dovolatelka podanou otázku založila na tvrzení, že došlo k úmyslnému znemožnění splnění druhé podmínky veřejného příslibu žalobcem. Takový závěr však odvolací soud neučinil. Přípustnost dovolání nemůže založit otázka zakládající se na závěru, který si na podporu svého tvrzení zformuluje sám dovolatel, neboť se tak jedná o otázku, na níž napadené rozhodnutí nezávisí (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. [29 Odo 1203/2004](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. [32 Cdo 5632/2016](#), popř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. [23 Cdo 2442/2020](#)).

21. Dovolání nečiní přípustným ani námitka dovolatelky, že soudy v dalším řízení (po vydání předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané věci) neprovedly jí navržené důkazy k prokázání jejího tvrzení o obsazenosti provozovaných autobusů za období do 31. 12. 2017, resp. o obvyklé výši autorské odměny v tomto období, z důvodu uplatnění těchto důkazů po tzv. koncentraci řízení, neboť tím žalovaná uplatňuje námitku vady řízení, kterou se dovolací soud zabývá podle § 242 odst. 3 o. s. ř. pouze tehdy, je-li dovolání přípustné, což ve vztahu k posouzení výše obvyklé odměny

za užití předmětů ochrany v období od 19. 11. 2015 do 31. 12. 2017, resp. výše nároku žalobce za toto období, není, jak zdůvodněno shora. Vada řízení přitom sama o sobě přípustnost dovolání nezakládá (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. [23 Cdo 3500/2019](#), uveřejněný pod číslem 46/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. [23 Cdo 1453/2014](#), ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. [23 Cdo 4905/2014](#), či ze dne 20. 2. 2018, sp. zn. [32 Cdo 3295/2017](#)).

22. K tomu pak lze doplnit, že se v tomto případě nejednalo o ani o tzv. opomenuté důkazy, když podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího i Ústavního soudu není soud povinen provést všechny důkazy navržené účastníky řízení. O tzv. opomenutý důkaz jde jen tehdy, jestliže soud o navržených důkazech nerozhodne, případně nevyloží, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl. Současně však platí, že nikoliv každé opomenutí důkazu nutně automaticky vede k porušení práva na spravedlivý proces, neboť v praxi se lze setkat s takovými důkazními návrhy účastníků řízení, které nemají k projednávání věci žádnou relevanci, nemohou vést k objasnění skutečností a otázek podstatných pro dané řízení, respektive mohou být dokonce i výrazem „zdržovací“ taktiky (k tomu srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2019, sp. zn. [29 Cdo 3900/2019](#), nebo ze dne 26. 11. 2020, sp. zn. [29 Cdo 789/2020](#), či nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2017, sp. zn. [II. ÚS 1738/16](#)). Soudy přitom ve svých rozhodnutích v projednáváné věci srozumitelně vyložily, z jakých důvodů předmětné důkazy neprovedly.

23. Zároveň nelze pominout, že samotné skutkové závěry soudů nepodléhají dovolacímu přezkumu a samotné hodnocení důkazů odvolacím soudem (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze (ani v režimu dovolacího řízení podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013) úspěšně napadnout žádným dovolacím důvodem (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

24. Přitom skutkový závěr soudu prvního stupně, s nímž se odvolací soud ztotožnil, o výši obvyklé autorské odměny v rozhodném období v sobě neobsahuje ani žádný extrémní nesoulad ve vztahu k provedeným důkazům, resp. není zde nesoulad ani mezi právními závěry odvolacího soudu a jeho skutkovými zjištěními, neboť právní posouzení věci odvolacím soudem se v tomto ohledu odvíjí od výsledku hodnocení provedených (a v rozsudcích odvolacího soudu a soudu prvního stupně popsaných) důkazů a nejedná se tak o projev svévole či excesu na poli dokazování a právního posouzení věci, jímž by mohlo být porušeno právo dovolatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

25. Přípustnost dovolání nicméně zakládá jednak otázka procesního práva týkající se rozsahu závaznosti právního názoru dovolacího soudu v jeho zrušujícím rozhodnutí [otázka žalované iii)], při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a rovněž navazující otázka hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena [otázka žalované i)], zda může být některá z podmínek veřejného příslibu odměny splněna fikcí v důsledku záměrného zmaření splnění této podmínky příslibujícím.

IV.

Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

26. Právní posouzení věci je činnost soudu spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná, či nikoliv.

27. Nesprávným právním posouzením věci je obecně omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutková zjištění), tj. jestliže věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový

stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

28. Dovolání je důvodné.

K rozsahu závaznosti právního názoru dovolacího soudu

29. K otázce rozsahu závaznosti právního názoru dovolacího soudu v jeho zrušovacím rozhodnutí dospěl dovolací soud ve svém rozhodování k závěru, podle kterého při úvaze, v jakém směru je právní názor dovolacího soudu obsažený v jeho zrušovacím rozhodnutí pro soudy v dalším řízení závazný, je třeba vzít mimo jiné v úvahu to, že dovolací soud vždy nutně vychází z určitého skutkového základu, jehož východiskem byla zejména tvrzení účastníků a výsledky dokazování v dosavadním průběhu řízení. Uvedený skutkový základ věci se však může v řízení, které následuje po zrušovacím rozhodnutí dovolacího soudu, změnit, neboť účastníci mohou uvést další skutková tvrzení a označit důkazy a soud může dospět na základě provedených důkazů ke skutkovým zjištěním, která jsou odlišná od původních tvrzení účastníků nebo od původních výsledků dokazování. Dojde-li k tomu, že se v dalším řízení změní skutkový základ věci, ze kterého vycházel právní názor dovolacího soudu, je nepochybné, že za změněného skutkového základu věci se závaznost právního názoru dovolacího soudu nemůže uplatnit, neboť na odlišně zjištěný skutkový základ věci již nedopadá; za této situace jsou soudy povinny samostatně posuzovat i po právní stránce výsledky dokazování. Jinak řečeno, soudy jsou vázány jen takovým právním názorem, který byl skutečným základem zrušovacího rozhodnutí, přičemž závaznost právního názoru dovolacího soudu se v dalším řízení před soudy uplatní jen za předpokladu, že se po zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, popřípadě též soudu prvního stupně, nezmění skutkový základ věci natolik, že je vyloučena aplikace právního názoru dovolacího soudu na nová skutková zjištění a na nový skutkový závěr ve věci (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2004, sp. zn. [21 Cdo 1681/2004](#), a ze dne 3. 10. 2011, sp. zn. [30 Cdo 4616/2009](#), nebo jeho usnesení ze dne 14. 9. 2010, sp. zn. [25 Cdo 2946/2008](#)).

30. Dovolací soud ve svém předchozím rozsudku v projednávané věci dospěl k závěru, že předmětný projev žalobce ze dne 21. 12. 2017 je veřejným příslibem odměny, v němž žalobce stanovil dvě podmínky, přičemž právo žalované na odměnu z tohoto veřejného příslibu nevzniklo, když žalovaná nesplnila druhou podmínku stanovenou žalobcem spočívající v uzavření jediné licenční smlouvy prostřednictvím kontaktního místa OSA po 1. 1. 2018. Vyšel ze zjištění soudů, že žalovaná po 1. 1. 2018 žádnou licenční smlouvu prostřednictvím kontaktního místa OSA neuzavřela. Přitom s ohledem na § 242 odst. 3 větu první o. s. ř., který stanoví, že rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání, dovolací soud v předchozím rozsudku ve věci nezkoumal (nemohl zkoumat) možnost (alternativního) splnění této podmínky veřejného příslibu fikcí, neboť ve vztahu k takovému právnímu posouzení odvolací soud neučinil žádný skutkový závěr.

31. Na věci v tomto směru nic nemění, zda žalovaná uplatnila v řízení své tvrzení, proč nemohla po 1. 1. 2018 se žalobcem uzavřít licenční smlouvu prostřednictvím kontaktního místa OSA, ještě před vydáním předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané věci anebo zda se tak stalo až v dalším řízení, neboť dovolací soud při svém rozhodování vycházel (musel vycházet) výhradně ze skutkového stavu, jak ho zjistil odvolací soud (dovolací soud je takto zjištěným skutkovým stavem vázán), a nikoli z účastníky tvrzených (resp. jimi zformulovaných) skutkových přednesů (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. [22 Cdo 5039/2008](#), ze dne 4. 10. 2017, sp. zn. [23 Cdo 3349/2017](#), či ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. [23 Cdo 5859/2017](#)).

32. Závaznost právního názoru dovolacího soudu v jeho předchozím rozsudku v projednávané věci se tudíž vztahuje pouze ke skutkovému stavu založenému na (tehdejším) zjištění soudů o neuzavření licenční smlouvy ze strany žalované prostřednictvím kontaktního místa OSA po 1. 1. 2018. Proto se právní názor dovolacího soudu nemůže uplatnit pro případ změny skutkového základu věci v dalším

řízení, včetně případného (následného) zjištění soudů o skutečnostech rozhodujících pro závěr o záměrném zmaření splnění této podmínky ze strany žalobce, jenž odvolací soud v řízení před vydáním předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané věci neučinil.

Ke zmaření podmínky veřejného příslibu

33. V důsledku shora uvedeného nesprávného právního názoru o rozsahu závaznosti předchozího rozsudku dovolacího soudu v projednávané věci odvolací soud neposuzoval, zda podmínka veřejného příslibu (vůbec) může být splněna fikcí na základě záměrného zmaření jejího splnění příslibujícím. Vzhledem k tomu, že žalovaná tuto obranu v řízení uplatnila (když ostatně soud prvního stupně v jeho v pořadí druhém rozsudku ve věci ze dne 1. 7. 2021, č. j. 23 C 99/2018-323, jenž byl následně odvolacím soudem v důsledku shora uvedeného nesprávného právní názoru zrušen usnesením ze dne 3. 2. 2022, č. j. 4 Co 44/2021-354, shledal tuto obranu žalované opodstatněnou), jedná se o otázku, na které právní posouzení věci závisí, a je tak namístě ji pro rozhodnutí ve věci vyřešit.

34. Podle § 2884 o. z. příslib odměny za nějaký výkon učiněný vůči osobě blíže neurčené zavazuje příslibujícího tehdy, byl-li příslib veřejně vyhlášen.

35. Podle § 2886 odst. 1 o. z. splní-li podmínky veřejného příslibu několik osob, náleží odměna tomu, kdo výkon provedl nejdříve, ledaže z veřejného příslibu plyne jiná vůle příslibujícího.

36. Podle § 10 odst. 1 o. z. nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.

37. K povaze veřejného příslibu odměny dovolací soud ve svém rozhodování dospěl k závěru (na základě právní úpravy podle § 850 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, dále též jen „obč. zák.“, účinné do 31. 12. 2013), jenž se uplatní obdobně také v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 [k tomu srov. přechodí rozsudek dovolacího soudu v projednávané věci; rovněž srov. důvodovou zprávu k návrhu účinného občanského zákoníku z roku 2012, sněmovní tisk č. 362/0, 6. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu, 2010-2013 (dále též jen „důvodová zpráva k o. z.“), jenž vychází z historické návaznosti účinné právní úpravy na dřívější tuzemské předpisy, tj. předpisy založené na tzv. teorii slibu, počínaje úpravou v § 860 a násl. o. z. o., ve znění novelizace z roku 1916, obdobně pak dle § 1117 a násl. osnovy vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, k tomu srov. důvodovou zprávu k její Hlavě 25 (§ 690 až 785); obdobně rovněž na úrovni nadnárodních (akademických) projektů unifikace (evropského) soukromého práva srov. zejm. čl. II.-1:103 (2) Společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference); k odlišným římskoprávním základům a následnému teoretickému vývoji institutu srov. např. ZIMMERMANN, R. *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, str. 572 a násl.; k tuzemské závazkové podstatě veřejného příslibu v odborné literatuře srov. např. von MAYR, R. *Die Auslobung. Eine zivilistische Untersuchung*. 1. vydání. Vídeň: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1905, str. 108 a násl. HELLER, J. *O veřejném příslibení s úvodem o perfekci smluv*. 1. vydání. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1916, str. 34. KRČMÁŘ, J. *Poznámky k ústavu veřejného příslibení*. Sborník věd právních a státních, 1918, str. 2. SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. 2. vydání. Brno: Právník, 1933, str. 172], že veřejný příslib je jednostranným právním jednáním, které není adresované, tedy je určeno blíže neurčenému okruhu osob (uchazečů). Příslibující se jednostranným vyhlášením veřejného příslibu zavazuje, že v případě provedení výkonu splní uchazeči odměnu. Příslib proto musí obsahovat projev vůle, kterým se příslibující zavazuje, že poskytne odměnu tomu, kdo požadovaným výkonem splní stanovené podmínky, a určení odměny, na kterou uchazeči při splnění takového výkonu vznikne právo. Příslibující může okruh uchazečů omezit či určit lhůtu ke splnění požadovaného výkonu. Závazek poskytnutí odměny mezi příslibujícím a konkrétní

oprávněnou osobou vzniká až splněním zadání veřejného příslibu v souladu s vyhlášenými podmínkami, a to přímo — bez uzavření smlouvy. Obsahem tohoto závazku je pohledávka uchazeče (a tomu odpovídající dluh příslibujícího) na poskytnutí přislíbené odměny, o níž může rozhodnout soud. Odměnou může být v zásadě jakákoli (dovolená, možná) majetková hodnota (srov. závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2010, sp. zn. [33 Cdo 2945/2008](#), a ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1454/2000](#)).

38. Výraz „podmínka“ přitom nemá v soukromém právu jednotný význam. Užívá se jednak pro označení tzv. skutečných podmínek ve smyslu (sjednaných) rozhodujících skutečností (okolností) významných pro účinnost samotného právního jednání závislých na vůli jednajících stran. Význam těchto podmínek vyložil Nejvyšší soud v poměrech právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 (dle § 36 obč. zák.) např. ve svém rozsudku ze dne 14. 12. 2004, sp. zn. [29 Odo 31/2004](#), uveřejněném pod číslem 63/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

39. Zde uzavřel, že podmínka je vedlejším ustanovením v právním jednání (tzv. *accidentalia negotii*), kterým se účinnost právního jednání, tj. skutečný vznik, změna či zánik subjektivních soukromých práv a povinností (resp. vznik samotného právního poměru), činí závislým na skutečnosti, která je subjektům právního jednání neznámá (je pro ně nejistá). V případě odkládací podmínky spočívá její význam v tom, že účinky právního jednání nastanou až jejím splněním. Do splnění, nesplnění či zmaření podmínky existuje stav nejistoty, kdy se neví, zda učiněné právní jednání, které je jinak platné a závazné, avšak není ještě účinné, nabude vůbec právní účinky. Splněním odkládací podmínky nabude právní jednání právní účinky, a to od doby splnění podmínky (nebylo-li stranami dohodnuto něco jiného). Tehdy je teprve naplněna vůle zamýšlená stranami právního jednání. Naproti tomu nesplnění odkládací podmínky znamená, že dosud neúčinné právní jednání účinnosti nenabude.

40. K tomuto významu výrazu „podmínky“ se hlásí rozhodovací praxe dovolacího soudu i při výkladu účinné právní úpravy podle § 548 a násl. o. z. [srov. již např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2020, sp. zn. [24 Cdo 2393/2020](#); srov. též důvodovou zprávu k o. z., podle které se při návrhu úpravy podmínek vychází z úpravy v § 36 obč. zák., v odborné literatuře srov. obdobně např. DOBROVOLNÁ, E. § 548. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 303-654). Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, str.1744, ZUKLÍNOVÁ, M. § 548. In Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I., Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1247, BERAN, V. § 548. In PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání. 2. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1].

41. Mimo podmínky dle § 548 a násl. o. z. se výrazu „podmínka“ běžně užívá v soukromém právu taktéž pro označení (některých) rozhodujících skutečností tvořících součást hypotézy právní normy. V takovém případě lze hovořit o podmínce hmotněprávní. V nejširším pojetí je pak nerozhodné, zda tato skutečnost vyplývá přímo z obsahu právního jednání (např. dle ujednání stran smlouvy) nebo z (kogentní či dispozitivní) právní normy, kterou se daný závazek řídí (tj. ve smyslu podmíněnosti práva jako takového). Hmotněprávní podmínka v tomto smyslu určuje, jaké předpoklady musí být splněny, aby došlo k určitému následku (účinného) právního jednání (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. [32 Odo 894/2002](#), ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. [23 Cdo 1505/2013](#), nebo ze dne 20. 10. 2021, sp. zn. [26 Cdo 1377/2021](#)). Jinak řečeno, taková podmínka představuje předpoklad pro aplikaci dané právní normy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. [30 Cdo 677/2010](#)), resp. pro naplnění dispozice této právní normy [k obdobnému terminologickému rozlišení podmíněnosti smlouvy (resp. její „právní moci“) a podmíněnosti plnění smlouvy srov. zejm. SEDLÁČEK, J. § 897. In ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl čtvrtý (§ 859 až 1089). Praha: V. Linhart, 1936, s. 235 a násl. Obdobně pak KNAPP, V. Splnění závazků a jiné způsoby jejich zániku. Praha: ČSAV, 1955, s. 115, nebo

PELIKÁNOVÁ I. Podmínky v právních úkonech. Obchodní právo, 1997, č. 11, s. 2 a násl. K pojetí podmínky jako skutečnosti ovlivňující účinnost právního jednání srov. též Tilsch, E. Občanské právo rakouské. Část všeobecná. Praha: Česká grafická akciová společnost Unie, 1910, str. 153. Částečně kriticky k tomu srov. MELZER, F. § 549. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník § 2716-2893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1376. K uplatnění institutu „podmínky“ na úrovni nadnárodních (akademických) projektů unifikace (evropského) soukromého práva ve smyslu odkladu či zániku účinnosti závazkových práv či povinností, resp. celého závazkového poměru, srov. zejm. čl. III.-1:106 Společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference). Z komparativního hlediska k rozličným národním přístupům srov. též např. von Bar, Ch. a kol. Principles, definitions and model rules of European private law. Mnichov: Sellier, 2009, str. 723].

42. Z hlediska uvedeného pojmového rozlišení představují podmínky tvořící obsah zadání veřejného příslibu odměny ve smyslu § 2886 odst. 1 o. z. podmínky hmotněprávní, neboť jejich účelem není odložení účinnosti samotného veřejného příslibu jako jednostranného právního jednání příslibujícího, nýbrž vymezení okruhu skutečností rozhodujících pro vznik pohledávky konkrétního uchazeče (a tomu odpovídajícího dluhu příslibujícího) na poskytnutí odměny. Veřejným příslibem požadovaný výkon uchazečů totiž nepředstavuje pouze nahodilou složku onoho právního jednání (tzv. *accidentalialia negotii*), jejíž přítomnost by byla na vůli jednajícího, nýbrž nutnou náležitost jeho obsahu, bez níž by se nedalo uvažovat o existenci (typového) závazku veřejného příslibu odměny.

43. Zároveň však právní úprava (typového) závazku z jednostranného právního jednání v podobě veřejného příslibu odměny neobsahuje (výslovné) řešení situace, kdy dojde ze strany příslibujícího k záměrnému zmaření jím vyhlášené podmínky pro poskytnutí odměny. Přitom vzhledem k jednostranné povaze vzniku závazku veřejného příslibu, kdy je pouze na vůli příslibujícího, jakým způsobem podmínky pro vznik práva na odměnu stanoví, nemůže být zároveň zcela na vůli příslibujícího, zda umožní (některým nebo všem) zájemcům jím (závazně) vyhlášené podmínky splnit.

44. Je tomu tak proto, že vyhlásí-li příslibující veřejný příslib veřejně, veřejný příslib ho v dané podobě zavazuje, tj. vyvolává právní následky, zejména pak povinnost příslibujícího poskytnout oprávněnému odměnu v případě splnění stanovených podmínek (provedením požadovaného výkonu), nebyl-li veřejný příslib odvolán při splnění předpokladů stanovených v § 2885 o. z.

45. Příslibující tak po vyhlášení veřejného příslibu nemůže jeho jednotlivé náležitosti jednostranně měnit (ledaže příslib odvolá podle § 2885 o. z.), a to ani tím způsobem, že zamezí některému z uchazečů možnost splnit požadovaný výkon. V opačném případě by v konečném důsledku docházelo tímto způsobem k reálnému vyloučení závaznosti slibovatelem vyhlášeného veřejného příslibu. Účelu a smyslu závazku veřejného příslibu se přitom přičí, aby příslibující mohl jednat, ke kterému není oprávněn, záměrně zmařit splnění požadovaného výkonu.

46. Při úvaze nad možným následkem záměrného zmaření výkonu požadovaného veřejným příslibem je třeba vzít v potaz i zásadu poctivosti zakotvenou v § 6 o. z., tedy že každý má povinnost jednat v právním styku poctivě (odst. 1) a nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu, jakož nikdo nesmí těžit ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu (odst. 2).

47. Dovolací soud proto ve smyslu § 10 odst. 1 o. z. posoudil, zda lze tuto mezeru v právní úpravě (typového) závazku veřejného příslibu odměny překlenout (analogickým) užitím ustanovení co do obsahu a účelu nejbližšího řešené situaci.

48. Dovolací soud ve svém rozhodování dospěl k závěru, že předpokladem užití analogie jako nástroje soudcovského dotváření práva je závěr o existenci tzv. otevřené nepravé (teleologické)

mezery v právu. O takovou mezeru se jedná toliko v případě, kdy argumenty teleologického výkladu, které jsou relevantní při interpretaci příslušného ustanovení, platí i pro skutkové stavy, které nelze podřadit pod nejširší jazykový význam tohoto ustanovení. Stav, kdy pro jeden případ, znaky jehož skutkové podstaty jsou popsány v hypotéze právní normy, tu z jejího jazykového výkladu vyplývá určitý následek stanovený v dispozici, pro jiný případ však nikoliv, ačkoliv se teleologie tohoto ustanovení (vzhledem k hodnotám a principům, na nichž je založen právní řád) vztahuje stejně na oba případy, se neslučuje s principem hodnotové bezrozpornosti právního řádu a opodstatňuje závěr o neúplnosti zákona, kterou je možno a nutno dotvořit prostřednictvím judikatury (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2022, sp. zn. [23 Cdo 1840/2021](#), uveřejněný pod č. 78/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo jeho rozsudky ze dne 27. 5. 2013, sp. zn. [32 Cdo 2309/2011](#), ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. [32 Cdo 1519/2012](#), a ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. [32 Cdo 2422/2015](#), popř. nálezy Ústavního soudu ze 25. 6. 2002, sp. zn. [Pl. ÚS 36/01](#), ze dne 8. 2. 2006, sp. zn. [IV. ÚS 611/05](#), ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. [I. ÚS 717/05](#), a ze dne 6. 3. 2007, sp. zn. [Pl. ÚS 3/06](#)).

49. V tomto smyslu se pro účely překlenutí tzv. otevřené nepravé (teleologické) mezery v právní úpravě (typového) závazku veřejného příslibu odměny jeví jako ustanovení co do obsahu a účelu nejblíží ustanovení § 549 odst. 2 o. z.

50. Podle § 549 odst. 2 o. z. zmaří-li záměrně, aniž je k tomu oprávněna, splnění podmínky strana, které je nesplnění podmínky na prospěch, považuje se podmínka za splněnou.

51. Dovolací soud ve svém rozhodování dospěl (na základě obdobné právní úpravy stanovené v § 36 odst. 3 obč. zák., ve znění účinném od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2013) k závěru, podle kterého zmaří-li osoba záměrně a neoprávněně splnění podmínky, přičemž nesplnění podmínky je jí na prospěch, stane se právní úkon nepodmíněným. Nelze však považovat za záměrné a neoprávněné zmaření odkládací podmínky jednání, se kterým byla druhá smluvní strana srozuměna a k němuž dala svůj souhlas. Takové jednání není svévolným jednáním narušujícím důvěru druhé smluvní strany v řádné naplnění uzavřené smlouvy a není tedy ani jednáním, které by bylo třeba sankcionovat způsobem předvídaným v § 36 odst. 3 obč. zák. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. [29 Cdo 3661/2010](#)).

52. K účinné právní úpravě podle § 549 odst. 2 o. z. lze doplnit, že toto ustanovení obsahuje fikci splnění podmínky v případě, kdy zmaření podmínky záměrně způsobila osoba, které je nesplnění podmínky na prospěch. Jedná se o projev civilně právní zásady poctivosti, dle které nesmí nikdo těžit ze svého protiprávního jednání [srov. obdobně např. DOBROVOLNÁ, E. § 548. In LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 303-654). Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 1744].

53. Záměrné zmaření splnění podmínky představuje takové jednání, které je úmyslné a svým účelem směřuje ke zmaření podmínky. Zmaření podmínky tedy musí být cílem i následkem takového jednání, přičemž splnění podmínky musí skutečně ovlivnit. Pouhá snaha ovlivnit splnění podmínky nestačí. Záměr se nutně nemusí vztahovat k získání prospěchu, byť tomu tak zpravidla bude (srov. obdobně např. BERAN, V. § 549. In PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání. 2. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 3.)

54. Pro nastoupení fikce splnění dle § 549 odst. 2 o. z. musí podmínku zmařit strana, které je nesplnění podmínky na prospěch. Fikci splnění v případě záměrného zmaření podmínky zakotvuje pravidlo, jehož cílem je, aby záměrné zmaření podmínky nevedlo ke chtěnému cíli, tedy k nesplnění podmínky, ale naopak – zákonodárce finguje její splnění (k tomu obdobně na základě právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 srov. PELIKÁNOVÁ, I. Podmínky v právních úkonech. Obchodní právo. Wolters Kluwer, 1997/11, s. 10).

55. Vzhledem k tomu, že účel a smysl (teleologie) závazku veřejného příslibu odměny jsou z hlediska

záměrného zmaření vyhlášené podmínky příslibujícím obdobné jako v případě záměrného zmaření splnění odkládací podmínky právního jednání, neslučovalo by se s principem hodnotové bezrozpornosti právního řádu, aby tyto situace byly posuzovány odlišně.

56. Pro závěr o (analogickém) užití právní úpravy fikce splnění podmínky na situaci záměrného zmaření podmínky veřejného příslibu odměny příslibujícím lze nalézt oporu i v odborné literatuře (srov. zejm. MELZER, F. § 2884. In MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník § 2716-2893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1376, obdobně též srov. MAYR, R. Die Auslobung. Eine zivilistische Untersuchung. 1. vydání. Wien, Manz, 1905, str. 76-77).

57. Jak v případě podmínky jako nahodilé náležitosti právního jednání, tak v případě podmínky veřejného příslibu je shodné, že jednající je ze svého jednání zavázán, přičemž zamýšlený následek nastane až vznikem určité (nejisté) události. Je tak v souladu se shora uvedenými východisky (teleologií dotčených ustanovení), aby v obou situacích bylo zamezeno stavu, kdy z takového (neoprávněného) zmaření bude těžit osoba, které je toto zmaření na prospěch. Situaci, kdy by došlo ke zmaření možnosti splnit požadovaný výkon vůči více konkrétním uchazečům, byť byla příslibena pouze jedna odměna, je pak třeba posoudit podle konkrétních okolností věci (zejména vzhledem ke konkrétnímu obsahu veřejného příslibu).

58. Nelze též pominout, že v případě závazku veřejného příslibu odměny nedochází v případě zmaření požadovaného výkonu příslibujícím k prodlení věřitele a s tím spojeným následkům, neboť vyhlášením veřejného příslibu nevzniká uchazeči vůči příslibujícímu dluh (na splnění požadovaného výkonu) a nelze tak uvažovat ani o nepřijetí řádně nabídnutého plnění dluhu nebo neposkytnutí potřebné součinnosti ze strany příslibujícího mající za následek jeho (věřitelské) prodlení (srov. § 1975 o. z.). Príslibující tak při zmaření požadovaného výkonu nevykonává postavení věřitele, nýbrž svým jednáním směřuje ve výsledku ke změně závazného obsahu veřejného příslibu vyloučením jednoho či více uchazečů z možnosti splnění požadovaného výkonu, aniž by došlo (muselo dojít) k ukončení závazku odvoláním příslibu za zákonem stanovených podmínek.

59. Obdobně pak pro řešení dané situace nejsou aplikovatelná ani ustanovení o institutu tzv. předsmluvní odpovědnosti za ukončení jednání o smlouvě bez spravedlivého důvodu podle § 1729 o. z. (a to ani přiměřeným použitím podle § 1723 odst. 2 o. z. ani cestou analogie), neboť tato úprava následků nepoctivého jednání strany o uzavření smlouvy (jako dvoustranného či vícestranného právního jednání) neodpovídá účelu a smyslu (teleologii) vzniku a plnění jednostranného závazku z veřejného příslibu odměny. Zatímco následkem porušení povinností z tzv. předsmluvní odpovědnosti je vznik deliktu újmy a závazku k její náhradě (odčinění) mezi konkrétními stranami směřujícími k uzavření smlouvy, aniž by mezi stranami povinnost k uzavření smlouvy (natož samotný závazek z této smlouvy) vůbec vznikla, v případě veřejného příslibu je důsledkem zmaření možnosti splnit požadovaný výkon příslibujícím zúžení či úplné vyloučení okruhu uchazečů usilujících o odměnu (pohledávku na ni) na základě jednostranného právního jednání příslibujícího, jež je v daném okamžiku pro něj již závazné, a to vůči blíže neurčenému okruhu uchazečů jako pojmovému znaku (typového) závazku veřejného příslibu odměny. Na tom nic nemění, že v souvislosti s vyhlášením veřejného příslibu může při porušení povinnosti ze strany příslibujícího vznikat újma a podle okolností též závazek k jejímu nahrazení (odčinění).

60. Stejný závěr platí i o aplikaci právní úpravy zániku závazku pro (následnou) nemožnost plnění podle § 2006 a násl. o. z., neboť do naplnění podmínek veřejného příslibu (požadovaného výkonu) nevzniká bez dalšího mezi konkrétním uchazečem a příslibujícím žádný dluh a tomu odpovídající pohledávka (ani dluh uchazeče na splnění požadovaného výkonu ani dluh příslibujícího na zaplacení příslibené odměny), proto nelze uvažovat ani o zániku závazku z veřejného příslibu odměny pro (následnou) nemožnost plnění takového (neexistujícího) dluhu.

61. Lze tak uzavřít, že ačkoliv požadovaný výkon ve veřejném příslibu odměny nepředstavuje (skutečnou) podmínku ve smyslu § 548 a násl. o. z., lze analogicky úpravu o záměrném zmaření (skutečné) podmínky aplikovat i na požadovaný výkon veřejného příslibu odměny, neboť svým účelem a smyslem (teleologií) se podmínky požadovaného výkonu v tomto směru povaze (skutečných) podmínek blíží. Proto právní úprava fikce splnění podmínky podle § 549 odst. 2 o. z. se (analogicky) uplatní i pro posouzení záměrného zmaření splnění podmínky veřejného příslibu odměny příslibujícím.

Posouzení v poměrech projednávané věci

62. Při uplatnění shora uvedených závěrů na poměry projednávané věci je třeba v první řadě zohlednit, že dovolací soud ve svém předchozím rozsudku dospěl k závěru, že předmětný projev žalobce ze dne 21. 12. 2017 má povahu veřejného příslibu, přičemž žalovaná (která měla již dříve uzavřenou licenční smlouvu s OSA) nesplnila druhou podmínku tohoto příslibu, když po 1. 1. 2018 neuzavřela (mimo jiné) se žalobcem žádnou licenční smlouvu prostřednictvím kontaktního místa OSA.

63. Dospěl-li odvolací soud v dalším řízení k závěru, že je vázán právním názorem dovolacího soudu o nesplnění druhé podmínky veřejného příslibu ze strany žalované i ve vztahu k případnému (novému) zjištění, že žalovaná o uzavření licenční smlouvy usilovala, avšak její snaha byla zmařena žalobcem, není rozhodnutí odvolacího soudu správné.

64. Vzhledem k tomu, že odvolací soud v důsledku uvedeného nesprávného právního názoru dále neposuzoval (ani po skutkové ani po právní stránce) obranu žalované o vzniku fikce splnění předmětné podmínky v důsledku jejího záměrného zmaření žalobcem jako příslibujícím, ačkoli při zjištění rozhodujících skutečností (aniž by v tomto směru dovolací soud jakkoli předjímal výsledky dokazování v dalším řízení) může být tato obrana žalované opodstatněná, je rozhodnutí odvolacího soudu v tomto směru neúplné, a tudíž nesprávné.

65. V rozsahu, v jakém je dovolání přípustné, zkoumal dále dovolací soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř., zda řízení nebylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., respektive jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a dospěl k závěru, že řízení takovými vadami netrpí.

V. Závěr

66. Dovolací soud s ohledem na výše uvedené důvody dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je při řešení právních otázek, pro něž je dovolání přípustné, nesprávné.

67. Jelikož vzhledem k dosavadním výsledkům řízení není možné v dovolacím řízení o věci rozhodnout [§ 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř.], dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu včetně závislého výroku o nákladech řízení podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil.

68. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i pro rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud v dotčeném rozsahu rovněž rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

69. Právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud i soud prvního stupně závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2024, sp. zn. 21 Cdo 2608/2023, ECLI:CZ:NS:2024:21.CDO.2608.2023.1

Číslo: 23/2025

Právní věta:

Jsou-li zřejmá kritéria pro určení místa pravidelného pracoviště podle domněnky stanovené v § 34a zák. práce (a místo pravidelného pracoviště zaměstnance tak bylo dáno), lze je měnit pouze cestou změny obsahu pracovní smlouvy, nikoliv jednostranným pokynem, jímž zaměstnavatel stanoví počátek výkonu práce v jiném místě, než bylo dosavadní pravidelné pracoviště zaměstnance.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.01.2024

Spisová značka: 21 Cdo 2608/2023

Číslo rozhodnutí: 23

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada cestovních, stěhovacích a jiných výdajů, Pracovněprávní vztahy, Zaměstnanci

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 151 zákona č. 262/2006 Sb.

§ 152 písm. b) zákona č. 262/2006 Sb.

§ 1a písm. a) zákona č. 262/2006 Sb.

§ 34a zákona č. 262/2006 Sb.

§ 40 zákona č. 262/2006 Sb.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 5. 4. 2023, sp. zn. 49 Co 89/2022, a vrátil věc tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou ze dne 2. 5. 2021 se žalobce domáhal po žalované zaplacení částky 28 960,36 Kč se zákonným úrokem z prodlení. Uvedl, že na základě pracovní smlouvy ze dne 17. 8. 2015 byl zaměstnán u žalované jako řidič, žalovanou byl převeden na pracoviště Hodonín, přičemž bydlí v Břeclavi. Po žalované požaduje proplacení cestovních náhrad od převedení z místa dřívějšího pravidelného pracoviště v Břeclavi na nové pracoviště v Hodoníně. Jedná se o cestovní náhrady za cesty realizované osobním automobilem v roce 2020 od června do prosince, celkem 110 jízd, ujetá vzdálenost na jednu cestu 41,5 km, celkem 4 565 km (110×41,5). Celková výše cestovních náhrad činí 28 960,36 Kč, když základní náhrada za používání osobního motorového vozidla činí 19 173 Kč a náhrada výdajů za spotřebovanou pohonnou hmotu 9 787,36 Kč. Pro žalobce neexistuje možnost

dostat se do požadovaného místa výkonu práce před jejím začátkem nebo z tohoto místa po jejím skončení hromadnou dopravou, žalobce neměl ani vozidlo poskytnuté žalovanou.

2. Žalovaná zejména namítla, že žalobce nemá na náhradu jízdních výdajů nárok, že jeho místem výkonu práce je v pracovní smlouvě „Jihomoravský kraj“, tedy širší rozsah, než je jedna obec, že do pracovních směn nastupuje vždy z Hodonína, autobusového nádraží Hodonín, kde začínají a končí všechny výkony práce žalobce pro žalovanou. Pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad je tedy Hodonín, a nikoliv Břeclav.

3. Okresní soud v Břeclavi rozsudkem ze dne 4. 4. 2022, č. j. 6 C 117/2021-142, rozhodl tak, že „žaloba žalobce M. H. vůči žalovanému BORS BUS s.r.o. je co do základu po právu“. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že „...pravidelným pracovištěm v daném případě byla sjednána Břeclav, a to vzhledem k ust. § 34a zákoníku práce...“ a „...zařazení na autobusovou linku se začátkem a koncem v Hodoníně tedy znamenalo pro žalobce změnu sjednaného pracoviště, kdy mu tímto zařazením vznikly vícenáklady, kdy se musel určitým způsobem dostavit k výkonu práce v Hodoníně...“.

4. K odvolání žalované Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 5. 4. 2023, č. j. 49 Co 89/2022-166, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.). Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že „za situace, kdy mezi účastníky nebylo sporné, že v období, za které žalobce po žalované požaduje cestovní náhrady, byla žalovanou žalobci přidělována v souladu s pracovní smlouvou práce řidiče osobní dopravy na autobusových linkách, které začínaly i končily v obci Hodonín, ač předtím mu byla přidělována práce řidiče na autobusové lince začínající a končící v obci Břeclav (v daném případě se nejednalo o převedení ve smyslu § 43 zákoníku práce, neboť přidělení práce na autobusové lince v Hodoníně bylo výkonem práce v rámci v pracovní smlouvě sjednaného místa výkonu práce, kterým byl Jihomoravský kraj), došlo ke změně skutečností, z nichž je třeba vycházet při určení místa pravidelného pracoviště žalobce ve smyslu § 34a zákoníku práce. V posuzovaném období je proto za pravidelné pracoviště žalobce označit obec Hodonín, a nikoli obec Břeclav.“

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítl, že odvolací soud nesprávně dovodil, že pravidelným pracovištěm žalobce je obec Hodonín, a nikoli obec Břeclav. Žalobce byl žalovanou na autobusovou linku začínající a končící v Hodoníně přeražen (po pěti letech z pravidelného pracoviště v Břeclavi), nešlo o žádnou dohodu mezi účastníky, ale pouze o aktivitu žalované. Proto je třeba brát jako pravidelné pracoviště Břeclav, kde žalobce od začátku a dlouhodobě vykonával svoji pracovní činnost pro žalovanou. Žalobce začíná cesty za účelem výkonu práce v místě svého bydliště, proto za pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad musí být považována obec, ve které se nachází bydliště žalobce. V doplněném dovolání žalobce označil otázku hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe a která nebyla ve všech souvislostech vyřešena, „která obec je obcí, odkud nejčastěji začínají cesty zaměstnance za účelem výkonu práce za situace, kdy pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad nebylo sjednáno v pracovní smlouvě (rozsudek NS sp. zn. [21 Cdo 2461/2008](#), ze dne 29. 9. 2009 a [21 Cdo 827/2010](#), ze dne 11. 3. 2011)“. Namítl, že odvolací soud současně zatížil řízení vadou, když změnil rozsudek soudu prvního stupně, aniž by žalobce poučil podle § 118a o. s. ř. Dovolatel dále navrhl odklad vykonatelnosti a právní moci napadeného rozhodnutí, neboť neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí by hrozila dovolateli závažná újma. Navrhl, aby dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

6. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce odmítl, popř. zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) projednal dovolání žalobce podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. Dovoláním žalobce byl rozsudek odvolacího soudu napaden „v plném rozsahu“, tedy i ve vztahu k výroku o náhradě nákladů řízení; dovolání proti tomuto výroku není přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

11. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce proti tomuto výroku podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

12. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že žalobce byl podle pracovní smlouvy ze dne 17. 8. 2015 u žalované zaměstnán na pozici řidič osobní dopravy se sjednaným místem výkonu práce Jihomoravský kraj, že v pracovní smlouvě, ani v jejích dodatcích ze dne 12. 8. 2016 a dne 15. 6. 2017 nebylo sjednáno místo pravidelného pracoviště, že žalobce byl od začátku pracovního poměru až do května 2020 žalovanou zařazen na linku, začínající a končící v obci Břeclav (místě bydliště žalobce), a že od června 2020 jej žalovaná zařadila na linku, začínající a končící v obci Hodonín (autobusové nádraží), kam žalobce musel denně dojíždět z místa svého bydliště (Břeclav).

13. Za takto zjištěného skutkového stavu tak rozhodnutí odvolacího soudu bezprostředně závisí na řešení otázky hmotného práva, na základě jakých skutečností se zjišťuje místo pravidelného pracoviště, pakliže toto není dohodnuto v pracovní smlouvě a zároveň je dohodnuto místo výkonu práce širěji než jedna obec (např. kraj).

14. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení shora uvedené otázky hmotného práva, která nebyla ve všech souvislostech doposud v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešena.

15. Dovolání je zároveň důvodné, neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

IV.

Důvodnost dovolání

16. Projednávanou věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že žalobce se domáhá nároku na zaplacení cestovních náhrad za dobu od června 2020 do prosince 2020 – posuzovat podle zákona

č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 31. 12. 2020 (dále jen „zák. práce“ nebo „zákoník práce“).

17. Podle ustanovení § 34a zákoníku práce není-li v pracovní smlouvě sjednáno pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad, platí, že pravidelným pracovištěm je místo výkonu práce sjednané v pracovní smlouvě. Jestliže je však místo výkonu práce sjednáno širěji než jedna obec, považuje se za pravidelné pracoviště obec, ve které nejčastěji začínají cesty zaměstnance za účelem výkonu práce. Pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad nesmí být sjednáno širěji než jedna obec.

Podle ustanovení § 151 zákoníku práce zaměstnavatel je povinen poskytovat zaměstnanci, není-li v tomto zákoně dále stanoveno jinak, náhradu výdajů, které mu vzniknou v souvislosti s výkonem práce, v rozsahu a za podmínek stanovených v této části.

Podle ustanovení § 152 písm. b) zákoníku práce cestovními výdaji, za které poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci cestovní náhrady, se rozumí výdaje, které vzniknou zaměstnanci při cestě mimo pravidelné pracoviště.

18. Problematikou institutu pravidelného pracoviště se (v obecné rovině a ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2011, tedy do doby, než nabyl účinnosti zákon č. 365/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) zabýval rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2011, sp. zn. [21 Cdo 827/2010](#); Nejvyšší soud zde poukázal na to, že „...pojem pravidelného pracoviště je používán výhradně pro účely poskytování cestovních náhrad; zaměstnavatel má možnost, nikoliv však povinnost, je se zaměstnancem sjednat. Pravidelné pracoviště musí být sjednáno výhradně v pracovní smlouvě, což je splněno i v případě její změny (§ 40 zák. práce). Jako pravidelné pracoviště může být dohodnuto nejen místo výkonu práce sjednané v pracovní smlouvě, ale kterékoliv pro zaměstnance v úvahu přicházející místo pracoviště (v rámci sjednaného místa výkonu práce), popřípadě i – u zaměstnanců, u nichž častá změna pracoviště vyplývá ze zvláštní povahy povolání – místo jejich bydliště (to platí i tehdy, nemá-li zaměstnavatel v bydlišti zaměstnance své sídlo ani jinou organizační jednotku, popřípadě nachází-li se místo bydliště zaměstnance mimo místo výkonu práce sjednaného v pracovní smlouvě). Protože – jak uvedeno výše – zaměstnavatel ani zaměstnanec nemají povinnost pravidelné pracoviště v pracovní smlouvě sjednávat, upravuje ustanovení § 34 odst. 2 zák. práce (nyní § 34a zák. práce – pozn. dovolacího soudu) postup pro případ jeho nesjednání. Za pravidelné pracoviště, není-li v pracovní smlouvě sjednáno, se pro účely cestovních náhrad považuje místo výkonu práce sjednané v pracovní smlouvě. Jestliže je však místo výkonu práce sjednáno širěji než jedna obec, považuje se za pravidelné pracoviště obec, ve které nejčastěji začínají pracovní cesty zaměstnance (nyní „nejčastěji začínají cesty zaměstnance za účelem výkonu práce“ – pozn. dovolacího soudu) ...“.

19. Na tento rozsudek navázal Nejvyšší soud (opětovně v obecné rovině) rozsudkem ze dne 26. 11. 2015, sp. zn. [21 Cdo 4596/2014](#), kde zopakoval, že „...úprava obsažená v zákoníku práce rozlišuje mezi místem výkonu práce sjednaným v pracovní smlouvě, pracovištěm a pravidelným pracovištěm zaměstnance. Místem výkonu práce sjednaným v pracovní smlouvě [§ 34 odst. 1 písm. b) zák. práce] nebo v souvislosti se jmenováním do funkce se rozumí obec, kraj, území ČR, organizační jednotka nebo jinak určené místo, v němž se zaměstnanec v pracovní smlouvě zavázal konat práci pro zaměstnavatele. Pracoviště je pak místo, kde zaměstnanec plní podle pokynů zaměstnavatele své pracovní úkoly; okruh těchto míst, v nichž může zaměstnavatel přidělovat zaměstnanci práci, je dán vymezením místa výkonu práce v pracovní smlouvě. Pravidelným pracovištěm se pro účely poskytování cestovních náhrad rozumí místo, které je se zaměstnancem sjednáno v pracovní smlouvě podle ustanovení § 34a zák. práce (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2012, sp. zn. [21 Cdo 2425/2010](#)) ...“.

20. Lze uzavřít, že ani zákonná úprava, ani dosavadní judikatura Nejvyššího soudu neřeší, jaká jsou

kritéria pro určení místa pravidelného pracoviště zaměstnance v případě, kdy toto místo není mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem dohodnuto, popř. je dohodnuto v rozporu s ustanovením § 34a zákoníku práce.

21. Důvodová zpráva k úpravě, provedené v ustanovení § 34 odst. 2 zákoníku práce ve znění účinném do 31. 12. 2011, pouze uvedla (srov. důvodová zpráva k zákonu č. 262/2006 Sb., zákoník práce, Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 1153/0), že „.../Z/ákon reaguje na případy, kdy mezi účastníky nebylo sjednáno pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad a místo výkonu práce, které se považuje za pravidelné pracoviště, bylo v pracovní smlouvě sjednáno v širším rozsahu, než je jedna obec, právní fikcí, že jde o takovou obec, ve které nejčastěji začínají pracovní cesty zaměstnance. S ohledem na možnost sjednat místo či místa výkonu práce (jeho šíři) bez jakéhokoli omezení lze považovat za spravedlivé a vyvážené, aby zaměstnavatel vždy nesl náklady na vyšší než pravidelné výdaje spojené s výkonem práce, které vzniknou zaměstnanci s cestou mimo obec, kde převážně vykonává práci, popř. kde má trvalý pobyt. V uvedeném případě se nebude jednat o pracovní cestu a nebude k vyslání na takovou cestu třeba souhlasu zaměstnance, neboť k takovému výkonu práce se v pracovní smlouvě zavázal...“.

22. Důvodová zpráva k úpravě, provedené v ustanovení § 34a zákoníku práce ve znění účinném po 31. 12. 2011, dodala (srov. důvodová zpráva k zákonu č. 365/2011 Sb., změna zákoníku práce, Poslanecká sněmovna Parlamentu, tisk 411/0), že „.../P/otom, co byla v zákoníku práce stanovena nevyvratitelná právní domněnka, která omezuje pravidelné pracoviště, objevují se v aplikační praxi případy, kdy je se zaměstnanci sjednáváno pravidelné pracoviště v takovém rozsahu, aby jim zaměstnavatel nemusel poskytovat cestovní náhrady. Navrhuje se proto nařizujícím způsobem (kogentně) v zákoně vyjádřit, že pravidelné pracoviště pro účely cestovních náhrad nesmí být sjednáno v rozsahu přesahujícím jednu obec. Z důvodu odstranění aplikačních pochybností při sjednávání nebo určování pravidelného pracoviště pro účely cestovních náhrad se dále navrhuje upravit ustanovení tak, aby každému zaměstnanci náležely cestovní náhrady, pokud mu vzniknou vyšší výdaje při výkonu práce, než jsou výdaje spojené s cestou na pracoviště, popřípadě v obci pracoviště...“.

23. Z uvedeného lze dovodit, že smyslem úpravy institutu pravidelného pracoviště je jednak aplikace základní zásady pracovně právních vztahů, a to zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance [srov. ustanovení § 1a písm. a) zák. práce], a jednak vyjádření zásady, že závislá práce musí být vykonávána na náklady zaměstnavatele (srov. ustanovení § 2 odst. 2 zák. práce), a při interpretaci ustanovení § 34a zák. práce je zapotřebí z uvedených zásad důsledně vycházet.

24. Z tohoto hlediska si lze povšimnout, že zákon nijak neomezuje smluvní volnost při sjednání místa či míst, kde má být práce vykonávána [srov. ustanovení § 34 odst. 1 písm. b) zák. práce]; oproti tomu úprava institutu pravidelného pracoviště je mnohem striktnější (a relativně kogentní) – nemožnost sjednat více „pravidelných pracovišť“, resp. v širším rozsahu, než je území jedné obce.

25. Jinak řečeno, zatímco úprava možnosti sjednání místa (míst), kde má být závislá práce vykonávána, bere v úvahu různé provozní potřeby zaměstnavatelů ve vztahu k rozmanitým druhům práce, které jsou nezbytné k zajištění těchto zájmů a potřeb, úprava pravidelného pracoviště již bere v úvahu, že praktická realizace hospodářské činnosti (provozní potřeby) zaměstnavatele již nemůže jít na úkor zaměstnanců (tedy nemůže být v rozporu se zásadou, že závislá práce se vykonává na náklady zaměstnavatele).

26. Shora uvedenému odpovídá i úprava náhrady výdajů zaměstnance v souvislosti s výkonem práce [srov. ustanovení § 151 zák. práce, § 152 písm. b) zák. práce, dle nichž zaměstnanci přísluší náhrada výdajů, které mu vzniknou při cestě mimo pravidelné pracoviště].

27. Pakliže tedy bylo ve věci zjištěno, že žalobce měl v pracovní smlouvě sjednáno místo výkonu práce Jihomoravský kraj (tedy šířeji, než je území jedné obce), že mezi účastníky nedošlo v pracovní smlouvě (popř. její změně) k ujednání o místě pravidelného pracoviště, že žalobce byl „po krátkém zapracování“ žalovanou zařazen k výkonu práce (řidiče hromadné dopravy) v obci Břeclav, kde začínaly i končily jeho pravidelné jízdy (tedy v místě bydliště žalobce), a že tomu tak bylo po dobu takřka pěti let, je správný závěr soudů, že ustanovení § 34a zák. práce odpovídá stanovení pravidelného pracoviště žalobce na obec Břeclav (jako místo bydliště žalobce, jakož i místo počátku vlastního výkonu práce), v níž pravidelně začínaly cesty žalobce za účelem výkonu práce řidiče hromadné dopravy; jiná obec vůbec nepřicházela v úvahu.

28. Zbývá tak posoudit správnost úvahy odvolacího soudu, že „...je-li možno v pracovní smlouvě sjednané místo pravidelného pracoviště měnit dohodou o změně pracovní smlouvy, je třeba...stejnou logikou dovodit i to, že změní-li se v průběhu pracovního poměru obec, ze které zaměstnanec nejčastěji vyjíždí za výkonem práce, dojde ke změně skutečností, na jejichž základě je třeba posoudit otázku, kde je pravidelné pracoviště zaměstnance...“, jakož i úvahy, že „...za pravidelné pracoviště žalobce tak bylo třeba považovat obec, ze které žalobce nejčastěji vyjížděl za výkonem práce (tj. na cestu, která již sama o sobě představuje výkon práce a za kterou zaměstnanci náleží mzda) ...“.

29. Dovolací soud se s touto úvahou odvolacího soudu neztotožnil.

30. Především nelze (z hlediska pravidel formální logiky) optikou skutečnosti, že dohodou o změně pracovní smlouvy (§ 40 zák. práce) lze měnit i sjednané místo pravidelného pracoviště, nahlížet i na situaci, kdy má tento stav (změna pravidelného pracoviště) nastat v důsledku jednostranného jednání zaměstnavatele (pokynu zaměstnavatele), neboť dohoda o změně pracovní smlouvy je výsledkem shodné vůle zaměstnance a zaměstnavatele (jinak) upravit v pracovní smlouvě místo pravidelného pracoviště, kdežto jednostranný pokyn zaměstnavatele (výkon práce v jiném místě než doposud) je důsledkem nerovného postavení zaměstnance a zaměstnavatele (princip subordinace – srov. ustanovení § 2 odst. 1 zák. práce), a je tak projevem vůle pouze jedné strany, jíž se musí druhá strana podřídít (není-li pokyn protiprávní). Aplikovat tak principy, jimiž se řídí dohoda a její důsledky, na jednostranné (pro zaměstnance závazné) pokyny zaměstnavatele je v této situaci nepřiměřené a v rozporu se zásadou zvláštní zákonné ochrany zaměstnance [srov. ustanovení §1a písm. a) zák. práce].

31. Pakliže bylo v pracovní smlouvě sjednáno místo pravidelného pracoviště jako její fakultativní obsahová náležitost (srov. ustanovení § 34, § 34a zák. práce), lze takto sjednané místo změnit pouze cestou změny obsahu pracovní smlouvy (srov. ustanovení § 40 zák. práce).

32. Z ustanovení § 34a zák. práce je nutno dovodit závěr, že určení místa pravidelného pracoviště podle pravidel zde stanovených má stejný dopad, jako by bylo místo pravidelného pracoviště sjednáno v pracovní smlouvě (srovnej dikci „Není-li v pracovní smlouvě...“); jinak řečeno, pokud jsou zřejmá kritéria pro určení místa pravidelného pracoviště podle domněnky stanovené v § 34a zák. práce (a místo pravidelného pracoviště zaměstnance tak bylo dáno), lze je měnit pouze cestou změny obsahu pracovní smlouvy, nikoliv jednostranným pokynem ze strany zaměstnavatele, jímž tento stanoví počátek výkonu práce v jiném místě, než bylo dosavadní pravidelné pracoviště zaměstnance (jak se stalo v této věci).

V. Závěr

33. Z uvedeného vyplývá, že dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu, vycházející z jiného právního názoru, není správný. Protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání (ve věci samé), pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího

soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

34. Vzhledem k tomu dovolací soud již nerozhodoval o návrhu dovolatele na odklad vykonatelnosti a právní moci napadeného rozsudku odvolacího soudu ve výroku o náhradě nákladů řízení, neboť uvedený návrh byl tímto vydaným kasačním rozhodnutím konzumován.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2024, sp. zn. 26 Cdo 749/2023, ECLI:CZ:NS:2024:26.CDO.749.2023.1

Číslo: 22/2025

Právní věta:

Za provázané pohledávky lze podle § 617 odst. 1 o. z. pokládat pohledávky, které jsou součástí stejného právního vztahu; není významné, zda jde o právo na plnění vzniklé ze smlouvy nebo o nárok na bezdůvodné obohacení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.05.2024

Spisová značka: 26 Cdo 749/2023

Číslo rozhodnutí: 22

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bankovní záruka, Bezdůvodné obohacení, Koncentrace řízení, Pohledávka, Smlouva o dílo, Smluvní pokuta, Započtení pohledávky

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 118 o. s. ř.

§ 118b o. s. ř.

§ 1987 odst. 2 o. z.

§ 2 o. z.

§ 2029 o. z.

§ 243c odst. 1 o. s. ř.

§ 243e o. s. ř.

§ 2991 o. z.

§ 617 o. z.

§ 649 o. z.

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalované proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 10. 2022, sp. zn. 11 Co 79/2022. Ve výrocích I, III a IV rozsudek krajského zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou došlou soudu 14. 2. 2018 se žalobce domáhal zaplacení smluvní pokuty ve výši 1 470 000 Kč. Tvrdil, že jako objednatel uzavřel se žalovanou jako zhotovitelkou dne 19. 3. 2014 smlouvu, v níž se zavázala provést a předat stavební dílo, spočívající v rekonstrukci ulice Dr. Veselého v

Luhačovicích (dále též jen „Smlouva“). Rovněž si sjednali, že při prodlení s předáním díla mu zaplatí smluvní pokutu ve výši 20 000 Kč za každý započatý kalendářní den. Podle Smlouvy a uzavřených dodatků mělo být dílo předáno do 17. 8. 2015, k předání však došlo až 26. 10. 2015 a dílo vykazovalo vady a nedodělky; žalovaná tedy byla v prodlení 70 dní, proto po ní požadoval smluvní pokutu ve výši 1 400 000 Kč. Rovněž si sjednali smluvní pokutu ve výši 10 000 Kč za každý den prodlení s nedodržením dílčího plnění podle schváleného harmonogramu postupu prací. Za prodlení s dokončením stavebních prací od 11. 8. 2015 do 17. 8. 2015 požadoval pokutu ve výši 70 000 Kč. Žalovaná v průběhu řízení započítala na žalovanou pohledávku svou pohledávku vůči žalobci na vrácení neoprávněně vyplacených dvou bankovních záruk – podáním ze dne 18. 10. 2019 požadovala zaplacení částky 500 000 Kč, dne 23. 8. 2021 vznesla námitku započtení (další) částky 500 000 Kč, kterou žalobce neoprávněně v rozporu se Smlouvou čerpal z další bankovní záruky.

2. Okresní soud ve Vsetíně – pobočka ve Valašském Meziříčí (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 21. 10. 2021, č. j. 113 C 3/2018-392, ve znění usnesení ze dne 3. 12. 2021, č. j. 113 C 3/2018-408, uložil žalované zaplatit žalobci 970 000 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok I), zamítl žalobu o zaplacení 500 000 Kč (výrok II.), uložil žalobci zaplatit žalované „v řízení o vzájemném návrhu“ částku 500 000 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III), uložil žalované zaplatit žalobci na nákladech řízení „o zaplacení 1 470 000 Kč“ (výrok IV) částku 23 520 Kč a žalobci zaplatit žalované na nákladech řízení „o vzájemném návrhu na zaplacení 500 000 Kč“ částku 68 615 Kč.

3. Po provedeném dokazování zjistil, že strany uzavřely Smlouvu, v níž si mj. ujednaly smluvní pokutu za prodlení s předáním díla a za prodlení s nedodržením dílčího plnění podle schváleného harmonogramu postupu prací. Žalovaná (zhotovitelka) původně sjednané termíny dokončení stavebních prací 30. 5. 2015 a protokolárního převzetí a předání dne 16. 6. 2015, ani změněné termíny 31. 7. 2015 a 17. 8. 2015 nesplnila, dílo bylo předáno až dne 26. 10. 2015 a vykazovalo vady a nedodělky. Strany si rovněž ujednaly vystavení bankovní záruky ve výši 500 000 Kč zřízené na příkaz žalované u České spořitelny, a. s., pod č. 572146/14 jako záruky za řádné provádění díla v předepsané kvalitě a smluvené době plnění, nesplnil-li je ani po předchozí výzvě (dále též jen „bankovní záruka č. 1“) a ve výši 500 000 Kč zřízené na příkaz žalované u České spořitelny, a. s., pod č. 577801/15 s platností prodlouženou do 9. 10. 2016, která zajišťovala řádné odstraňování vad a nedodělků v průběhu části záruční doby (dále též jen „bankovní záruka č. 2“). Žalobci byla vyplacena částka 500 000 Kč na základě jeho výzvy k plnění z bankovní záruky ze dne 4. 10. 2016 z důvodu porušení smluvních povinností zhotovitelkou, která ani po jeho předchozí písemné výzvě během záruční doby nesplnila své povinnosti vyplývající ze Smlouvy; žalovaná byla o zrušení bankovní záruky informována dne 11. 10. 2016. Na základě výzvy žalobce k plnění z bankovní záruky, kterou uplatnil pro nedodržení dílčího termínu dokončení stavebních prací (smluvní pokuta za 10 dnů prodlení ve výši 100 000 Kč) a pro opakované porušování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (smluvní pokuta ve výši 400 000 Kč za 8 případů porušení) mu dále byla vyplacena částka 500 000 Kč, žalovaná byla o zrušení bankovní záruky informována dne 21. 8. 2015. Podáním ze dne 18. 10. 2019, označeným jako „vzájemný návrh“, požadovala žalovaná po žalobci zaplacení částky 500 000 Kč s tvrzením, že bankovní záruku čerpal neoprávněně (poznámka Nejvyššího soudu – označila bankovní záruku č. 2, obsahově však popisovala důvody vyplacení týkající se bankovní záruky č. 1). Dne 23. 8. 2021 vznesla námitku započtení (další) částky 500 000 Kč, kterou žalobce neoprávněně v rozporu se Smlouvou čerpal z bankovní záruky (č. 1); podání bylo žalobci doručeno dne 9. 9. 2021.

4. Na základě těchto zjištění uzavřel, že žalovaná jako zhotovitelka neprovedla dílo řádně a včas, žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty za prodlení v délce 70 dnů s předáním díla ve výši 1 400 000 Kč a ve výši 70 000 Kč za prodlení s dílčím plněním (v této části žalovaná nárok uznala) je proto důvodný. Současně však shledal důvodnou námitku započtení pohledávky žalované z důvodu neoprávněně čerpané bankovní záruky č. 1 ve výši 500 000 Kč, kterou uplatnila dne 23. 8. 2021. Bankovní záruka měla krýt finanční nároky žalobce jako objednatele, které mu vzniknou z důvodu

porušení povinností zhotovitele týkajících se řádného provádění díla v předepsané kvalitě ve smluvené době plnění, které zhotovitelka nesplnila ani po předchozí písemné výzvě objednatele. Protože však žalobce (v rozporu se Smlouvou) předem písemně nevyzval zhotovitelku k plnění, uzavřel, že záruka byla čerpána neoprávněně. Žalobci tak přiznal pouze částku ve výši 970 000 Kč. Nepřisvědčil také jeho námitce, že k započtení došlo až po koncentraci řízení, a proto k němu neměl přihlížet (odkázal přitom na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. [32 Cdo 4182/2016](#)). Protože podání žalované ze dne 18. 10. 2019 posoudil jako vzájemný návrh, zabýval se i jeho důvodností. Poukázal na soudní praxi, podle níž je třeba za výzvu k úhradě považovat (nebyla-li výzva doručena dříve) doručení vzájemného návrhu žalobci dne 29. 11. 2019 (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2010, sp. zn. [23 Cdo 4322/2009](#)). Za nedůvodnou považoval také námitku promlčení vnesenou žalobcem, a to s ohledem na § 617 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), neboť práva obou účastníků se vztahují k jedné Smlouvě, neoprávněnost čerpání záruky je třeba posuzovat právě ve vztahu ke Smlouvě, bez ohledu na právní vztah s bankou. Pro závěr o důvodnosti „vzájemného návrhu“ považoval za zásadní, zda bankovní záruka byla čerpána důvodně (tedy v souladu se Smlouvou). Měl za to, že bankovní záruka č. 2 měla krýt nároky žalobce z titulu smluvní záruky za jakost a mohlo z ní být čerpáno až po předání a převzetí díla, tj. až po 26. 10. 2015, žalobce ji však čerpal ještě před dokončením díla, a navíc v souvislosti s nárokem na smluvní pokutu za prodlení se splněním dílčího termínu a porušení pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Postupoval-li žalobce při čerpání bankovní záruky v rozporu se Smlouvou, obohatil se bezdůvodně na úkor žalované (šlo o plnění bez právního důvodu). Požadavek žalované na vrácení této částky proto považoval za oprávněný.

5. Krajský soud v Ostravě (odvolací soud) rozsudkem ze dne 24. 10. 2022, č. j. 11 Co 79/2022-427, k odvolání žalobce změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II tak, že žalované uložil zaplatit žalobci 500 000 Kč (výrok I), zrušil jej ve výroku III a řízení ohledně zaplacení částky 500 000 Kč zastavil (výrok II), a uložil žalované povinnost zaplatit žalobci náklady řízení ve výši 7 500 Kč (výrok III) a náklady odvolacího řízení ve výši 50 000 Kč (výrok IV). Odvolací řízení o odvolání žalované proti výroku I a IV rozsudku soudu prvního stupně bylo zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku (usnesení soudu prvního stupně ze dne 28. 1. 2022, č. j. 113 C 3/2018-418).

6. Skutková zjištění soudu prvního stupně týkající se nároků uplatněných žalobou považoval za správná a přisvědčil i jeho závěru, že žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty ve výši 1 470 000 Kč byl uplatněn oprávněně. Nesouhlasil však s jeho posouzením pohledávek uplatněných žalovanou.

7. Předně měl za to, že podání žalované ze dne 18. 10. 2019 nelze s ohledem na § 98 větu druhou zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), považovat za vzájemnou žalobu, neboť jím uplatnila vůči žalobci dvě (své) pohledávky v celkové výši 1 000 000 Kč, tj. pohledávky nižší než žalobní nárok; jednalo se proto jen o její procesní obranu. Protože absence vzájemné žaloby představuje nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit (§ 103, § 104 odst. 1 věta první o. s. ř.), rozsudek soudu prvního stupně ve výroku III zrušil a řízení v této části zastavil.

8. Ohledně pohledávky žalované na vrácení bezdůvodně čerpané bankovní záruky č. 2 dospěl k závěru, že nedošlo k zániku žalované pohledávky v rozsahu odpovídajícím započtení, neboť „nebylo prokázáno, že účinky započtení nastaly, tj. že podání žalované s kompenzační námitkou bylo žalobci doručeno“. Shrnutí, že k vrácení plnění z bankovní záruky č. 2 žalovaná vyzvala žalobce podáním ze dne 18. 10. 2019, které mu bylo doručeno dne 29. 11. 2019, započtení provedla podáním ze dne 10. 8. 2020, popř. později v podání ze dne 12. 10. 2021, ze spisu však není zřejmé, zda a kdy byla tato podání žalobci doručena, navíc tvrzení uvedená v podání ze dne 12. 10. 2021 byla uplatněna po koncentraci řízení (ke dni 23. 8. 2021) a nelze k nim přihlídnout.

9. Rovněž ohledně pohledávky žalované na vrácení neoprávněně čerpané bankovní záruky č. 1 dospěl

k závěru, že ji nebylo možné započítat, neboť nelze jednostranně započíst nesplatnou pohledávku vůči splatné a v jedné listině vyzvat k zaplacení pohledávky a současně ji platně započítat, započtení může být provedeno až poté, co je započítávaná pohledávka splatná (odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. [23 Cdo 3028/2008](#)). Žalovaná tuto pohledávku uplatnila k započtení v podání ze dne 23. 8. 2021, doručeném žalobci dne 9. 9. 2021, aniž ho však předtím vyzvala k zaplacení.

10. Odvolací soud shledal také další důvody, pro které nemohlo v důsledku započtení dojít k částečnému zániku žalobního nároku. Měl za to, že s ohledem na průběh řízení před soudem prvního stupně (... podstatná část dokazování se týkala tvrzení žalované o existenci a započtení jejích pohledávek, žalobce neplatnost započtení namítal v podání ze dne 20. 8. 2021, přičemž skutkové závěry soudu prvního stupně ohledně těchto skutečností zůstaly sporné i v odvolacím řízení ...) bylo namísto aplikovat § 1987 odst. 2 o. z., aktivní pohledávku považoval za „evidentně“ nejistou a rovněž neurčitou, a to z důvodu „nedostatku jednoznačných a srozumitelných tvrzení žalované o základu a výši aktivní pohledávky“ (v této souvislosti odkázal na rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. [31 Cdo 684/2020](#), publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 37/2021 – dále též jen „R 37/2021“ – a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2018, sp. zn. [28 Cdo 5711/2017](#)). Rovněž považoval za důvodnou námitku promlčení vznesenou žalobcem; žalovaná své pohledávky uplatnila u soudu až po uplynutí tříleté promlčecí doby podle § 621 a § 619 o. z. (o zrušení bankovní záruky č. 1 se dozvěděla dne 21. 8. 2015, pohledávku na její vrácení však uplatnila až dne 23. 8. 2021, o zrušení bankovní záruky č. 2 se dozvěděla dne 12. 10. 2016 a vůči žalobci ji uplatnila dne 18. 10. 2019). Neshledal důvody pro aplikaci § 617 odst. 1 o. z., resp. § 649 věty první o. z., neboť měl za to, že práva účastníků se nevztahují k jedné smlouvě, žalobce opíral nárok o Smlouvu, žalovaná se domáhala vydání bezdůvodného obohacení, tedy nároku bezesmluvního. Také aplikaci § 617 odst. 2 o. z. považoval za vyloučenou, neboť k účinnému započtení pohledávek žalované nedošlo. Rozsudek soudu prvního stupně proto změnil v napadeném výroku II a uložil žalované zaplatit žalobci 500 000 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, a to výslovně všechny jeho výroky. Vytýkala odvolacímu soudu, že se při posouzení způsobilosti jejích pohledávek k započtení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu ([R 37/2021](#)), nezabýval se tím, zda je míra nejistoty u aktivních pohledávek vyšší než u pohledávek pasivních (zpravidla jen v takovém případě je možné je považovat za nejisté či neurčité), ani širšími souvislostmi vzniku pohledávek, nezohlednil, že námitku započtení vznášela opětovně, což připouští (dojde-li v mezidobí k vyjasnění aktivní pohledávky) i citované rozhodnutí Nejvyššího soudu, jednu z námitek započtení učinila na samém počátku soudního řízení. Zdůraznila, že jejím cílem bylo dosáhnout spravedlivého uspořádání vztahů mezi nimi, v důsledku rozhodnutí odvolacího soudu je však žalobce nespravedlivě bezdůvodně obohacen a ona nemá z důvodu plynutí času žádné prostředky pro nápravu. Rovněž mu vytýkala, že její pohledávky označil za nejisté, ačkoliv soud prvního stupně skutkové okolnosti zjistil dostatečně a odvolací soud se v napadeném rozhodnutí zabýval dotčenými pohledávkami z hlediska spornosti jejich právní kvalifikace.

12. Namítala, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (např. usnesení sp. zn. [28 Cdo 3450/2016](#), sp. zn. [23 Cdo 1992/2014](#)) i při posouzení otázky doručování hmotněprávních úkonů a splatnosti pohledávky. Forma kompenzačního právního jednání není předepsána a hmotněprávní jednání učiněné vůči soudu, o nichž se adresát dozvěděl, má stejné právní účinky jako jednání učiněné přímo vůči druhému účastníkovi právního vztahu, přičemž hmotněprávní projev vůle k započtení může být učiněn i v řízení, a to též souběžně s námitkou započtení. Jde-li o splatnost pohledávky, je toho názoru, že pohledávka byla zesplatněna již tím, že

byl úkon učiněn vůči soudu (odkázala přitom na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. [23 Cdo 1992/2014](#)). Protože své pohledávky na vydání bezdůvodného obohacení uplatňovala v řízení opakovaně, tak i v případě, že by nebylo možné učinit úkony v jednom podání, žalobce se o nich dozvěděl a byly tedy splatné i započtené.

13. Další otázku – posouzení promlčení a možné aplikace § 617 o. z. – považovala v rozhodování dovolacího soudu za dosud neřešenou. Nesouhlasila se závěrem odvolacího soudu, že v projednávané věci nelze § 617 odst. 1 o. z. použít, právo na vydání bezdůvodného obohacení, jakož i právo na zaplacení smluvní pokuty se vztahují ke Smlouvě, bez ní by neexistovaly, je třeba rozlišovat situaci, kdy je bezdůvodné obohacení řešeno ve vazbě na existující předchozí smluvní vztah (v tom případě by měla být možná aplikace § 617, popř. § 649 o. z.), a případ, kdy bezdůvodné obohacení nastalo bez toho smluvního podkladu. Protože právo provést započtení, ani právo vznést kompenzační námitku, se nepromlčují, lze za splnění předpokladů § 617 odst. 2 o. z. započíst i promlčenou pohledávku bez ohledu na to, jak dlouhá doba uplynula od chvíle, kdy k započtení mohlo být přistoupeno.

14. Nesouhlasila rovněž s posouzením otázky koncentrace řízení ve vztahu k námitce započtení, namítala, že s ohledem na závěry vyjádřené v rozsudku sp. zn. [32 Cdo 4182/2016](#) měla legitimní očekávání, že koncentrace řízení nebrání tomu, aby soud mohl přihlídnout k námitce započtení; tyto závěry byly až následně překonány rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2021, sp. zn. [31 Cdo 1475/2020](#), uveřejněném pod číslem 58/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 58/2021“).

15. Měla za to, že nebyly splněny ani předpoklady pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně odvolacím soudem ve smyslu § 220 odst. 1 o. s. ř., z jeho rozhodnutí je zřejmé, že nepovažoval skutkový stav za správně zjištěný, přesto však dokazování nedoplnil ani nezopakoval; jeho rozhodnutí považovala rovněž za nepředvídatelné. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje, popř. jej zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

16. Žalobce se ve vyjádření k dovolání ztotožnil s napadeným rozhodnutím a s jeho závěrem, že pohledávky žalované nebyly způsobilé k započtení. Zdůraznil, že žalovaná neunesla břemeno tvrzení a důkazní břemeno ve vztahu k existenci pohledávek na vydání bezdůvodného obohacení a k jejich zesplatnění a způsobilosti k započtení. Navrhla, aby dovolání bylo odmítnuto, popř. aby dovolací soud „potvrdil“ rozsudek odvolacího soudu.

III.

Přípustnost dovolání

17. Dovolání bylo podáno včas, subjektem k tomu oprávněným – účastníci řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky zastoupení advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí.

18. Dovolatelka sice napadá rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu, avšak ohledně výroku II, kterým odvolací soud zrušil výrok III rozsudku soudu prvního stupně (jímž uložil žalobci zaplatit žalované v řízení o vzájemném návrhu částku 500 000 Kč) a řízení v tomto rozsahu (tj. ohledně částky 500 000 Kč) zastavil, neobsahuje dovolání žádné odůvodnění, tedy ani žádný údaj o tom, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 – 238a o. s. ř.), jenž je obligatorní náležitostí dovolání (srov. § 241a odst. 2 o. s. ř.). Neformuluje žádnou konkrétní právní otázku, při jejímž řešení by se odvolací soud odchýlil v této části svého rozhodnutí od ustálené judikatury Nejvyššího soudu, případně, která nebyla v této judikatuře doposud řešena, nebo je dovolacím soudem řešena rozdílně, nebo která judikatura dovolacího soudu by měla být překonána (tedy

dovolací soud by měl při jejím řešení postupovat podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích).

19. Nejvyšší soud proto dovolání proti výroku II rozsudku odvolacího soudu podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl.

20. Proti výroku I rozsudku odvolacího soudu, kterým změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalované uložil zaplatit částku 500 000 Kč, je dovolání přípustné, a to pro řešení otázek uplatnění kompenzačního projevu v podání adresovaném soudu, splatnosti započítávané pohledávky a posouzení způsobilosti pohledávek k započtení ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z., při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a otázky promlčení a aplikace § 617 o. z., která nebyla dosud v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena.

IV. Důvodnost dovolání

21. Předmětem odvolacího řízení bylo posouzení důvodnosti obrany žalované, která proti pohledávce žalobce na zaplacení smluvní pokuty ve výši celkem 1 470 000 Kč započítla své pohledávky, o nichž tvrdila, že jí vznikly tím, že žalobce neoprávněně čerpal bankovní záruky, které byly vystaveny v souvislosti se Smlouvou a měly zajišťovat jeho nároky z případných porušení povinností ze Smlouvy, zejména řádného a včasného provedení díla a odstranění vad v záruční době. Bankovní záruky byly sjednány dvě, každá ve výši 500 000 Kč a v každé z nich bylo specifikováno k zajištění jakých povinností slouží. Lze přisvědčit odvolacímu soudu, že soud prvního stupně (zřejmě s ohledem na jejich původně nesprávné vymezení žalovanou) nepřesně rozlišoval mezi jednotlivými zárukami, byť je ve skutkových zjištěních popsal správně. Odvolací soud (který vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně) již obě bankovní záruky identifikoval při svých úvahách přesně. Správně také zdůraznil, že žalovaná nárok na vrácení neoprávněně vyplacené bankovní záruky č. 1 a č. 2 uplatnila až v souvislosti se započtením těchto pohledávek proti žalované částce v průběhu řízení před soudem prvního stupně.

22. Nárok na vrácení plnění z bankovní záruky č. 2 považoval odvolací soud za nedůvodný (viz odst. 24 odůvodnění jeho rozsudku), protože žalovaná sice vyzvala žalobce k vrácení této částky (podáním ze dne 18. 10. 2019, které mu bylo doručeno dne 29. 11. 2019), avšak započtení provedla v listině ze dne 10. 8. 2020, případně v listině ze dne 12. 10. 2021 a z obsahu spisu není zřejmé, zda a kdy byla tato podání žalobci doručena. Tomuto závěru však nelze přisvědčit. Jde-li o podání ze dne 10. 8. 2020, je ze spisu zřejmé, že bylo soudu doručeno téhož dne a soud prvního stupně jej dne 17. 8. 2020 spolu s předvoláním k jednání (č. l. 263) nařízenému na 23. 9. 2020 zaslal žalobci. Byť lze s odvolacím soudem souhlasit, že se ve spise nenachází doručenko prokazující doručení předvolání k jednání včetně podání obsahujícího započtení, je zjevné, že žalobci byly tyto listiny doručeny. Jednak se k jednání dne 23. 9. 2020 osobně dostavil (č. l. 276) a také v dalším průběhu řízení polemizoval s obsahem započtení (viz např. č. l. 352). Bylo-li předvolání k jednání a podání obsahující započtení doručováno podle pokynu soudu v jedné zásilce, pak okolnost, že se ve spise nenachází doklad o jejím doručení, nemůže soud (selektivně) negativně vyhodnotit jen ve vztahu k jedné z více takto společně doručovaných listin. Jde-li o podání ze dne 12. 10. 2021, je ze spisu zřejmé, že toto podání již soud žalobci nedoručoval, z obsahu protokolu o jednání (č. l. 380) však vyplývá, že ho s jeho obsahem seznámil.

23. Ve vztahu k tomuto podání dále odvolací soud uzavírá, že k započtení nelze ani přihlídnout, neboť bylo uplatněno „až po koncentraci řízení, tj. po datu 23. 8. 2021“. Nejvyšší soud v [R 58/2021](#) dospěl k závěru, že skutečnost, že po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně učinil jednostranný hmotněprávní úkon směřující k započtení své pohledávky proti vymáhané pohledávce, je žalovaný oprávněn uplatnit i v odvolacím řízení, jež se řídí principy neúplné apelace. Tyto závěry

se prosadí také ve vztahu k námitce započtení vznesené poté, kdy nastala koncentrace řízení (viz odst. 36). Odvolací soud však k takovému kompenzačnímu projevu přihlédne jen tehdy, nebrání-li posouzení jeho důvodnosti pravidla koncentrace řízení či neúplné apelace. Odvolací soud tedy neměl obranu dovolatelky odmítnout jen s poukazem na to, že projev započtení učinila (podle jeho mínění) až po koncentraci řízení (aniž by se zabýval tím, zda uplatňuje nové tvrzení a důkazy v rozporu s pravidly koncentrace), neboť – byla-li by námitka započtení vznesena důvodně, došlo by v jejím důsledku k zániku části žalobou uplatněné pohledávky – jde tak o skutečnost mající význam pro posouzení oprávněnosti (části) žaloby.

24. Nadto z odst. 24, ani z jiné části odůvodnění rozsudku odvolacího soudu nelze zjistit, proč mělo být – podle mínění odvolacího soudu – řízení koncentrováno k datu 23. 8. 2021 (kromě odst. 24, viz také odst. 23). Podle obsahu spisu se první jednání, u něhož byla přednesena žaloba a činěny další úkony uvedené v § 118 odst. 1 a 2 o. s. ř., konalo dne 29. 7. 2020 (č. l. 138) a na jeho konci byli účastníci poučeni o koncentraci řízení a byla jim poskytnuta lhůta deseti dnů k dotvrzení a doložení důkazů; není tak zřejmé, proč měly nastat účinky tzv. koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř. až k 23. 8. 2021 (k podmínkám, které musí být splněny, aby nastaly účinky tzv. koncentrace řízení srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. [31 Cdo 4616/2010](#), uveřejněný pod číslem 98/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

25. Odvolací soud nepovažoval za důvodný ani nárok žalované na vrácení plnění z bankovní záruky č. 1. Měl za to, že jednostranně lze započítat jen splatnou pohledávku, v jedné listině nelze vyzvat k zaplacení pohledávky a současně tuto pohledávku započítat a že splatnost pohledávky žalované na vrácení plnění z bankovní záruky č. 1 předtím, než učinila kompenzační projev, nenastala. Z obsahu spisu je přitom zřejmé, že dovolatelka učinila v řízení ohledně svých pohledávek, které uplatnila k započtení, řadu podání, v nichž popisovala důvody vzniku svých pohledávek a uplatnila kompenzační námitky. Ohledně nároku na vrácení plnění z bankovní záruky č. 1 tak učinila zejména podáním ze dne 23. 8. 2021 (č. l. 359) a 12. 10. 2021 (č. l. 369), s nimiž (jak bylo vysvětleno výše) byl žalobce seznámen. Odvolací soud se měl proto zabývat výkladem obsahu těchto podání podle § 555, § 556 o. z. (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2017, sp. zn. [21 Cdo 5281/2016](#), ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. [29 Cdo 61/2017](#), publikovaný pod č. 4/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), tedy tím, zda s ohledem na jejich obsah došlo opakovaným započítáváním této pohledávky nejprve k její splatnosti a posléze i k započtení (srovnej též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2024, sp. zn. [23 Cdo 3057/2023](#)).

26. Odvolací soud posoudil započítávané pohledávky dovolatelky rovněž jako nekompenzabilní ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z., tento závěr je však zjevně nepřiměřený a v rozporu s ustálenou judikaturou odvolacího soudu.

27. V rozsudku z 9. 9. 2020, sp. zn. [31 Cdo 684/2020](#), uveřejněném pod č. 37/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, na nějž odkázaly odvolací soud i dovolatelka, velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu vyložil, že „nejistou nebo neurčitou“ ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z. je zpravidla pohledávka ilikvidní, tj. pohledávka, která je co do základu nebo výše sporná (nejistá), a jejíž uplatnění vůči dlužníku (věřiteli pasivní pohledávky) formou námitky započtení vyvolá (namísto jednoznačného, tj. oběma dotčenými stranami akceptovaného zániku obou pohledávek v rozsahu, v jakém se kryjí) spory o existenci či výši aktivní pohledávky. Nejvyšší soud také zdůraznil, že výklad § 1987 odst. 2 o. z. nesmí bránit poctivému a spravedlivému uspořádání vztahů mezi dotčenými stranami (§ 2 o. z.). Vychází-li obě pohledávky (aktivní i pasivní) ze stejného právního vztahu (založeného např. stejnou smlouvou uzavřenou mezi stranami), nelze přehlížet, že proti právu věřitele pasivní pohledávky na její uhrazení zde stojí právo dlužníka (a věřitele aktivní pohledávky) na to, aby dříve, než bude nucen uhradit svůj dluh (plnit na pasivní pohledávku), byly spravedlivě posouzeny i širší souvislosti, za kterých vznikl (okolnosti celého vztahu). Vznikne-li z téhož vztahu více vzájemných pohledávek, odpovídá zpravidla rozumnému (spravedlivému)

uspořádání poměrů mezi stranami, aby tyto pohledávky byly vzájemně započitatelné. Při posuzování, zda je započítávaná (aktivní) pohledávka jistá a určitá ve smyslu § 1987 odst. 2 o. z., musí soud vzít v úvahu i stav řízení v okamžiku, kdy byla námitka započtení vznesena.

28. Ze závěrů odvolacího soudu nevyplývá, která konkrétní skutková zjištění významná pro posouzení pohledávky žalované zůstala mezi účastníky sporná. Okolnost, že soud prvního stupně provedl poměrně rozsáhlé dokazování ohledně aktivních pohledávek žalované (a po provedeném dokazování se nárokem zabýval věcně), nemůže být bez dalšího důvodem, pro který by měl (až) odvolací soud posoudit tuto pohledávku jako nejistou. Dokazování již proběhlo, soud prvního stupně dospěl ohledně aktivních pohledávek žalované (vrácení plnění z bankovní záruky č. 1 a 2) ke skutkovým (i právním) závěrům, odvolací soud ani netvrdí, že by strany navrhovaly nějaké další rozsáhlé dokazování; skutečnost, že soud prvního stupně při svých závěrech nepřesně rozlišoval mezi jednotlivými zárukami, nebránila odvolacímu soudu, aby tyto nepřesnosti odstranil (což ostatně také učinil – viz odst. 21 odůvodnění). Při právním posouzení věci podle § 1987 odst. 2 o. z. odvolací soud nezohlednil všechny v tomto směru právně významné okolnosti, nevzal-li na zřetel mimo jiné i to, že dovolatelka se uplatněnému nároku žalobkyně bránila kompenzační námitkou již před prvním jednáním, posléze proběhlo poměrně rozsáhlé dokazování a že (promlčené) pohledávky, které uplatnila k započtení, vycházely z bankovních záruk, které měly rovněž zajišťovat plnění ze Smlouvy.

29. Odvolací soud dospěl dále k závěru, že uplatnila-li žalovaná při své obraně pohledávku z (podle ní) neoprávněně vyplacených bankovních záruk, která je nárokem z bezdůvodného obohacení, zatímco žalobcem uplatněné nároky na smluvní pokutu vyplývaly ze Smlouvy, nevztahovala se práva účastníků k jedné smlouvě, a proto nelze aplikovat § 617 odst. 1, resp. § 649 větu první o. z. Současně – jelikož dospěl k závěru, že nedošlo k účinnému započtení pohledávek žalované – neaplikoval ani § 617 odst. 2 o. z.

30. Ustanovení § 649 věty první o. z. na danou věc nedopadá, použije se při uplatnění protinároku v soudním nebo rozhodčím řízení. V této věci však žalovaná neuplatnila protinárok, ale „jen“ obranu (započtení) proti nároku žalobce; toto ustanovení proto nelze v dané věci aplikovat.

31. Podle § 617 odst. 1 o. z. i po uplynutí promlčecí lhůty se strana může dovolat svého práva při obraně proti právu uplatněnému druhou stranou, pokud se obě práva vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným co do účelu v závislosti na sobě.

32. Podle § 617 odst. 2 o. z. i po uplynutí promlčecí lhůty se strana může dovolat svého práva při započtení, pokud mohlo být k započtení přistoupeno kdykoli před uplynutím promlčecí lhůty.

33. Z úpravy § 617 odst. 1 o. z. vyplývá, že je v něm obsažena zvláštní úprava uplatnění promlčeného práva při obraně v soudním (rozhodčím) řízení a že předpokladem jejího uplatnění je to, že se nárok i protinárok vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným na základě jednoho jednání nebo několika souvisejících jednání. Vymezení vzájemně závislých smluv v tomto ustanovení vychází z materiálního principu [viz také MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654. Praha: Leges, 2014, 937 s., obdobně také LAVICKÝ, Petr. In: LAVICKÝ, Petr, a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2022, s. 1995]. Mělo by se jednat o pohledávky vzniklé buď ze samotné smlouvy, nebo s ní související (typicky např. smluvní sankce). Při výkladu, které pohledávky souvisí se smlouvou (jíž se týká nárok či obrana uplatněné v řízení), tedy jaké pohledávky lze považovat za provázané, je třeba respektovat smysl úpravy § 617 odst. 1 o. z., kterým je značné posílení ochrany zájmu na vyřešení provázaných pohledávek (k výkladu právních norem viz stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 1/96](#), uveřejněné pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu). Významné proto bude, zda jsou pohledávky uplatněné žalobou a obranou proti ní součástí stejného vztahu (obdobně viz také závěry doc. JUDr. Ing. Josef Šilhán, Ph.D., Brno – Započtení

pohledávky „nejisté nebo neurčité“, Právní rozhledy 22/2018, s. 763).

34. Za provázané pohledávky lze podle § 617 odst. 1 o. z. pokládat pohledávky, které jsou součástí stejného právního vztahu; není významné, zda se jedná o právo na plnění vzniklé ze smlouvy nebo o nárok na bezdůvodné obohacení.

35. V projednávané věci jsou předmětem řízení nároky, které mají souvislost se Smlouvou – strany uzavřely smlouvu o dílo, v ní si sjednaly smluvní pokutu pro případ porušení povinností žalované – zhotovitelky díla, a také si ujednaly vystavení dvou bankovních záruk, kterými byla zajištěna odpovědnost žalované za řádné provedení díla a zajištění řádného odstranění vad a nedodělků v průběhu části záruční doby. Žalobce uplatnil nárok na smluvní pokutu, tvrdil, že žalovaná povinnosti utvrzené touto pokutou nesplnila, žalovaná tvrdila, že žalobce čerpal bankovní záruky neoprávněně (nebyly splněny podmínky pro jejich čerpání), a takto bezdůvodně vyplacené plnění uplatnila jako obranu proti žalobnímu nároku a započetla svou (tvrzenou) pohledávku. Byť je bankovní záruka písemným prohlášením banky, tedy jejím jednostranným právním jednáním (§ 2029 o. z.), a nárok na vrácení neoprávněně vyplacené bankovní záruky je bezdůvodným obohacením (§ 2991 o. z. – viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. [29 Cdo 2649/2022](#)), není to samo o sobě pro závěr, zda jde o provázanou pohledávku ve smyslu § 617 odst. 1 o. z., rozhodující. Podstatná je její souvislost se Smlouvou – pohledávka žalované na vrácení (podle ní) neoprávněně vyplacených bankovních záruk vychází ze vztahů účastníků, které mají se Smlouvou spojitost, a proto je lze z pohledu § 617 odst. 1 o. z. považovat za provázané pohledávky.

36. Za tohoto stavu je tak právní posouzení věci neúplné a tudíž nesprávné.

V. Závěr

37. Protože rozsudek odvolacího soudu není v části týkající se povinnosti žalované zaplatit částku 500 000 Kč (výrok I rozsudku odvolacího soudu) z hlediska uplatněných dovolacích námitek správný, a protože nejsou podmínky pro jeho změnu, dovolací soud ho v tomto rozsahu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, a to včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení, a věc mu vrátil v tomto rozsahu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.). Odvolací soud se tak bude v dalším řízení zabývat obranou žalované co do částky 500 000 Kč proti nároku původně uplatněnému žalobou a nepřehlédne, že žalovaná započetla nároky z obou (podle ní neoprávněně) vyplacených bankovních záruk.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2024, sp. zn. 22 Cdo 3664/2023, ECLI:CZ:NS:2024:22.CDO.3664.2023.1

Číslo: 21/2025

Právní věta:

Nabytím vlastnického práva k pozemku na základě rozhodnutí o udělení příklepu nezaniká k vydržení způsobilá držba vlastnického práva k takovému pozemku nebo jeho části; rozhodnutí o příklepu nemá vliv ani na běh vydržecí doby.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.05.2024

Spisová značka: 22 Cdo 3664/2023

Číslo rozhodnutí: 21

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dražba, Příklep, Vlastnictví, Vydržení

Dotčené předpisy:

Předpisy: § 1089 o. z. ve znění od 01.01.2014

§ 267 o. s. ř. ve znění od 01.07.2015

§ 980 o. z. ve znění od 01.01.2014

Druh: O

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 6. 2023, sp. zn. 7 Co 503/2023, ve výrocích I a III a věc vrátil Krajskému soudu v Českých Budějovicích v tomto rozsahu k dalšímu řízení. Dovolání proti výroku II a III rozsudku krajského soudu odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhala vyklizení pozemku parc. č. XY v katastrálním území XY (dále i jen „pozemek XY“). Pozemek nabyla příklepem v elektronické dražbě konané exekutorským úřadem, a to s právními účinky příklepu 22. 11. 2017. Část pozemku XY má žalovaný připlocenou ke svému pozemku parc. č. XY ve stejném katastrálním území, na výzvu k vyklizení pozemku ze dne 31. 5. 2019 reagoval námitkou, že připlocenou část pozemku XY vydržel. Žalovaný namítal, že pozemek parc. č. XY nabyl kupní smlouvou z 19. 8. 2008, a to v hranicích historického oplocení, ve kterém se nacházela i připlocená část pozemku XY, takto nemovitosti užíval i jeho právní předchůdce již od roku 1990. O konání dražby nevěděl, neměl ani vědomost o tom, že má připlocenou část jiného pozemku. Vzájemným návrhem se domáhal určení, že je vlastníkem připlocené části pozemku XY.

2. Okresní soud v Jindřichově Hradci (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 31. 12.

2021, č. j. 2 C 186/2019-118, zamítl žalobu na vyklizení pozemku parc. č. XY v katastrálním území XY (výrok I), určil, že pozemek označený geometrickým plánem zhotovitele GEOPLAN DAČICE, s.r.o., č. plánu 370-8868/2020, ze dne 28. 5. 2020, který je nedílnou součástí rozsudku, jako parc. č. XY, travní porost o výměře 1 310 m², oddělený z původní parcely č. XY, v katastrálním území XY, je ve vlastnictví žalovaného (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III). Při svém rozhodnutí vyšel ze zjištění, že žalovaný se ujal držby přilpoceně části pozemku XY poté, co kupní smlouvou z 19. 8. 2008, ve které nejsou uvedeny výměry převáděných pozemků, nabyt souední pozemek parc. č. XY a pozemek parc. č. XY, v tomto rozsahu užívali nemovitosti i jeho právní předchůdci. Zjištěné skutečnosti posoudil s odkazem na § 3028 odst. 1–3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „o. z.“), podle § 134 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále jen „obč. zák.“) a dospěl k závěru, že žalobce se sice stal vlastníkem pozemku XY na základě příklepu v roce 2017, na žalovaného se však obrátil až v roce 2019. Žalovaný, který měl přilpocenou část pozemku XY v držbě na základě omluvitelného omylu, tak vlastnické právo k této části nabyt uplynutím desetileté vydržecí doby v roce 2018.

3. Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 9. 6. 2023, č. j. 7 Co 503/2023-179, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I a II tak, že žalovanému uložil povinnost vyklidit a předat žalobkyni pozemek parc. č. XY v katastrálním území XY v rozsahu vymezeném geometrickým plánem č. 370-8868/2020 ze dne 28. 5. 2020 jako pozemek parc. č. XY do třiceti dnů od právní moci tohoto rozsudku a vzájemný návrh na určení, že žalovaný je vlastníkem pozemku parc. č. XY v katastrálním území XY vymezeném geometrickým plánem č. 370/8868 ze dne 28. 5. 2020, zamítl (výrok I), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I ohledně vyklizení pozemku parc. č. XY v katastrálním území XY v rozsahu přesahujícím pozemek parc. č. XY v katastrálním území XY vymezeném geometrickým plánem č. 370/8868 ze dne 28. 5. 2020 (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III).

4. Skutková zjištění soudu prvního stupně považoval odvolací soud za správná, dospěl však k jinému závěru o významu udělení příklepu ohledně pozemku XY. S odkazem na § 267 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“) uvedl, že je-li v exekuci postižen majetek osoby, která nemá povinnost strpět jeho zpeněžení, představuje vylučovací žaloba právní nástroj k ochraně jejích práv. Tato osoba však tento nástroj musí využít, jinak dojde k (nevratnému) zpeněžení jejího majetku. Práva, která nepřipouští výkon rozhodnutí § 267 o. s. ř. přímo nedefinuje, dle odborné literatury se však nejedná jen o vlastnické právo, ale také o oprávněnou držbu věci nebo práva, nyní o právo poctivého držitele. Nevyužil-li žalovaný práva podat vylučovací žalobu, kterou by ochránil své postavení poctivého držitele dle § 992 a násl. o. z., došlo k nabytí vlastnického práva žalobkyní. Dodal, že není důvod činit v případě poctivé držby jiný právní závěr než ohledně vlastnického práva, v obou případech má nepodání vylučovací žaloby za následek zánik (ztrátu) vlastnického práva (poctivé držby). Ochrana dražitele, který spoléhá na správnost zápisu v katastru nemovitostí, považuje odvolací soud rovněž za vhodnou, neboť exekutor se bez aktivního přístupu držitele jen stěží mohl dozvědět o držbě sporné části pozemku. Dodal, že do nepřilpoceně části pozemku XY žalovaný nezasahuje, ohledně této části pozemku je zamítavý výrok I. rozsudku soudu prvního stupně věcně správný.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný včasné dovolání, kterým rozsudek odvolacího soudu napadá v plném rozsahu.

6. Přípustnost dovolání spatřuje v tom, že napadený rozsudek závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to, zda vydržecí doba, jejíž podstatná část uplynula před provedenou dražbou, plyne dál i po provedené dražbě až do jejího

uplynutí.

7. V odůvodnění dovolání žalovaný uvádí, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a nesprávném posouzení důvodů pro ochranu dobré víry. Krajský soud změnu rozsudku soudu prvního stupně zdůvodnil tím, že žalovaný nepodal žalobu o vyloučení sporné části předmětného pozemku z exekuce, ve které byl pozemek vydražen žalobcem. Žalovaný držel zakoupené nemovitosti v přesvědčení, že je jejich vlastníkem v rozsahu jejich historického oplocení, a neměl vědomost o tom, že uvnitř oplocení se nachází část draženého pozemku. Takto nemovitosti držel další dva roky po provedené dražbě a teprve dva roky po dražbě se dozvěděl o tom, že drží část vydraženého pozemku. Tuto část vydrželi již jeho právní předchůdci, kteří nemovitosti v hranicích jejich historického oplocení zakoupili v roce 1990 a drželi je do roku 2008, kdy je prodali žalovanému. O tom, že drželi část draženého pozemku, rovněž neměli vědomost. Je přesvědčen, že ochrana oprávněné, poctivé a dobrověrné držby vyžaduje takové vyřešení výše uvedené otázky hmotného práva, že provedená dražba vliv na běh vydržecí doby nemá.

8. Navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek zrušil a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení.

9. Žalobkyně navrhuje, aby dovolací soud dovolání žalovaného zamítl. Uvedla, že žalovaný sám tvrdí, že existuje judikatura Nejvyššího soudu, která chrání dobrou víru vydražitele, je proto na zvážení, zda je vůbec naplněn důvod dovolání. Připomněla, že je všeobecně přijímáno, že v dražbě lze nabýt věc, která povinnému nepatří, a zákon stanoví způsob, kterým může vlastník ztratit svého vlastnického práva zabránit. Nabytí od nevlastníka je v § 1111 o. z. stanoveno i pro jiné případy. Odvolací soud našel podle jejího názoru správnou hranici aplikace těchto norem a chránil dobrou víru vydražitele opřenou i o údaje v katastru nemovitostí. Pokud by byla přijata myšlenka žalovaného, že držba, kterou označuje za poctivou, by byla chráněna i nadále, pak takovou držbu lze chránit jen pomocí institutu vydržení, které by mohlo za určitých okolností vést k nabytí vlastnictví, ovšem jen v rámci mimořádného vydržení. Otázku, zda vydržecí doba plynula i po provedené dražbě, není třeba v dané věci řešit. Dobrá víra žalovaného totiž musela být již v minulosti několikrát zpochybněna a vlastnictví nabyla v dražbě žalobkyně bez ohledu na to, zda spornou část pozemku vydržel v minulosti právní předchůdce žalovaného či později žalovaný.

III.

Přípustnost dovolání

10. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

11. Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden (§ 242 odst. 1 o. s. ř.). Rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o. s. ř.).

12. Dovolání je přípustné a rovněž důvodné.

13. Přípustnost dovolání je založena tím, že napadený rozsudek závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to zda vydržecí doba,

jejíž podstatná část uplynula před provedenou dražbou, plyne dál i po provedené dražbě; jde i o otázku, zda má samotné nabytí vlastnického práva vydražitelem ve veřejné dražbě v rámci exekuce za následek zánik poctivé držby podle § 992 odst. 1 o. z.

IV. Důvodnost dovolání

14. Odvolací soud založil své rozhodnutí na závěru, že nepodá-li poctivý držitel žalobu podle § 267 o. s. ř. na vyloučení držené věci (nebo její části) z exekuce, pozbývá okamžikem právní moci usnesení o udělení příklepu poctivou držbu jako nezbytný předpoklad pro vydržení vlastnického práva.

15. Podle tvrzení žalovaného mělo k nabytí vlastnického práva vydržením dojít po 1. 1. 2014, dovolací soud proto při posouzení této otázky postupoval podle příslušných ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 3028 odst. 1, 2 o. z.).

16. Podle § 1089 odst. 1 o. z. drží-li poctivý držitel vlastnické právo po určenou dobu, vydrží je a nabude věc do vlastnictví.

17. Podle § 989 odst. 1 o. z. vlastnické právo drží ten, kdo se věci ujal, aby ji měl jako vlastník.

18. Podle § 992 odst. 1 věta první o. z. kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává, je poctivý držitel.

19. Podle § 980 odst. 2 věta první o. z. je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem.

20. Podle § 267 o. s. ř. právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona.

21. Pro vznik a trvání držby je nezbytné naplnění dvou předpokladů: vůle s věcí nakládat jako s vlastní (*animus possidendi* – prvek subjektivní) a faktické ovládání věci – panství nad věcí (*corpus possessionis* – prvek objektivní). Fakticky věc ovládá ten, kdo podle obecných názorů a zkušeností vykonává tzv. právní panství nad věcí (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. [22 Cdo 728/2000](#), nebo ze dne 7. 7. 2015, sp. zn. [22 Cdo 473/2015](#), dostupné, stejně jako dále uvedená rozhodnutí Nejvyššího soudu, na www.nsoud.cz).

22. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27. 4. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1134/96 (publikovaném v časopise Soudní rozhledy, 1999, č. 7) uvedl: „Vlastníkem vydrženého pozemku se držitel stává okamžikem, kdy splnil podmínky vydržení; další právní skutečnosti pro nabytí vlastnického práva vydržitelem zákon nevyžaduje. Vydržení je zákonným důsledkem kvalifikované držby a má věcněprávní charakter; změna vlastníka věci, které se vydržení týká, nemá v zásadě vliv na běh vydržecí lhůty. Pokud proto například dojde k prodeji pozemku, který má osoba odlišná od vlastníka v oprávněné držbě, nemá tato skutečnost vliv na probíhající vydržení“. Uvedené závěry se uplatní i v podmínkách zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

23. Dovolací soud neshledává důvody, pro které by se výše uvedené obecné závěry neuplatnily v situaci, kdy nový vlastník nabyl vlastnictví příklepem v exekuční dražbě, a to ani pro případ, že poctivý držitel dražené věci nepodal vylučovací žalobu (§ 267 o. s. ř.).

24. Smyslem (účelem) vylučovací žaloby podle § 267 o. s. ř. je poskytnout právní ochranu osobám, které mají k majetku (k věcem, právům nebo jiným majetkovým hodnotám), jenž byl postižen výkonem rozhodnutí (exekucí), takové právo (hmotněprávní vztah), které nepřipouští, aby nařízený

výkon rozhodnutí (exekuce) byl proveden, a aby se tak postižený majetek stal zdrojem pro uspokojení oprávněného (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. [20 Cdo 3463/2006](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. [20 Cdo 1411/2011](#)). Žaloba na vyloučení věci má tak své opodstatnění vždy, vznikají-li pochybnosti o vlastnictví postižené věci či práva (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. [20 Cdo 617/2021](#)).

25. Za právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí je označováno také právo poctivého držitele věci nebo práva podle § 992 a násl. o. z., dříve oprávněného držitele věci nebo práva podle § 129 a 130 obč. zák. (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. [20 Cdo 759/2012](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sp. zn. [20 Cdo 4741/2010](#), nebo Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9 k § 267, nebo Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 2221 s.).

26. K tomu dovolací soud doplňuje následující: Poctivý držitel věci nebo práva se nemůže domoci ochrany poctivé držby žalobou založenou jen na tvrzení, že je (pouze) poctivým držitelem, neboť již z jeho tvrzení by bylo zřejmé, že nemá za to, že mu právo, které vykonává, skutečně náleží, a poctivým držitelem tedy není. V praxi proto poctivý držitel bude při podání vylučovací žaloby vystupovat jako vlastník věci, neboť je přesvědčen, že mu vlastnické právo náleží (viz např. Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 9 k § 267).

27. Žalobce, který tvrdí, že je vlastníkem věci postižené výkonem rozhodnutí (exekucí), může s vylučovací žalobou podle § 267 o. s. ř. uspět i v případě, že bude prokázáno, že byl držitelem věci a splnil i další podmínky vyžadované zákonem pro nabytí vlastnického práva vydržením. Pak je však právem nepřipouštějícím výkon rozhodnutí, kterému je poskytována ochrana, jeho vlastnické právo, nikoli (pouhá) držba.

28. Při úvaze o tom, kdy může být pomocí vylučovací (excindační) žaloby dle § 267 o. s. ř. poskytnuta ochrana poctivé držbě, je třeba vycházet z pravidla, že exekucí smí být zásadně postižen pouze majetek povinného (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. [20 Cdo 617/2021](#)). Odborná literatura dospívá k závěru, že třetí osoba jako držitel se může domáhat ochrany tohoto práva, avšak s výjimkou situace, kdy by tak činila v případě, že vlastníkem věci je povinný. Bude-li zasaženo do vlastnického práva povinného, kdy držitelem je třetí osoba, nelze o ochraně třetí osoby uvažovat (viz Dávid, R. Třetí osoby a práva nepřipouštějící výkon rozhodnutí, Právní fórum, 2012, č. 2, nebo Křiváčková, J., Hamuláková, K., Tintěra T. K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 222 s.). Samotná existence poctivé a řádné držby majetkové hodnoty třetí osobou ještě k excindaci nevede. Navíc musí platit, že se držba po posouzení konkrétních okolností případu prosadí i v konfrontaci s údajným vlastnickým právem povinného. Problém, zda dané majetkové právo třetí osoby je důvodem pro vyloučení majetkové hodnoty z exekuce, je třeba řešit metodou poměrování práva samotného povinného k exekučně postižené hodnotě, s právem třetí osoby k téže hodnotě. Úsudek je namístě provést nejen s ohledem k typu obou poměřovaných práv, ale i při zohlednění, jestli by se v případě sporu mezi třetí osobou a povinným o panství nad věcí prosadilo právo třetí osoby nebo naopak povinného (Svoboda, K. Zastavení exekuce. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 270 s., 273 s.). Rovněž Nejvyšší soud Československé republiky v rozhodnutí ze dne 8. 3. 1930, sp. zn. R II 62/30, publikovaném ve Vážného sbírce pod č. 9714, k držbě jako právu nedopouštějícímu výkon exekuce [§ 37 zákona č. 79/1896 Ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád)] uvedl, že „Odvolací soud, pokládáje i pouhou držbu za právo, nedopouštějící výkon exekuce, má na mysli patrně držbu kvalifikovanou podle § 372 obč. zák., ale i ta musí ustoupiti vlastnickému právu dlužníkovu“.

29. Výkon rozhodnutí (exekuce) prodejem nemovitých věcí může být nařízen, pouze je-li vlastnictví

povinného doloženo listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře [§ 335 odst. 1 o. s. ř., § 66 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů]. Pokud je povinný uveden jako vlastník nemovité věci v katastru nemovitostí, tak jako tomu bylo v řešené věci, svědčí mu domněnka správnosti takového zápisu (§ 980 odst. 2 o. z.). Poctivou držbu (nevlastníka) nelze proto v takovém případě považovat za „silnější“ právo k věci, tedy za právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí, které by bylo možné s úspěchem uplatnit žalobou dle § 267 o. s. ř. Následkem nepodání vylučovací žaloby týkající se nemovité věci zapsané do katastru nemovitostí nemůže být ztráta poctivé držby už z tohoto důvodu.

30. Nevyužije-li osoba, která je k podání žaloby dle § 267 o. s. ř. aktivně legitimována, práva vylučovací žalobu podat, věc může být zdrojem uspokojení věřitele. Vydražitel takové věci, který zaplatil nejvyšší podání, se stává jejím vlastníkem ke dni právní moci usnesení o příklepu a vlastnické právo předchozího vlastníka zaniká bez ohledu na to, zda takovým vlastníkem byl povinný nebo třetí osoba (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. [22 Cdo 1229/2003](#), a ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. [22 Cdo 3775/2014](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2011, sp. zn. [20 Cdo 1380/2009](#)).

31. Je logické, že nabude-li vydražitel vlastnické právo k vydražené věci, nutně musí zaniknout vlastnické právo dosavadního vlastníka, a to bez ohledu na to, zda vlastníkem byl povinný; není možné, aby výlučným vlastníkem věci byly dvě různé osoby. Avšak jak bylo vysvětleno shora, držební poměry se mohou od vlastnických poměrů lišit, vlastníkem a držitelem věci mohou být odlišné osoby; z povahy věci nevyplývá vzájemná závislost držby, ani poctivé držby, se změnou vlastníka držené věci. Taková závislost se nepodává ani ze zákona.

32. Samotný zánik vlastnického práva původního vlastníka není způsobilý zasáhnout ani do faktického ovládání věci (*corpus possessionis*) ani do vůle držitele nakládat s věcí jako s vlastní (*animus possidendi*) či do vnitřního psychického stavu držitele ohledně držené věci (jeho objektivní dobré víry zakládající poctivou držbu). To platí i pro další předpoklady vydržení, zejména pro kvalifikaci držby jako řádné a pravé a pro běh vydržecí doby. Tyto předpoklady nejsou změnou vlastníka v dražbě dotčeny. V důsledku udělení příklepu nabude vydražitel vlastnické právo, nemůže však nabýt držbu, stejně jako ji držitel nemůže pozbýt.

33. Uvedené předpoklady pro vznik a trvání držby ani dobrá víra držitele nejsou předmětem zápisu do katastru nemovitostí [§ 11, § 19 a § 23-25 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)], zánik držby nelze proto odůvodnit dobrou vírou vydražitele ve stav zápisu v katastru nemovitostí.

34. Jestliže tedy poctivý držitel (nikoli vlastník) nevyužije možnost podat vylučovací žalobu dle § 267 o. s. ř., zůstává jeho poctivá držba zachována, a to bez ohledu na to, že došlo k originárnímu nabytí vlastnického práva vydražitelem. Tomu odpovídá i právní úprava nuceného prodeje věci v dražbě, neboť držba není považována za závadu, která nabytím vlastnictví vydražitelem zanikne (§ 336l odst. 5 o. s. ř.) nebo o jejímž zániku může být v rámci výkonu rozhodnutí (exekuce) rozhodnuto (§ 336a odst. 2 o. s. ř.).

35. Dovolací soud dodává, že ačkoliv předpoklady oprávněné držby (§ 130 odst. 1 obč. zák.) a držby poctivé (§ 992 odst. 1 o. z.) jsou obdobné, neplatí to o jejich důsledcích. Zatímco § 130 odst. 2 obč. zák. přiznal oprávněnému držiteli (v zásadě) stejná práva, jako měl vlastník, tedy i petitorní žalobu na vydání věci, a výslovně to plynulo z § 126 odst. 2 obč. zák., nyní zákon ustanovení stejné jako § 130 odst. 2 obč. zák. nemá a petitorní ochrana kvalifikované držby („publiciánská žaloba“, *Actio Publiciana*) je v § 1043 odst. 1 o. z. upravena jinak, než v § 126 odst. 2 obč. zák. Z toho se podává, že judikatorní závěry o právních následcích vyvolaných oprávněnou držbou nelze bez dalšího přenášet

do poměrů zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

36. Pro nabytí vlastnického práva na základě dražby je vlastnictví povinného nerozhodné, tento způsob nabytí se tradičně označuje jako privilegovaný (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. [22 Cdo 3962/2014](#)). Privilegovaný je však jen způsob nabytí vlastnictví, nikoli jeho obsah nebo další trvání. Pokud má tedy vydraženou věc nebo její část v držbě jiná osoba, je na vydražiteli, aby se stejně jako jiní vlastníci postaral v rámci ochrany svého vlastnického práva o nápravu, tedy aby se proti takové držbě své věci ohradil způsobem, který další běh vydržecí doby, a tím i vydržení znemožní.

37. Lze uzavřít, že nabytím vlastnického práva k pozemku na základě rozhodnutí o udělení příklepu nezaniká k vydržení způsobila držba vlastnického práva k takovému pozemku nebo jeho části a že rozhodnutí o příklepu nemá vliv ani na běh vydržecí doby.

38. Pokud odvolací soud vyšel z právního názoru, že poctivá držba jako jeden z předpokladů vydržení zaniká v důsledku udělení příklepu v exekuční dražbě, jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení. Dovolání je z uvedeného důvodu nejen přípustné (§ 237 o. s. ř.), ale i důvodné (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

V. Závěr

39. Dovolací soud proto podle § 243e odst. 1 o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu ve výroku I a v závislém nákladovém výroku III zrušil a věc mu vrátil podle § 243e odst. 2 věty první o. s. ř. k dalšímu řízení.

40. Odvolací soud se při dalším projednání věci bude zabývat splněním všem zákonných podmínek pro vydržení vlastnického práva dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, za jehož účinnosti mělo k nabytí vlastnictví žalovaného vydržením dojít. Vezme přitom v úvahu, že zatímco oprávněná držba byla sama o sobě kvalifikovanou držbou směřující k vydržení (§ 134 odst. 1 obč. zák.), nyní je třeba k řádnému vydržení kromě poctivé držby (§ 1089 odst. 1 o. z.) „pravost držby a aby se držba zakládala na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou“ (§ 1090 odst. 1 o. z.). K řádnému vydržení je tak třeba držba poctivá, pravá a – s jistým zjednodušením – i řádná.

41. Dovolání proti nákladovému výroku, který byl dovoláním rovněž napaden, není podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné, dovolací soud proto dovolání v této části podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

42. Z povahy dovolání jakožto opravného prostředku rovněž plyne, že dovolání může podat jen ten účastník, kterému nebylo rozhodnutím odvolacího soudu plně vyhověno, popřípadě kterému byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jeho právech (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 1999, sp. zn. [21 Cdo 2023/98](#), uveřejněné pod č. 39/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní). K podání dovolání proti výroku II rozsudku odvolacího soudu, kterým byl částečně potvrzen zamítavý věcný výrok rozsudku soudu prvního stupně, nebyl tedy žalovaný oprávněn. Dovolací soud proto dovolání proti výroku II rozsudku odvolacího soudu odmítl podle § 243c odst. 3 věta první a § 218 písm. b) o. s. ř.

